

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΕΞΟΔΟ ΖΗΜΙΟΓΟΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ. ΠΟΙΟΙ
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΕΞΟΔΟΥ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ**

Φοιτήτρια : Αντιόπη Σαββάκη

A.M. : 3596

Επόπτης : Αλέξανδρος Αποστολάκης, επίκουρος καθηγητής

ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

Copyright © Σαββάκη Αντιόπη, 2014.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος , All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Κρήτης δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του τμήματος.

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

Για την οικογένεια μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι η εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν την έξοδο των ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά καθώς και ποιοί είναι οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

Στην συνέχεια, ακολουθούν έρευνες τόσο από την Εθνική Τράπεζα Ελλάδος (ΕΤΕ) για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) που κυριαρχούν στον ελληνικό τομέα καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σε κάθε κλάδο (βιομηχανία, εμπόριο, υπηρεσίες, κατασκευές) όσο και από άλλους συνδικαλιστικού φορείς. Επιπλέον, καταγράφονται σε πίνακες, στοιχεία του Ιδρύματος Οικονομικών Ερευνών (GEM) για την επιχειρηματικότητα σε περίοδο κρίσης. Καθώς και τέλος ποια είναι και πως μπορούν να επιτευχθούν τα μέτρα αντιμετώπισης για τις ζημιωγόνες επιχειρήσεις ώστε να αποφύγουν την έξοδο τους από την αγορά.

ABSTRACT

The aim of the thesis is to examine factors affecting the output of damaging business from the market and who are those factors that affect the speed of exit of firms from the markets.

Then, follow investigations by both the National Bank of Greece (NBG) on small and medium-sized enterprises (SMEs) that dominate the Greek sector and the problems faced in any industry (industry, Commerce, services, construction) and other trade union bodies. In addition, recorded in tables, elements of Economic Research Foundation (GEM) for entrepreneurship in times of crisis. And finally what it is and how it can be achieve the counter-measures the injurious enterprises so as to avoid their exit from the market.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ζημιογόνες επιχειρήσεις και επιπτώσεις.....	8
---	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ποίες οι ενδείξεις για την ύπαρξη ζημιογόνων επιχειρήσεων.....	10
2.2 Παράγοντες που ευνοούν τις ζημιογόνες επιχειρήσεις στην έξοδο.....	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Αιτίες παραγόντων ζημιογόνων επιχειρήσεων.....	13
3.1.1 Αιτίες που οφείλονται στην ίδια την επιχείρηση (ενδοεπιχειρησιακές).....	13
3.1.2 Αιτίες που οφείλονται σε εξωτερικούς παράγοντες (εξωεπιχειρησιακές).....	16
3.1.3 Αιτίες που οφείλονται τόσο σε ενδοεπιχειρησιακούς όσο και σε εξωεπιχειρησιακούς παράγοντες.....	18
3.2 Swot Ανάλυση.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Υπόδειγμα της διαχρονικής πορείας των ζημιογόνων επιχειρήσεων...20	
4.1.1 Υπόδειγμα μικρής επιχείρησης.....	20
4.1.2 Υπόδειγμα μεγάλης επιχείρησης.....	21
4.2 Εμπόδια κατά την έξοδο από την αγορά.....	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η οικονομική κατάσταση των ζημιογόνων επιχειρήσεων όταν έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση στην Ελλάδα σε σχέση με αυτή των τελευταίων ετών.....	22
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Τα κύρια προβλήματα που αποτυπώνονται στις ελληνικές επιχειρήσεις και ποία από αυτά επηρέασαν περισσότερο την ταχύτητα εξόδου από τις αγορές.....	28
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Μεθοδολογία-Έρευνα.....	37
7.1 Επιχειρήσεις που κυριαρχούν στον ελληνικό τομέα.....	38
7.2 Κύκλος εργασιών ΜμΕ.....	40
7.3 Οι πιο αδύναμες χρηματοοικονομικά επιχειρήσεις σε σχέση με τις ευρωπαϊκές.....	41
7.4 Κύρια ευρύματα για το σύνολο των ΜμΕ.....	43
7.4.1 Προβλήματα στη χρηματοδότηση των ΜμΕ.....	44
7.4.2 Χρηματοδότηση επενδύσεων και χαμηλή κερδοφορία.....	46
7.5 Κύρια συμπεράσματα ανά μέγεθος.....	47
7.6 Κύρια συμπεράσματα ανά κλάδο.....	48
7.7 Διαφορές ανά κλάδο.....	49
7.7.1 Βιομηχανία.....	51
7.7.2 Εμπόριο.....	52
7.7.3 Υπηρεσίες.....	53
7.7.4 Κατασκευές.....	54
7.8 Κρίση και επιχειρηματικότητα.....	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συμπεράσματα-Μέτρα Αντιμετώπισης.....	65
---------------------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68
--------------------------	-----------

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Κεφάλαιο 1

Πίνακας 1.1: Καμπύλες προσφοράς ανταγωνιστικής επιχείρησης.....	8
Πίνακας 1.2: Επίδραση στην ισορροπία από μείωση της Ζήτησης.....	9

Κεφάλαιο 6

Πίνακας 6.1: Μικρομεσαίες επιχειρήσεις πριν και μετά την κρίση.....	30
Διάγραμμα 6.1 : Τραπεζικός δανεισμός των επιχειρήσεων.	28
Διάγραμμα 6.2 : Προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.	29
Διάγραμμα 6.3: Προβλήματα στη λειτουργία των ΜμΕ.....	29
Διάγραμμα 6.4 : Πτώση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων λόγω της οικονομικής κρίσης.	30
Διάγραμμα 6.5: Υπερφορολόγηση της Ελλάδας.....	32
Διάγραμμα 6.6 : Κατά πόσο ανταποκρίνονται οι επιχειρήσεις στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.....	32
Διάγραμμα 6.7: Άποψη για τη σοβαρότητα του προβλήματος φοροδιαφυγής στην Ελλάδα.....	33
Διάγραμμα 6.8 : Κατά πόσο φοροδιαφεύγουν οι ΜμΕ σε σχέση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις.....	33
Διάγραμμα 6.9: Αίτια για τη μη αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.	34
Διάγραμμα 6.10: Κατά πόσο η μείωση της φορολόγησης των επιχειρήσεων θα μείωνε την φοροδιαφυγή.....	34
Διάγραμμα 6.11: Ενίσχυση της αγοράς.....	35
Διάγραμμα 6.12 : Κατά πόσο η γραφειοκρατία του δημοσίου επηρεάζει το συνολικό κόστος της επιχείρησης.....	36

Κεφάλαιο 7

Πίνακας 7.1 : Χρηματοοικονομικοί δείκτες 2010 ανά τάξη μεγέθους.....	41
---	----

<u>Πίνακας 7.2</u> : Χρηματοοικονομικοί δείκτες ΜμΕ για το 2010.....	42
<u>Πίνακας 7.3</u> : Δυσκολία ίδρυσης μίας επιχείρησης το 2009 συγκριτικά με το 2008.....	55
<u>Πίνακας 7.4</u> : Δυσκολία ανάπτυξης μίας επιχείρησης το 2009 σε σχέση με το 2008.....	56
<u>Πίνακας 7.5</u> : Αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών το 2009 σε σχέση με το 2008.....	57
<u>Πίνακας 7.6</u> : Επιπτώσεις της κρίσης στις επιχειρηματικές ευκαιρίες το 2009.....	57
<u>Πίνακας 7.7</u> : Συνθήκες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας που αξιολογούνται αρνητικά ή θετικά ανά χώρα το 2009.....	59
<u>Διάγραμμα 7.1</u> : Μεριδίο ΜμΕ στον τομέα Επιχειρήσεων.....	39
<u>Διάγραμμα 7.2</u> : Μέσο μέγεθος ΜμΕ (κύκλος εργασιών ανά επιχείρηση).....	39
<u>Διάγραμμα 7.3</u> : Αριθμός ΜμΕ.....	40
<u>Διάγραμμα 7.4</u> : Κύκλος εργασιών ΜμΕ.....	40
<u>Διάγραμμα 7.5</u> : Εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης περιουσιακών στοιχείων ΜμΕ.....	43
<u>Διάγραμμα 7.6</u> : Ενέργειες αντιμετώπισης της κρίσης (% τομέα ΜμΕ).....	44
<u>Διάγραμμα 7.7</u> : Ρευστότητα (Ημέρες απαιτήσεων- προμηθευτών).....	45
<u>Διάγραμμα 7.8</u> : Χρήση μεταχρονολογημένων επιταγών από ΜμΕ.....	45
<u>Διάγραμμα 7.9</u> : Τύπος επενδύσεων.....	46
<u>Διάγραμμα 7.10</u> : Χρηματοδότηση επενδύσεων.....	47
<u>Διάγραμμα 7.11</u> : Δείκτη εμπιστοσύνης ανά τάξη κύκλου εργασιών.....	47
<u>Διάγραμμα 7.12</u> : Τάξη ζήτησης ανά κλάδο.....	48
<u>Διάγραμμα 7.13</u> : Σημερινός στόχος επιχειρήσεων.....	49
<u>Διάγραμμα 7.14</u> : Μείωση απασχόλησης για το β' εξάμηνο του 2012.....	49
<u>Διάγραμμα 7.15</u> : Βαθμός επίδρασης της οικονομικής κρίσης στην επιχείρηση.....	49
<u>Διάγραμμα 7.16</u> : Χρονική εκτίμηση αντοχής στην κρίση.....	50
<u>Διάγραμμα 7.17</u> : Προβλήματα ρευστότητας στην επιχείρηση.....	50

<u>Διάγραμμα 7.18</u> : Επενδυτικές ανάγκες.....	50
<u>Διάγραμμα 7.19</u> : Επίδραση εξαγωγικής δραστηριότητας στη βιομηχανία.....	51
<u>Διάγραμμα 7.20</u> : Δείκτης εμπιστοσύνης εμπορίου	52
<u>Διάγραμμα 7.21</u> : Δείκτης εμπιστοσύνης υπηρεσιών	53
<u>Διάγραμμα 7.22</u> : Δείκτης εμπιστοσύνης κατασκευών.....	54
<u>Διάγραμμα 7.23</u> : Επίδραση εξαγωγικής δραστηριότητας στις κατασκευές.....	54
<u>Διάγραμμα 7.24</u> : Εικόνα της επιχείρησης την περίοδο της κρίσης.....	61
<u>Διάγραμμα 7.25</u> : Προβλέψεις και Πραγματικότητα.....	61
<u>Διάγραμμα 7.26</u> : Διαφορά κερδοφόρων και ζημιωγόνων επιχειρήσεων.....	62
<u>Διάγραμμα 7.27</u> : Κατανομή των μεταβολών στις πωλήσεις.....	62
<u>Διάγραμμα 7.28</u> : Κίνδυνος κλείσιμο των επιχειρήσεων ανά αριθμό εργαζομένων.....	63
<u>Διάγραμμα 7.29</u> : Κίνδυνος κλείσιμο των επιχειρήσεων ανάλογα με το τζίρο.....	63
<u>Διάγραμμα 7.30</u> : Κύκλος εργασιών για το 2010.....	64
<u>Διάγραμμα 7.31</u> : Φόβος για το κλείσιμο των επιχειρήσεων.....	64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις δίνοντας αγώνα επιβίωσης, καθώς η ύφεση βαθαίνει και η καταναλωτική ζήτηση συρρικνώνεται. Η κατάσταση δεν πρόκειται να βελτιωθεί στο μέλλον, καθώς απογοητευτική είναι η εικόνα αποτελεσμάτων των εισηγμένων εταιρειών, αφού 7 στις 10 πλέον είναι ζημιογόνες (Σοφοκλέουσιη, 2012). Παρόλο που οι επιχειρήσεις δημιουργούνται με σκοπό να αναπτυχθούν και όχι να οδηγηθούν σε έξοδο από την αγορά, υπάρχει και η διαφορά εισόδου και ανάπτυξης, με αποτέλεσμα ως επί το πλείστον να επέρχεται η έξοδος των επιχειρήσεων που έχουν παρουσιάσει ζημίες. Το κλείσιμο επηρεάζει το ίδιο τις μεγάλες όσο και τις μικρές επιχειρήσεις, τις επηρεάζει όμως διαφορετικά σε διαφορετικές οικονομίες. Παραδείγματος χάριν, στην Μ. Βρετανία για κάθε 100 νέες επιχειρήσεις το 1995, μόνο 32 συνέχισαν το 2005. Στις Η.Π.Α. για κάθε 100 νέες επιχειρήσεις που ξεκίνησαν το 1998, μόνο 44 παρέμεναν μέχρι το 2002. Τέλος, στην Ελλάδα ο βαθμός θνησιμότητας είναι περίπου 50% στα πρώτα 3 με 5 χρόνια (Μπακόλας, 2008).

Τον μεγαλύτερο κίνδυνο εξόδου παγκοσμίως το διατρέχουν οι ΜμΕ. Η έξοδος των επιχειρήσεων επηρεάζει αρκετά, διότι όταν μία επιχείρηση οδηγείται σε έξοδο έχει συχνά ολέθριες κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες, καθώς και την απώλεια των θέσεων εργασίας πολλών ατόμων. Στοιχειώδη παράγοντες για την έξοδο των επιχειρήσεων είναι όταν η ζήτηση είναι στατική ή φθίνουσα, όταν οι επιχειρήσεις κερδίζουν κάτω από τα κανονικά κέρδη για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα και τέλος όταν οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και αδυνατούν να πληρώσουν τα χρέη τους (Μουρδουκούτας, 2001).

Στα δύο πρώτα κεφάλαια τις πτυχιακής εργασίας θα αναλυθούν ποιές καλούνται ζημιογόνες επιχειρήσεις και μέσω ποιών επιπτώσεων οι ΜμΕ κατέλιξαν ζημιογόνες, καθώς και τις ενδείξεις για την ύπαρξη ζημιογόνων επιχειρήσεων αλλά και τους παράγοντες που ευνοούν τις ζημιογόνες επιχειρήσεις στην έξοδο. Περνώντας στο 3^ο κεφάλαιο, αναλύονται οι αιτίες παραγόντων των ζημιογόνων επιχειρήσεων. Σε αυτό το σημείο εμφανίζονται από τη μία τα δυνατά σημεία των ΜμΕ και οι ευκαιρίες για το μέλλον και από την άλλη τα αδύνατα σημεία των ΜμΕ καθώς κι οι απειλές για το μέλλον. Εν συνεχεία, στο 4^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται ένα υπόδειγμα της πορείας των ζημιογόνων επιχειρήσεων και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ζημιογόνες επιχειρήσεις κατά την έξοδο από την αγορά. Στο 5^ο κεφάλαιο συγκρίνεται η κατάσταση των ζημιογόνων επιχειρήσεων όταν αυτές έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση σε σχέση με τις τωρινές ζημιογόνες επιχειρήσεις. Ενώ στο 6^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το οικονομικό κλίμα των ελληνικών επιχειρήσεων σε διαγράμματα και πώς η υπερφορολόγηση και η γραφειοκρατία έγιναν τα κύρια προβλήματα που αποτυπώνονται στις ελληνικές επιχειρήσεις, επηρεάζοντας μάλιστα την ταχύτητα εξόδου τους από τις αγορές.

Έπειτα, ακολουθούν έρευνες, όπως είναι μία μελέτη της ΕΤΕ και της GEM για τις ΜμΕ στην Ελλάδα και τα προβλήματα που εμφανίζουν στην επιχειρηματικότητα τους σε περίοδο κρίσης, καθώς επίσης και από άλλους συνδικαλιστικούς φορείς. Τέλος, η πτυχιακή εργασία κλείνει με τα μέτρα αντιμετώπισης αυτών των ΜμΕ και πώς εφαρμόζοντας αυτά μπορούν να αποφύγουν την ζημιογόνα κατάσταση της επιχείρησης αλλά κυρίως την έξοδο τους από την αγορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ζημιωγόνες επιχειρήσεις και επιπτώσεις

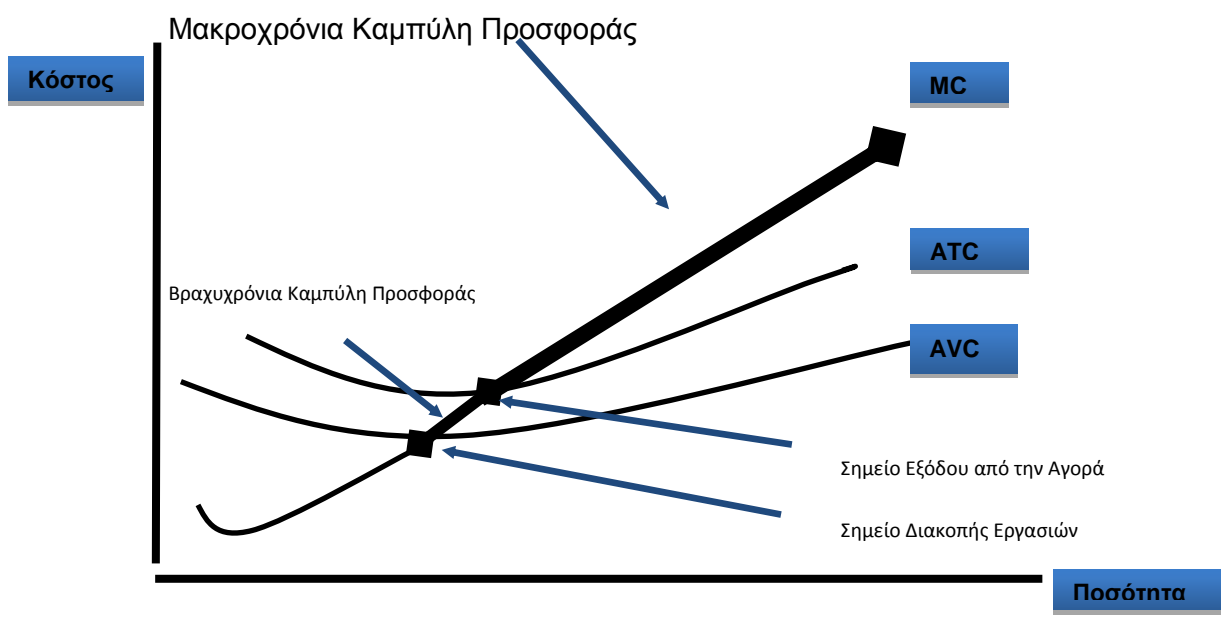
Ζημιωγόνες επιχειρήσεις καλούνται οι προβληματικές επιχειρήσεις, όπου ως μία προβληματική επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση εκείνη που δεν έχει τη δυνατότητα να εξοφλήσει τις τρέχουσες υποχρεώσεις της για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα, λόγω του ότι οι εισπράξεις της δεν είναι αρκετές ή η δυνατότητα της να δανεισθεί έχει μειωθεί σημαντικά. Με αποτέλεσμα μία ζημιωγόνα επιχείρηση να οδηγείται σε πτώχευση και τέλος σε ρευστοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων για να ικανοποιηθούν ως ένα βαθμό οι δανειστές της. Ωστόσο, ως και ζημιωγόνα επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί και κάθε επιχείρηση που ο βαθμός ρευστότητας της έχει μειωθεί επικίνδυνα, αν και εξακολουθεί να εκπληρώνει ως ένα βαθμό τις τρέχουσες υποχρεώσεις της. Όλα αυτά μπορούν να οδηγήσουν μια ζημιωγόνα επιχείρηση σε έξοδο από την αγορά, που σημαίνει το κλείσιμο της επιχείρησης (Κάτσος, 1988).

Μια ανταγωνιστική επιχείρηση εξέρχεται από την αγορά μόνο όταν το συνολικό έσοδο δεν καλύπτει το συνολικό κόστος, δηλαδή όταν :

$TR < TC \Leftrightarrow TR/Q < TC/Q$, το οποίο σημαίνει ότι: $AR = P < ATC$ (Σαμαθρακίς, 2003).

Στον πίνακα 1 απεικονίζονται οι καμπύλες προσφοράς ανταγωνιστικής επιχείρησης.

Πίνακας 1.1 : Καμπύλες προσφοράς ανταγωνιστικής επιχείρησης

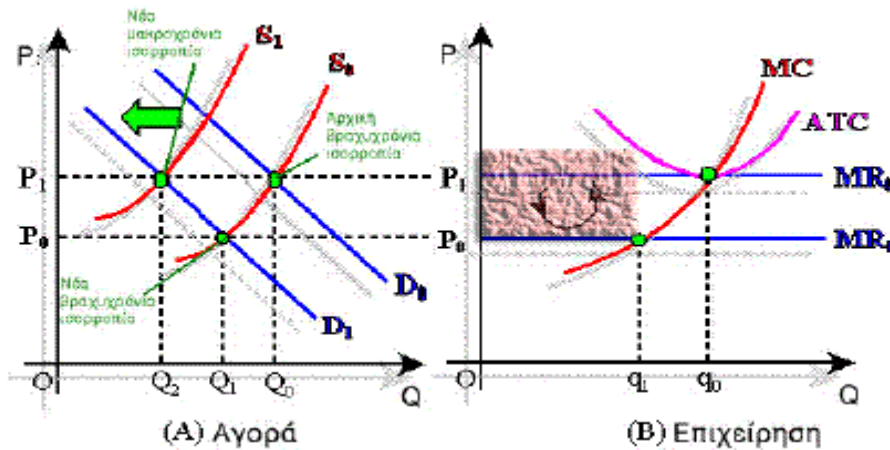

Πηγή : βλ. παραπάνω

Από τον πίνακα 1 απεικονίζονται η μακροχρόνια και η βραχυρόνια καμπύλη προσφοράς αντίστοιχα. Η μακροχρόνια καμπύλη προσφοράς είναι το τμήμα της καμπύλης του οριακού κόστους που βρίσκεται πάνω από το μέσο συνολικό κόστος. Η επιχείρηση βραχυρόνια επιλέγει να μην παράγει όταν η τιμή είναι μικρότερη του μέσου μεταβλητού κόστους, όπου σε αυτό το σημείο βρίσκεται το σημείο διακοπής εργασιών. Ωστόσο μακροχρόνια η επιχείρηση, επιλέγει την έξοδο της από την αγορά, αφού η τιμή είναι μικρότερη του μέσου συνολικού κόστους (όπως παραπάνω).

Φυσικά, για να καταλιξουν οι ΜμΕ ζημιωγόνες διαπιστώθηκαν σοβαρές επιπτώσεις. Αρχικά παρατηρήθηκε έλλειψη ρευστότητας και δυσκολίες στη πρόσβαση για χρηματοδότηση. Έπειτα αυξήθηκε το ποσοστό του κόστους δανεισμού και μειώθηκε η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Με αποτέλεσμα να μειωθεί η ζήτηση και η συνολική κατανάλωση στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό. Αποτέλεσμα επίσης της Διεθνούς Χρηματοπιστοτικής κρίσης στις ΜμΕ ήταν να μειωθεί η πιστοληπτική φερεγγυότητα. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η διεθνή οικονομική κρίση είχε έντονη αρνητική επηροή στις επιχειρήσεις πόσο μάλλον στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες είναι και οι πιο αδύναμες της αγοράς οδηγώντας αυτές έξω από την αγορά (όπως παραπάνω).

Πίνακας 1.2: Επίδραση στην ισορροπία από μείωση της Ζήτησης.

Πηγή : βλ. παραπάνω.

Στον παραπάνω πίνακα απεικονίζεται η επίδραση στην ισορροπία από μείωση της ζήτησης, όπου στο αρχικό σημείο (P_1, Q_0) οι επιχειρήσεις έχουν μηδενικό κέρδος. Μια μείωση της ζήτησης από D_0 σε D_1 και η βραχυχρόνια ισορροπία μεταφέρεται στο (P_0, Q_1) σε αυτό το σημείο οι επιχειρήσεις έχουν ζημιά. Κάποιες βγαίνουν από την αγορά και η καμπύλη προσφοράς μετακινείται στο S_1 . Η νέα μακροχρόνια ισορροπία είναι (P_1, Q_2). Μακροχρόνια οι επιχειρήσεις με την ελεύθερη είσοδο-έξοδο από την αγορά, το κέρδος είναι μηδενικό και όλες οι επιχειρήσεις παράγουν στην αποτελεσματική τους

κλίμακα (όπως παραπάνω).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ποιες οι ενδείξεις για την ύπαρξη ζημιογόνων επιχειρήσεων

Σε τι κατάσταση βρίσκεται η επιχείρηση φαίνεται αρχικώς από τους δείκτες της, η οποία είναι μία σημαντική ένδειξη που μπορεί να φανερώσει την προβληματικότητα της επιχείρησης. Όταν η επιχείρηση φθίνει, τότε οι χρηματοοικονομικοί δείκτες της χειροτερεύουν και αν είναι σωστά υπολογισμένοι, παρουσιάζουν με βεβαιότητα το πρόβλημα στην επιχείρηση αυτή, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι θα γίνει σίγουρα ζημιογόνα ή θα κλείσει. Ίσως να πρόκειται για ένα παροδικό φαινόμενο και μια καλή διοίκηση να μπορεί να επαναφέρει την επιχείρηση ή και ακόμα να βελτιωθεί. Αν οι χρηματοοικονομικοί δείκτες δεν είναι σωστά υπολογίσιμοι δεν θα μπορέσουν να δείξουν το πρόβλημα της επιχείρησης (Κάτσος, 1988).

Ωστόσο υπάρχουν δύο παράγοντες που μπορούν να αλλοιώσουν την αξία των δεικτών, οι οποίοι είναι :

- 1) Ο πληθωρισμός. Όταν ο αριθμητής και ο παρανομαστής του δείκτη δεν υπόκεινται στον ίδιο ρυθμό πληθωρισμού τότε ο δείκτης αλλοιώνεται και μπορεί να δώσει ψευδή εικόνα για την επιχείρηση.
- 2) Η πλασματική λογιστική. Όταν η επιχείρηση βαδίζει για προβληματικότητα η διοίκηση έχει την τάση, για να μην γίνουν εμφανής οι δυσχέρειες της, να παράγει πλασματικές εικόνες σε μεγέθη που δείχνουν την πορεία της, πράγμα που συντελεί στην αλλοίωση των δεικτών.

Βέβαια εαν δεν υπάρχει εξακρίβωση της εικόνας της επιχείρησης από κάποιους ελεγκτές και την διόρθωση αυτής, αλλά αντιθέτως τη συνεχή συγκάλυψη των προβλημάτων της επιχείρησης είναι πολύ πιθανόν να ωθηθεί σε ζημιογόνα κατάσταση η επιχείρηση. (Κάτσος, 1988).

Οι βασικότεροι δείκτες που χρησιμοποιούνται διεθνώς για να δείξουν την εικόνα της επιχείρησης είναι :

1. Κεφάλαιο κίνησης / σύνολο ενεργητικού.
2. Κατακρατούμενα κέρδη / σύνολο ενεργητικού. Κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της, η επιχείρηση δεν έχει συσσωρεύσει πολλά κέρδη και ο λόγος αυτός είναι φυσικό να είναι μικρός. Όμως οι νέες επιχειρήσεις είναι εκείνες που με μεγαλύτερη πιθανότητα κλείνουν.
3. Κέρδη προ φόρων και τόκων / σύνολο ενεργητικού. Όπου δείχνει τη συνολική αποδοτικότητα των απασχολούμενων κεφαλαίων (ιδίων και δανειακών) και μπορεί να συγκρίνεται με το επιτόκιο δανεισμού των δανειακών κεφαλαίων.
4. Αγοραία αξία των μετοχών / σύνολο χρεών. Ένας από τους σημαντικότερους δείκτες, καθώς προειδοποιεί για το βαθμό προσέγγισης της πτώχευσης,

- δεδομένου ότι προσδιορίζει το ποσοστό των συνολικών χρεών της επιχείρησης που μπορούν να εξοφληθούν αυτή τη στιγμή, αν η επιχείρηση πωληθεί ή ρευστοποιηθεί.
5. Πωλήσεις / σύνολο ενεργητικού. Φανερώνει την ικανότητα του ενεργητικού να παράγει έσοδα.
  6. Ο τρέχων δείκτης ή κυκλοφορούν κεφάλαιο / τρέχουσες υποχρεώσεις. Που δείχνει πόσο έτοιμη είναι η επιχείρηση να ανταποκριθεί στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της. Η επιχείρηση δεν διατρέχει εύκολα κίνδυνο όταν ο δείκτης αυτός φανερώνει ότι το κυκλοφορούν ενεργητικό της είναι υπερδιπλάσιο των βραχυχρόνιων υποχρεώσεών της.
  7. Κέρδη / πωλήσεις.
  8. Καθαρή ταμειακή ροή (cashflow) / χρέη.
  9. Ταμείο + πελάτες (χρεώστες) / τρέχουσες υποχρεώσεις.
  10. Μεσομακροχρόνια δάνεια + αγοραία αξία μετοχών / πάγιο κεφάλαιο. Θεωρείται υγιής η επιχείρηση εκείνη η οποία το πάγιο κεφάλαιο καλύπτεται κατά 100% από τα δάνεια και την αγοραία αξία των μετοχών της, ώστε να μπορεί πουλώντας τα πάγια στοιχεία της, να εξοφλεί τους δανειστές της και να μένει θετικό υπόλοιπο.
  11. Τιμή μετοχής της επιχείρησης / δείκτη τιμών μετοχών χρηματιστηρίου. Δείκτης ο οποίος φανερώνει την αξία που η αγορά αποδίδει την επιχείρηση σχετικά με όλες τις άλλες επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές έχουν περάσει στο χρηματιστήριο.

Υπάρχουν και άλλες ενδείξεις προβληματικότητας και παρουσιάζονται όταν χειροτερεύει η υγεία της επιχείρησης. Γίνεται αντιληπτή πρώτα από τους επιμέρους διευθυντές της και ιδιαίτερα από τους κορυφαίους διευθυντές, των οποίων η συμπεριφορά ως απλών ανθρώπων αλλάζει και η νευρική τους κατάσταση αυξάνει. Επίσης, οι εργαζόμενοι αντιλαμβάνονται αυτή την ανυσησία, γιατί συναντούν μεγαλύτερες αντιδράσεις όταν σε μία τέτοια κατάσταση ζητήσουν αύξηση μισθών και ημερομισθίων. Το ίδιο μπορούν να αντιληφθούν και οι πελάτες, στους οποίους παρέχονται λιγότερες πιστώσεις, ή οι προμηθευτές από τους οποίους ζητούνται μεγαλύτερες πιστώσεις. Τέλος, οι πελάτες σημειώνουν ασυνήθιστες καθυστερήσεις στην παράδοση και μη επαρκή τήρηση των προδιαγραφών. Οι τράπεζες αντιλαμβάνονται την επερχόμενη κατάρρευση της επιχείρησης από τις μεγαλύτερες απαιτήσεις της για δανεισμό και τη διστακτική εξόφληση των παλαιών υποχρεώσεων (Κάτσος, 1988).

2.2 Παράγοντες που ευνοούν τις ζημιολογικές επιχειρήσεις στην έξοδο.

Παράγοντες οι οποίοι ευνοούν τις ζημιολογικές επιχειρήσεις στην έξοδο είναι οι εξής :

- Όταν η ζήτηση είναι στατική ή φθίνουσα.
- Όταν οι επιχειρήσεις κερδίζουν κάτω από τα κανονικά κέρδη για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.
- Όταν οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και αδυνατούν να πληρώσουν τα χρέη τους.
- Όταν δεν αναπτύσσονται σε νέες δραστηριότητες ώστε να δημιουργηθούν διαθέσιμοι πόροι για να βρεθούν σε θέση να κερδίσουν υψηλότερα ποσοστά.

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωμένων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

- Όταν η επιχείρηση δεν είναι αποτελεσματική σε σχέση με την παραγωγικότητα και το κόστος με τους ανταγωνιστές της στην αγορά.
- Όταν οι επιχειρήσεις δεν βρίσκονται σε θέση να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τις αποθαρρύνουν να εγκαταλήψουν την αγορά.
- Όταν οι στόχοι της επιχείρησης δεν ταιριάζουν στρατηγικά με τους τρέχοντες στόχους της.
- Τέλος, όταν μια εταιρεία επιθυμεί να επιστρέψει στις βασικές της δραστηριότητες (Μουρδουκούτας, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Αιτίες παραγόντων ζημιογόνων επιχειρήσεων

Οι αιτίες που οδηγούν τις επιχειρήσεις να γίνουν ζημιογόνες-προβληματικές κατατάσσονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- I. Αιτίες που οφείλονται στην ίδια την επιχείρηση (ενδοεπιχειρησιακές).
- II. Αιτίες που οφείλονται σε εξωτερικούς παράγοντες (εξωεπιχειρησιακές).

Ωστόσο υπάρχουν και αιτίες που οφείλονται τόσο σε ενδοεπιχειρησιακούς όσο και σε εξωεπιχειρησιακούς παράγοντες και μπορεί να καταταχθεί σε μία άλλη κατηγορία (Κάτσος, 1988).

3.1.1 Αιτίες που οφείλονται στην ίδια την επιχείρηση (ενδοεπιχειρησιακές).

Οι αιτίες που οφείλονται μέσα από την ίδια την επιχείρηση είναι οι ακόλουθοι :

1. Ανεπαρκής Διοίκηση

Βασική αιτία αποτελεί η ανεπαρκής και κακή διοίκηση της επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Argenti (Argenti J., Corporate Collapse, McGrawHill, York, 1976) οι συνηθέστερες περιπτώσεις κακής διοίκησης είναι οι εξής:

- Διοίκηση από ένα άτομο (one man rule).
- Έλλειψη εμπάθυνας στη διοίκηση.
- Νωθρό διοικητικό συμβούλιο (ή ακατάλληλη διάρθρωση).
- Μη αντιπροσώπευση της χρηματοδοτικής λειτουργίας στο διοικητικό συμβούλιο.
- Ανεξέλεκτος διευθύνων σύμβουλος (Κάτσος, 1988).

Είναι αυτονόητο όταν μόνο ένα άτομο αποφασίζει για τις δραστηριότητες της επιχείρησης, όπου οι ικανότητες του δεν είναι απεριόριστες, σε περίπτωση επέκτασης της επιχείρησης πέραν των δυνάμεων του, θα έχει να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες όσον αφορά τη διαχείριση της (Κάτσος, 1988).

Ένας ακόμη λόγος που μπορεί να οδηγήσει σε έξοδο ζημιογόνων επιχειρήσεων, είναι η έλλειψη εμπάθυνας στη διοίκηση, διότι τα μηνύματα από το πιο μικρό κομμάτι της επιχείρησης δεν φτάνει στη κορυφή επομένως και οι εντολές της διοίκησης δεν θα μπορούν να φθάσουν αναλλοίωτες στην τελευταία γωνία της επιχείρησης (Κάτσος, 1988).

Ακόμα και σε ένα νωθρό διοικητικό συμβούλιο (Δ.Σ.), που υφίστανται ανενεργά μέλη, έχει την πιθανότητα να δημιουργηθούν σοβαρά επιχειρησιακά προβλήματα, επειδή με αυτόν τον τρόπο αυτομάτα η διοίκηση μετατρέπεται σε διοίκηση ενός ατόμου- του διευθύνοντα σύμβουλου ή του προέδρου, με αποτέλεσμα το άτομο αυτό να μην διέπεται από ηγετικές ικανότητες (Κάτσος, 1988).

Η λανθασμένη διάρθρωση του Διοικητικού Συμβουλίου νοείται σαν δυσανάλογη συμμετοχή μελών της ίδιας ειδικότητας σε αυτό, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα να μην διαθέτει το Δ.Σ. τις αναγκαίες ειδικότητες. Έχει παρατηρηθεί ότι σε ορισμένες επιχειρήσεις (χημικές, μηχανολογικές) ο αριθμός των χημικών ή των μηχανικών είναι δυσανάλογα μεγάλος. Δηλαδή, αν ο ιδρυτής της επιχείρησης είναι χημικός, προσπαθεί να πλαισιωθεί επίσης από χημικούς ως γνώστες του ίδιου αντικειμένου και δίνει έμφαση στην παραγωγική διαδικασία αμελώντας τις άλλες δραστηριότητες (Κάτσος, 1988).

Άλλη αιτία προβληματικότητας είναι η μη αντιπροσώπευση της χρηματοδοτικής λειτουργίας στο Δ.Σ. . Έχει παρατηρηθεί ότι σε επιχειρήσεις που οδηγήθηκαν σε έξοδο, η χρηματοδοτική λειτουργία της επιχείρησης δεν αντιπροσωπευόταν στο Δ.Σ., με αποτέλεσμα να μην παρακολουθούνται οι βασικοί δείκτες ρευστότητας.

Η περίπτωση του ανεξέλεγκτου διευθύνοντος συμβούλου έχει επίσης επισημανθεί σαν αιτία που μπορεί να προκαλέσει ζημία στην επιχείρηση καθώς, παραδείγματος χάριν, ο πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος είναι ένα και το αυτό άτομο. Με αποτέλεσμα ο διευθύνων σύμβουλος δεν έχει κάποιον που να μπορεί να τον ελέγχει, που θα τον συμβουλεύει και κάποιον στον οποίο θα δίνει υποχρεωτικά λογαριασμό (Κάτσος, 1988).

2. Ανεπαρκή λογιστική πληροφόρηση

Ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει μάλιστα την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές είναι η λογιστική πληροφόρηση, αφού σε ζημιωγόνες επιχειρήσεις παρουσιάστηκαν και ανεπαρκή λογιστική πληροφόρηση, η οποία οδήγησε σε αδυναμία σύνταξης προϋπολογισμών και παρακολούθησης της εκτέλεσής τους, καθώς και σε αδυναμία σχηματισμού λόγω ταμιακής ρευστότητας, εφαρμογής ενός συστήματος κοστολόγησης και τέλος συνεχούς παρακολούθησης της διακύμανσης της αξίας των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης (Κάτσος, 1988).

3. Δυσανάλογο εξάπλωμα της εμπορικής δραστηριότητας

Όταν μία επιχείρηση θυσιάζει τα κέρδη της, χαμηλώνοντας το περιθώριο κέρδους για χάρη της επέκτασής της, θέλοντας να κυριαρχήσει πάνω σε ένα μεγάλο μέρος της αγοράς, θα έχει ως αποτέλεσμα ο τζίρος της να γίνει δυσανάλογα μεγάλο προς το ενεργητικό της. Όπου για να εξυπηρετηθεί ο μεγάλος τζίρος χρειάζονται κεφάλαια, τα οποία πρέπει είτε οι ίδιοι οι μέτοχοι να συνεισφέρουν είτε να γίνει δανεισμός. Αν δεν προβεί σε καμμία από τις παραπάνω ενέργειες, τότε πολύ σύντομα η επιχείρηση θα καταλήξει σε ταμιακή δυσχέρεια. Θα χειροτερεύσει η κατάσταση όταν γνωστοποιηθεί από τις τράπεζες το χαμηλό περιθώριο κέρδους, με αποτέλεσμα να χάσουν την εμπιστοσύνη τους προς τις επιχειρήσεις και με δυσκολία έπειτα να χρηματοδοτούν την επιχείρηση (Κάτσος, 1988).

4. Υψηλό ποσοστό δανειακών κεφαλαίων

Η επιχείρηση από τη στιγμή της ίδρυσης της μπορεί να βρίσκεται με υψηλό ποσοστό δανειακών κεφαλαίων, ή να συμβεί αυτό αργότερα, όταν εμφανιστούν αντίξοες οικονομικές ή άλλες συνθήκες, ή όταν προβεί σε εσφαλμένες επενδυτικές δραστηριότητες που δεν θα αποδώσουν το ελάχιστο αναμενόμενο. Τότε η τάση για μια ζημιολόγο επιχείρηση γίνεται σύντομα φανερή (Κάτσος, 1988).

5. Φιλόδοξα επενδυτικά σχέδια πέρα από τις ικανότητες της επιχείρησης

Μια νέα επένδυση που η επιχείρηση δεν έχει τη δυνατότητα να φέρει σε πέρας γίνεται σοβαρή αιτία προβληματικότητας. Σε πολλές επιχειρήσεις έχει γίνει φανερό ότι έχουν την τάση να υποεκτιμούν το κόστος και να υπερεκτιμούν τα έσοδα (κέρδη) με αποτέλεσμα όταν συνειδητοποιήσουν το λάθος τους να είναι αργά. Οδηγούνται σε αναγκαστικό δανεισμό για την επιβίωση της επιχείρησης και εν τέλη να αποτυγχάνουν, μην έχοντας εξοφλήσει τις τρέχουσες υποχρεώσεις τους (Κάτσος, 1988).

6. Φόβοι και δυσκολίες των οικογενειακών επιχειρήσεων

Ένας τελευταίος ενδοεπιχειρησιακός παράγοντας, που επηρεάζει την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων είναι οι φόβοι και οι δυσκολίες των οικογενειακών επιχειρήσεων.

Στις μέρες μας οι οικογενειακές ΜμΕ αποτελούν σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο το επίκεντρο των οικονομιών τους. Για την Ελλάδα αυτές οι επιχειρήσεις αποτελούν το 98% της εθνικής οικονομίας, ενώ για την υπόλοιπη Ευρώπη το 95%. Οι υφιστάμενοι των ελληνικών οικογενειακών ΜμΕ επηρεάζουν αρνητικά τις αποφάσεις τους με αποτέλεσμα να περιορίζεται ή να αμφισβητείται η ανάπτυξη τους σε σχέση με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. Με αποτέλεσμα η ευκινησία και η προσαρμοστικότητα στις αλλαγές του οικονομικού περιβάλλοντος να είναι απαραίτητη και οι Μμε να πρέπει να αντιμετωπίσουν τους φόβους για να έχουν μέλλον στην ευρωπαϊκή οικονομία, οι οποίοι εντοπίζονται κυρίως :

- i. Στην άντληση κεφαλαίων για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων τους.
- ii. Στην οικογενειακή διαδοχή από τα παιδιά των επιχειρηματιών και αν αυτά θα είναι τόσο ικανά όσο οι ίδιοι.
- iii. Στην σύναψη επαγγελματικών συνεργασιών.
- iv. Στην αγωνία αντιμετώπισης καθημερινών προβλημάτων.
- v. Στον φόβο εάν οι αποτυχίες της επιχείρησης θα επηρεάσουν την οικογενειακή περιουσία.

Όλοι οι παραπάνω λόγοι μπορεί να φέρουν την ρήξη σε μία οικογενειακή Μμε ή και ακόμα να την οδηγήσουν στην καταστροφή της (ΚετάΚεμάκ, 2006).

3.1.2 Αιτίες που οφείλονται σε εξωτερικούς παράγοντες (εξωεπιχειρησιακές).

Οι εκτός επιχειρησιακές αιτίες αναφέρονται σε μεταβολές οικονομικού, κοινωνικού, τεχνολογικού και πολιτικού περιεχομένου, όπου μάλιστα οι παραπάνω παράγοντες ενδέχεται να επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των ζημιωγόνων επιχειρήσεων από τις αγορές.

Στον οικονομικό τομέα προτεραιότητα έχουν η ύφεση και οι ανταγωνιστικές τάσεις, εντός και εκτός της χώρας, τις οποίες η διοίκηση της επιχείρησης πρέπει να προβλέπει και να παίρνει τα κατάλληλα μέτρα. Ωστόσο, η πορεία του πληθωρισμού πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από την επιχείρηση, γιατί εξαιτίας της αλλοιώνεται η σημασία των καταρτιζόμενων χρηματο-οικονομικών δεικτών, καθώς και η ικανότητα πρόβλεψης του κόστους και των ωφελειών της επένδυσης. Μερικοί παράγοντες που δεν πρέπει να αγνοούνται από τη διοίκηση είναι :

- οι υποτιμήσεις των σπουδαιότερων νομισμάτων,
- η πορεία των επιτοκίων διεθνώς,
- τα διαθέσιμα εισοδήματα και
- οι προτιμήσεις των καταναλωτών (Κατσος, 1988).

Σύμφωνα με τον καθηγητή Altman (Altman E.I., Corporate Financial Distress. A complete Guide to Predicting, Avoiding and Dealing with Bankruptcy, John Wiley and sons, New York, 1982.), συσχετίζει γραμμικά το ρυθμό αύξησης των πτωχεύσεων των επιχειρήσεων με:

- Το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ,
- Το ρυθμό μεταβολής της προσφοράς του χρήματος και
- Τη μεταβολή της αγοραίας (χρηματιστηριακής) αξίας της μετοχής της συγκεκριμένης επιχείρησης.

Καθώς το εθνικό προϊόν παύει να αυξάνει τόσο όσο κατά το παρελθόν, το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας κατέρχεται, με αρνητικές επιδράσεις πάνω σε κάθε επιχείρηση, με αποτέλεσμα οι πίο αδύναμες ή οι κακώς διευθυνόμενες να πτωχεύουν.

Η προσφορά του χρήματος έχει επίσης άμεση επίδραση πάνω στις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα σε εκείνες που για διάφορες αιτίες επιζητούν το δανεισμό από το τραπεζικό σύστημα. Όταν ο τζίρος της επιχείρησης συρρικνώνεται, είτε εξαιτίας κακής οικονομικής συγκυρίας, είτε εξαιτίας αυξημένου ανταγωνισμού από άλλες επιχειρήσεις, τότε η πολιτική μείωσης του ρυθμού προσφοράς του χρήματος, και ιδιαίτερα των πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις, επιτείνει τη χειροτέρευση της θέσης της επιχείρησης (Κατσος, 1988).

Τέλος, άλλος παράγοντας προβληματικότητας είναι οι επενδυτικές προσδοκίες, όταν επηρεάζουν πτωχικά τις τιμές των μετοχών των επιχειρήσεων. Καθώς εμφανίζεται σοβαρή πτώση των τιμών των μετοχών κάποιας επιχείρησης, οι δανειστές της (προμηθευτές, τράπεζες) εξασκούν πίεση για να πάρουν όσο

γίνεται πιο γρήγορα τα χρήματα τους πίσω και οδηγούν έτσι την επιχείρηση σε χρεοκοπία (Κατσος, 1988).

Όσον αφορά τον κοινωνικό τομέα, παράγοντες που επηρεάζουν την επιχείρηση άμεσα και πρέπει να αντιμετωπιστούν σωστά είναι:

- η επιθυμία των εργαζομένων για μείωση των ωρών εργασίας,
- η επιθυμία για συμμετοχή στις παραγωγικές εργασίες,
- κατά πόσο ο μισθός ανταποκρίνεται στην εργασία του εργαζόμενου,
- η τήρηση των πληρωμών υπερωριών, καθώς επίσης και
- τα δικαιώματα αδειών εργαζομένων.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες έχουν επηρεαστεί από την ύφεση καθώς έφερε τη μείωση μισθών των εργαζομένων, την αύξηση της ανεργίας και ωρών εργασίας και τέλος την αύξηση των απολύσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην υφίστανται μία υγιή σχέση εντός των επιχειρήσεων, αλλά να διεκατέχεται από φόβο για ένα αβέβαιο αύριο και δυσαρεστημένοι από τις συνθήκες εργασίας να μην μπορούν να αποδώσουν σε μια επιχείρηση.

Σχετικά με τους πολιτικούς παράγοντες που επηρέασαν τις επιχειρήσεις ήταν και εκείνης της πολιτικής αστάθειας, οι εκλογικές αναμετρήσεις, σε συνδυασμό με την μείωση των εισοδημάτων και την ανεργία συρρίκνωσαν την εγχώρια ζήτηση η οποία αποτυπώθηκε εμφατικά στο -15,4% (για το 2009) που καταγράφηκε στο ΑΕΠ. Η ρευστότητα βρέθηκε σε οριακά επίπεδα, καθώς συνεχίστηκαν οι καθυστερήσεις πληρωμών από το κράτος προς την ιδιωτική οικονομία, ενώ οι συνθήκες επιδεινώθηκαν και από τη φυγή κεφαλαίων και την αυξημένη φορολογία (Capital.gr).

Τέλος, ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει σοβαρά την πορεία της επιχείρησης, είναι οι εξελίξεις της τεχνολογίας. Κάποιες τεχνολογικές μεταβολές είναι τόσο γρήγορες και έντονες που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν και έτσι η διοίκηση δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο κατηγορίας. Μια επιχείρηση με σωστή διοίκηση δεν διατρέχει θανάσιμο κίνδυνο από μεταβολές στο περιβάλλον της. Υπάρχουν, όμως, ορισμένες μεταβολές στο περιβάλλον, τις οποίες η επιχείρηση δεν μπορεί να αντιμετωπίσει όσο γρήγορα και αν τις συνειδητοποιήσει. Κατά τους Argenti και Dunscombe, είναι οι μεταβολές στις οποίες οι πιο σωστές διοικήσεις δεν μπορούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά. Τέτοιες περιπτώσεις είναι ενδεικτικά οι εξής :

- Έλεγχος των τιμών των προϊόντων που παράγει η επιχείρηση (διατιμήσεις). Ο παράγοντας αυτός συντείνει αποφασιστικά στο σταμάτημα της λειτουργίας μιας επιχείρησης, δεδομένου ότι αυτή η τελευταία δεν έχει τη δυνατότητα να καθηλώσει τις τιμές των πρώτων υλών που αγοράζει ή τα ημερομίσθια των εργατών τους οποίους απασχολεί.
- Έλεγχος περιβαλλοντικοί. Όταν οι έλεγχοι είναι πολύ αυστηροί ή είναι πολύ δαπανηροί η συγκράτηση της ρύπανσης από την ίδια την επιχείρηση, τότε αυτή θα κλείσει (Κατσος, 1988).

3.1.3 Αιτίες που οφείλονται τόσο σε ενδοεπιχειρησιακούς όσο και σε εξωεπιχειρησιακούς παράγοντες.

Οι αιτίες που οφείλονται σε ενδοεπιχειρησιακούς και εξωεπιχειρησιακούς παράγοντες είναι εκείνοι οι παράγοντες που εμποδίζουν ή περιορίζουν την εμπορική χρήση καινοτομιών. Συγκεκριμένα ίδιες οι επιχειρήσεις αποθαρρύνουν και δρουν ανασταλτικά στην προώθηση της καινοτομίας, λόγω του ρίσκου και των δαπανών για E & A, οι οποίες δεν θα φέρουν άμεσα αποτελέσματα αλλά μακροχρόνια (μελέτη IOBE, 2012).

Σημαντικό ρόλο για την επιτυχή υλοποίηση της καινοτομίας διαδραματίζουν :

- Ο χρονισμός της εμφάνισης,
- Οι τεχνολογικές εξελίξεις σε άλλα συναφή ή συμπληρωματικά πεδία
- αλλά και το περιβάλλον στο οποίο εκδηλώνεται (μελέτη IOBE, 2012).

Στο καινοτομικό περιβάλλον της Ελλάδας, η διαδικασία ανάπτυξης και εμπορικής αξιοποίησης της καινοτομίας υφίσταται τη ταλαιπωρία της γραφειοκρατείας, τα βάρη της φορολογίας, τον λαβύρινθο της πολυνομίας, την αντιεπιχειρηματική νοοτροπία και την εσωστρέφεια. Αυτό το περιβάλλον δημιουργεί σημαντικά εμπόδια στις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η ικανότητά τους να λειτουργούν ανταγωνιστικά σε ένα περιβάλλον ραγδαίων οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων (μελέτη IOBE, 2012).

Αυτοί οι περιορισμοί έχουν ως αποτέλεσμα :

- Να διογκώνεται το συνολικό οικονομικό κόστος της επιχείρησης,
- Να ελαχιστοποιείται το προσδοκώμενο οικονομικό όφελος και
- Να ματαιώνονται, να καθυστερούνται ή να οδηγούνται σε αποτυχία οι επιχειρηματικές αποφάσεις και τα εγχειρήματα της επιχείρησης γύρω από ερευνητικές δραστηριότητες και την ανάπτυξη καινοτομιών (μελέτη IOBE, 2012).

Τα βασικότερα εμπόδια για την ανάπτυξη και εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας που επισημαίνονται από τις επιχειρήσεις είναι τα εξής :

- Εμπόδια σχετικά με την χρηματοδότηση. Το υψηλό κόστος της καινοτομίας σε συνδυασμό με την έλλειψη χρηματοδότησης, τόσο από το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης, όσο και από εξωτερικές πηγές δυσχεραίνουν την εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας (μελέτη IOBE, 2012).
- Εμπόδια σχετικά με τη δικτύωση. Οι λιγοστές συνεργασίες ανάμεσα στις επιχειρήσεις αλλά και τους κρατικούς φορείς, καθώς και τα ερευνητικά κέντρα, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη και την υλοποίηση καινοτομικών δράσεων (μελέτη IOBE, 2012).
- Εμπόδια σχετικά με το ανθρώπινο δυναμικό. Οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος που εστιάζει στην εκμάθηση έτοιμης γνώσης και όχι της διαδικασίας δημιουργίας, αλλά και οι ελλείψεις στην πρακτική εξάσκηση των απόφοιτων πανεπιστημίων/τεχνικών σχολών και στην επιμόρφωση του προσωπικού των επιχειρήσεων, με αδύναμη στήριξη πρωτοβουλιών και ρίσκου, καθώς και οι αστοχίες στην πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού, ανακόπτουν την καινοτομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων (μελέτη IOBE,

2012).

- Εμπόδια σχετικά με το Νομικό/θεσμικό πλαίσιο. Η πληθώρα νομικών και φορολογικών προβλημάτων, η γραφειοκρατεία και τα κενά στην προστασία της πνευματικής περιουσίας δημιουργούν κωλήματα στην εμπορική αξιοποίηση της καινοτομίας (μελέτη IOBE, 2012).
- Εμπόδια στρατηγικού χαρακτήρα. Η ασάφεια στη χάραξη στρατηγικού προσανατολισμού από τις επιχειρήσεις, η αδυναμία αποτελεσματικής ενσωμάτωσης της τεχνολογίας και η ελλιπής επιχειρηματική εμπειρία των διοικητικών στελεχών αναστέλλουν τη διαδικασία καινοτομικής εμπορευματοποίησης (μελέτη IOBE, 2012).

3.2 SwotΑνάλυση

❖ Δυνατά Σημεία των ΜμΕ- Ευκαιρίες για το μέλλον.

Τα δυνατά σημεία των επιχειρήσεων, καθώς οι ευκαιρίες που έχουν είναι :

- ✓ Όταν το μέγεθος των ΜμΕ είναι μικρό, έχει ως αποτέλεσμα η επιχείρηση καθ'αυτήν να διέπεται από ευελιξία και να προσαρμόζεται στις εξελίξεις και να αποφέρει στον πελάτη αίσθημα ασφάλειας-εγγύησης.
- ✓ Ύπαρξη κομβικής γεωγραφικής εγγύτητας με αγορές του εξωτερικού.
- ✓ Πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω ΕΣΠΑ και επενδυτικού νόμου.
- ✓ Διεθνοποίηση- ολοκλήρωση των αγορών- διέυρυνση «εσωτερικής» αγοράς (Μπακόλας, 2008).

❖ Αδύνατα Σημεία των Ελληνικών ΜμΕ- Απειλές για το μέλλον.

Από την άλλη τα αδύναμα σημεία που έχει να αντιμετωπίσει η κάθε επιχείρηση είναι :

- ✓ Η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών έχει μειωθεί.
- ✓ Δυσκολίες αντιμετώπισης ρυθμιστικού/ κανονιστικού πλαισίου.
- ✓ Δυσκολία εισόδου στις διεθνείς αγορές.
- ✓ Αντιμέτωποι με πρόβλημα διαδοχής-μεταβίβασης των οικογενειακών επιχειρήσεων.
- ✓ Ανεπαρκής οι οργανωτικές ικανότητες και δεξιότητες.
- ✓ Έντονος ανταγωνισμός από μεγάλες αλυσίδες, πολυεθνικές και ομοειδείς επιχειρήσεις.
- ✓ Λόγω του χαμηλότερου κόστους εργασίας και του ευνοϊκότερου επιχειρηματικού περιβάλλοντος που υπάρχει προς άλλες χώρες τα κεφάλαια βγαίνουν προς τα έξω (Μπακόλας, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Υπόδειγμα της διαχρονικής πορείας των ζημιογόνων επιχειρήσεων.

Υπάρχουν δύο υποδείγματα ζημιογόνων επιχειρήσεων. Το ένα αναφέρεται σε μικρού κυρίως μεγέθους επιχειρήσεις, των οποίων η ζωή είναι περιορισμένη (ένας μεγάλος αριθμός συνολικών πτωχεύσεων αναφέρεται σε μικρές επιχειρήσεις των οποίων η ζωή δεν υπερβαίνει τα πέντε χρόνια). Το άλλο αναφέρεται σε μεγάλες επιχειρήσεις που έχουν ζωή δεκαετιών πριν παρουσιάσουν διάφορα προβλήματα που θα τις καταστήσει ζημιογόνες (Κάτσος, 1988).

4.1.1 Υπόδειγμα μικρής επιχείρησης.

Βασική αιτία αποτυχίας της μικρής επιχείρησης είναι οι περιορισμένοι-ανύπαρκτοι εμπειρία του επιχειρηματία. Σαν μικρή επιχείρηση που είναι δεν διοικείται από διοικητικό συμβούλιο με έμπειρα μέλη. Κατά συνέπεια ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης, που είναι και ο διευθύνων σύμβουλος της, δεν κατέχει εμπειρία, δεν χρησιμοποιεί λογιστική, ή σωστή κοστολόγηση. Ένα κόστος γνωρίζει : το μεταβλητό (εργατικά, πρώτες ύλες, ενέργεια). Έξοδα όπως οι τόκοι του δανείου και το ενοίκιο του καταστήματος τα αφαιρεί από τα κέρδη. Λόγω έλλειψης επιχειρηματικής εμπειρίας η αποτυχία των επιχειρήσεων είναι προδιαγραμμένη πριν καν ξεκινήσουν. Κατά κανόνα, μόλις ξεκινήσουν δανείζονται χρήματα από την τράπεζα, διότι έχουν περιορισμένα οικονομικά. Με αποτέλεσμα από την αρχή να βρίσκονται χρεωμένοι. Δανείζονται χωρίς να έχουν υπολογίσει σωστά το κόστος και τις ωφέλειες της επένδυσης. Με λίγα λόγια, υποεκτιμούν το κόστος και υπερεκτιμούν τα έσοδα. Αντιλαμβάνοντας, αργότερα, τους λάθους υπολογισμούς ζητούν ένα συμπληρωματικό δάνειο, με αποτέλεσμα οι τόκοι που έχουν να πληρώσουν να υπερβαίνουν τα κέρδη χωρίς πλέον να μπορούν να ζητήσουν άλλο δάνειο και έτσι πτωχεύουν (Κάτσος, 1988).

4.1.2 Υπόδειγμα μεγάλης επιχείρησης.

Μεγάλες επιχειρήσεις με επιτυχημένο παρελθόν μπορούν να οδηγηθούν σε έξοδο από την αγορά όταν :

- i. Συμβούν γεγονότα που θα φανερώσουν τα ελαττώματα της διοίκησης,
- ii. Λάβουν χώρα ριζικές μεταβολές στο οικονομικό-κοινωνικό τους περιβάλλον οι οποίες δημιουργούν ανυπερέβλητες δυσκολίες,
- iii. Συμβούν και οι δύο παραπάνω περιπτώσεις ταυτόχρονα (Κάτσος, 1988).

Η αρχή της αποτυχίας μπορεί να γίνει είτε π.χ. με μία νέα αλλά μη καλά υπολογισμένη επένδυση (υποεκτίμηση του κόστους και υπερεκτίμηση των ωφελιμάτων), δηλαδή μια επένδυση που υπερβαίνει τις πραγματικές δυνατότητες της επιχείρησης, είτε με ένα υπερβολικό άνοιγμα στις πωλήσεις (χαμηλώνοντας το ποσοστό κέρδους), είτε τέλος να συμβεί μία έντονη μεταβολή στο ανταγωνιστικό, τεχνολογικό ή κοινωνικό περιβάλλον της επιχείρησης.

Αποτέλεσμα των παραπάνω γεγονότων είναι να χαμηλώσει το πραγματικό ποσοστό κέρδους και να χειροτερεύσουν σχεδόν όλοι οι χρηματοοικονομικοί δείκτες, αφού η επιχείρηση θα αναγκαστεί να δανειστεί και αν έχει χάσει την ανταγωνιστικότητα της τότε δεν θα μπορέσει να επιβιώσει. Αυτό οδηγεί στην πρώτη σοβαρή κρίση της επιχείρησης και εξαρτάται τι ενέργειες θα πραγματοποιήσει η διοίκηση για να ανταπεξέλθει για κάποιο χρονικό διάστημα ακόμη (Κάτσος, 1988).

Εκτός από τα δυο παραπάνω υποδείγματα, υπάρχει και ένα τρίτο υπόδειγμα – προσωπικής επιχείρησης, που αντιπροσωπεύει ένα πολύ μικρό ποσοστό των πτωχεύσεων. Πρόκειται για επιχειρήσεις που διοικούνται από ένα άτομο φιλόδοξο και δραστήριο. Τέτοιου είδους επιχειρήσεις αναπτύσσονται κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, με μεγάλη ταχύτητα. Όμως λόγω των μειονεκτημάτων στον τρόπο διοίκησης τους αποτυγχάνουν και μάλιστα πολύ απότομα (Κάτσος, 1988).

4.2 Τα εμπόδια κατά την έξοδο από την αγορά.

Τα εμπόδια που θα έχουν να αντιμετωπίσουν οι ζημιωγόνες πλέον επιχειρήσεις κατά την έξοδο τους από την αγορά αφορούν τόσο τα οικονομικά εμπόδια όσο και τα στρατηγικά εμπόδια (Μουρδουκούτας, 2001).

Όσον αφορά τα οικονομικά εμπόδια, είναι το υψηλό κόστος ευκαιρίας σε περίπτωση που θα εγκαταλείψουν τον κλάδο. Οι πηγές για τα οικονομικά εμπόδια είναι οι εξής :

- Οι δαπάνες που έχουν σχέση με το κλείσιμο
- Τα έσοδα είναι λιγότερα από την πώληση των περιουσιακών στοιχείων
- Υπάρχουν καθαρά έξοδα (Μουρδουκούτας, 2001).

Τα στρατηγικά εμπόδια εξόδου, έχουν να κάνουν με την απροθυμία της εταιρείας να θυσιάσει τα αθροιστικά οφέλη των περιουσιακών της στοιχείων από προηγούμενες επενδύσεις.

Πηγές αυτών των στρατηγικών εμποδίων είναι τα εξής :

- Επιχείρηση που δημιουργήθηκε από προηγούμενες δαπάνες.
- Κέρδη από κοινού με άλλα προϊόντα.
- Στρατηγική σημασία για την επιχείρηση έχει ο σκοπός αυτής.
- Πιθανόν ζημία σε άλλες αγορές.
- Δεν αναλαμβάνουν να παραδεχτούν την αποτυχία ως διευθυντικά πρόσωπα (Μουρδουκούτας, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η συγκριτική κατάσταση των ζημιωγόνων επιχειρήσεων όταν έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση στην Ελλάδα σε σχέση με αυτή των τελευταίων ετών.

Στην Ελλάδα οι πρώτες μεγάλες επιχειρήσεις παρουσιάζονται μετά το 1977, όταν αρκετές βιομηχανικές μονάδες εμφάνισαν αδυναμία πληρωμής των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τους. Επιχειρήσεις όπως η ΠΥΡΚΑΛ, η ΛΑΡΚΟ και άλλες έκαναν φανερή την προπρωχρευτική κατάσταση στην οποία βρισκόταν. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τεχνικές εταιρείες (ΣΚΑΠΑΝΕΥΣ, ΑΡΧΙΡΟΔΩΝ), καθώς και εμπορικές (ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΙ, ΜΙΝΙΟΝ) που εμπλούτισαν τον κατάλογο των προβληματικών επιχειρήσεων (Κάτσος, 1988).

Μέχρι τον Οκτώβριο του 1985 έχουν δηλώσει επίσημα την ζημιωγόνα τους κατάσταση 140 επιχειρήσεις που απασχολούν 40 χιλιάδες εργαζομένους. Επίσης, εμφανίζουν έντονες δυσχέρειες εξόφλησης των υποχρεώσεων τους και ένας αριθμός μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ωστόσο, ένα μεγάλο ποσοστό μικρομεσαίων επιχειρήσεων αδυνατεί να χρηματοδοτηθεί από το τραπεζικό σύστημα είτε γιατί δεν έχουν επαρκή εγγυητική κάλυψη, είτε για άλλους λόγους που σχετίζονται με τη δυσλειτουργία του πιστωτικού συστήματος της χώρας. Οι επιχειρήσεις αυτές, κατά μεγάλο ποσοστό που πλησιάζει το 40%, κλείνουν μέσα στα πρώτα 5 χρόνια λειτουργίας τους και κανείς δεν αντιλαμβάνεται το θάνατο τους (Κάτσος, 1988).

Από την άλλη έρχεται η οικονομική κρίση της περιόδου 2008-2014, όπου οπισθοδρόμησε την ελληνική οικονομία σε εκείνα τα επίπεδα του 1980 και οδηγήθηκαν σε χρεοκοπία μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις. Μερικές από αυτές ήταν οι Alapis, Atlantic, Shelman, Καπνοβιομηχανία Γεωργιάδης, Κατσέλης, AlexPak, Fokas. Όχι μόνο μεγάλες ελληνικές με μακρά παράδοση επιχειρήσεις αντιμετώπισαν δυσκολίες, αλλά και αρκετές μικρομεσαίες επιχειρήσεις έκλεισαν αυτό το χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα, από ερευνητική μελέτη της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ), καταγράφεται, ότι 130.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις έκλεισαν την περίοδο 2009-2013. Μπορεί κάποιες μεγάλες επιχειρήσεις στο μέλλον να ενισχυθούν οικονομικά, όπως η «CoscoΝαυτιλιακή Ελλάς», που παρουσίασε το 2013 συνολικά έσοδα 116,9 εκατ. €, κέρδη 18 εκατ. € και απασχολεί περίπου 250 άτομα, αυτό όμως δεν μπορεί να συγκριθεί με μικρές-μεσαίες-μεγάλες επιχειρήσεις όπου και οδηγήθηκαν μετά το 2008 σε πτώχευση. Διότι και αυτές οι επιχειρήσεις απέφεραν πολλαπλάσιες πωλήσεις στην οικονομία και απασχολούσαν ταυτόχρονα πολύ περισσότερους εργαζομένους από την CoscoHellas (Kontranews.gr, 2014).

Αναλυτικότερα η κατάσταση των επιχειρήσεων διανύοντας τον 20^ο αιώνα, καταγράφεται μία φθίνουσα πορεία ο ρυθμός ίδρυσης νέων επιχειρήσεων αναφορικά με την ICAP. Μάλιστα η ICAP αναφέρει πως οι νέες επιχειρήσεις συνεισφέρουν στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης, την ανάπτυξη της καινοτομίας και την οικοδόμηση ενός πλέγματος οικονομικών σχέσεων με ενεργητικές, πολλαπλασιαστικές επιδράσεις για το σύνολο της οικονομίας. Από

την άλλη, η δημιουργία νέων επιχειρήσεων μπορεί να γίνει αιτία για τη διάλυση άλλων επιχειρησιακών μονάδων. Μπορεί να υπάρχει αύξηση στον ρυθμό δημιουργίας επιχειρήσεων, ωστόσο τα χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας είναι ποιοτικώς ανεπαρκώς (Icar, 2006). Συγκεκριμένα στην Ελλάδα υφίστανται :

- Η επιχειρηματικότητα ως ανάγκη και όχι ως ευκαιρία,
- Αισθητά μειωμένη η καινοτομία παραγόμενων προϊόντων/υπηρεσιών,
- Υψηλό ποσοστό αυτο-απασχόλησης,
- Δημιουργούνται υψηλά ποσοστά “ θνησιμότητας” νέων επιχειρήσεων που είναι υψηλότερο από 50% στα 3-5 πρώτα έτη αφού απευθύνεται κυρίως στον τελικό καταναλωτή (Μπακόλας, 2008).

Με την εμφάνιση του έντονου ανταγωνισμού, ελλιπής είναι και οι επιχειρηματικές ευκαιρίες, καθώς κυριαρχεί ο φόβος της αποτυχίας. Επίσης, σε μεγάλο ποσοστό αυτοχρηματοδοτούνται τα επιχειρηματικά εγχειρήματα (Μπακόλας, 2008).

Από το 2011 οι μισές μεταποιητικές επιχειρήσεις της Βορείου Ελλάδος λειτουργούσαν με ζημίες, ενώ πριν επέλθει η κρίση δεν ξεπερνούσε το 16% όσες βρίσκονταν στο κόκκινο. Στη πενταετία 2007-2011, οι βορειοελλαδικές επιχειρήσεις είδαν να μειώνεται ο τζίρος τους κατά 20% και σε σταθερές τιμές το 2009, τα καθαρά αποτελέσματα προ φόρων ακολουθούν μειωμένα. Συγκεκριμένα από το 2007 έως 2011 οι μειώσεις είναι οι εξής :

- 2008 έναντι 2007 : -44,06%
- 2009 έναντι 2008 : -10,78%
- 2010 έναντι 2009 : -98,47%
- 2011 έναντι 2010 : -106,61% (newsbeast, 2012).

Από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του τρέχον οικονομικού περιβάλλοντος παρατηρείται η διαμόρφωση δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος λόγω της έκρηξης της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και της διάχυσης της πραγματικής οικονομίας. Οι ΜμΕ και κυρίως οι μικρές είναι πιο ευάλωτες στην οικονομική κρίση, οδηγώντας μάλιστα αρκετές από αυτές σε ταχύτατη έξοδο από την αγορά. Τα εμφανή συμπτώματα της οικονομικής κρίσης είναι τα εξής:

- Έλλειψη ρευστότητας.
- Άνοδος του κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων.
- Μειωμένη αγοραστική δύναμη καταναλωτών.
- Πτώση ζήτησης-συνολικής κατανάλωσης στο εσωτερικό και εξωτερικό.
- Επιδείνωση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος και κάθετη πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης (Μπακόλας, 2008).

Σημαντικές επιπτώσεις από την οικονομική κρίση αποτύπωσαν στους ισολογισμούς τους οι μεταποιητικές επιχειρήσεις με τζίρο 10 εκατ.ευρώ, όπου το 55% αυτών είναι ζημιωμένες (newsbeast, 2012).

Ομοίως, από την οριακή κερδοφορία στις ζημίες για πρώτη φορά, πέρασαν το 2011 οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 10-50 εκατ.€. Το ίδιο και οι επιχειρήσεις 50-100 εκατ.€. Αντιθέτως, επιχειρήσεις με τζίρο 100-200 εκατ.€ διατήρησαν θετικά κέρδη όλο το χρονικό διάστημα της πενταετίας (newsbeast, 2012).

Σύμφωνα με μελέτη του 2011, κερδοφόρων-ζημιωμένων επιχειρήσεων, δείχνει τα εξής :

- 6 στις 10 επιχειρήσεις με τζίρο έως 3 εκατ.€, το 2011 είναι ζημιωμένες,

- 6 στις 10 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 5 έως 10 εκατ.€ είναι ζημιογόνες,
- περίπου 5 στις 10 επιχειρήσεις με τζίρο 50 έως 10 εκατ.€ και κύκλο εργασιών 3 έως 5 εκατ.€ βρίσκεται σε αρνητικό έδαφος.
- Τέλος, 1 στις 4 επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 100 έως 200 εκατ.€ καταγράφει επίσης ζημίες, με ποσοστό των ζημιογόνων επιχειρήσεων να ξεπερνά το 50% σε όλους τους κλάδους εκτός τον κλάδο των χημικών και πλαστικών που αγγίζει το 40% (newsbeast, 2012).

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις φαίνεται από το γεγονός ότι οι 39 από τις 257 επιχειρήσεις του Χρηματιστηρίου Αθηνών δεν κατόρθωσαν καν να καταρτίσουν ισολογισμούς εξαμήνου το 2012, ενώ οι 9 τράπεζες πήραν παράταση ενός μηνός για να μπορέσουν να παρουσιάσουν λογιστικές καταστάσεις. Με αποτέλεσμα η κρίση να ευνοεί τους ισχυρούς, καθώς οι λίγοι ισχυροί και ευπροσάρμοστοι στις νέες συνθήκες γίνονται ισχυρότεροι, ενώ οι αδύναμοι εξασθενούν περισσότερο ή “πεθαίνουν”. Έτσι, εάν 7 στις 10 εταιρείες είναι ζημιογόνες, τα συνολικά αποτελέσματα των 218 εισηγμένων που δημοσίευσαν εξαμηνιαίες λογιστικές καταστάσεις, εμφανίζονται θετικά κατά 275 εκατ. ευρώ. Που σημαίνει ότι τα συνολικά κέρδη των λίγων και ισχυρών είναι πολύ μεγαλύτερα από τις συνολικές ζημίες των πολλών και αδύναμων. Βέβαια, η τελική εικόνα αλλοιώνεται, αν συμπεριληφθεί η MIG, η οποία εμφάνισε μεγάλες ζημίες λόγω απαξίωσης της συμμετοχής της στην Λαϊκή/CyprusPB, που οδηγήθηκε σε αναγκαστική κεφαλαιοποίηση εξαιτίας των απωλειών από το κούρεμα ελληνικών ομολόγων (Σοφοκλέουςin, 2012).

Σύμφωνα με τα στοιχεία των οικονομικών μεγεθών που συγκέντρωσε η BetaΑΕΠΕΥ, παρατηρούμε ότι :

- Ο συνολικός κύκλος εργασιών των 218 εισηγμένων παρέμεινε στάσιμος στα 37,88 δις.ευρώ.
- Τα λειτουργικά τους κέρδη μειώθηκαν κατά 12,3% σε 3,42 δις.ευρώ.
- Από τις 218 εταιρείες που έχουν δημοσιεύσει τους ισολογισμούς, οι 68 μόλις είναι κερδοφόρες και οι 150 ζημιογόνες (Σοφοκλέουςin, 2012).
- Από τις κερδοφόρες :
  - 28 αύξησαν τα κέρδη τους,
  - 33 είχαν μείωση,
  - ενώ οι 7 έγιναν το 2012 κερδοφόρες (από ζημιογόνες που ήταν το 2011) (Σοφοκλέουςin, 2012).
- Από τις ζημιογόνες :
  - 81 εμφάνισαν αυξημένες ζημίες,
  - 41 τις μείωσαν,
  - ενώ 28 έγιναν ζημιογόνες (από το 2011 που είχαν παρουσιάσει κέρδη)(Σοφοκλέουςin, 2012).

Το λειτουργικό αποτέλεσμα των εμποροβιομηχανικών εταιριών συρρικνώθηκε και λόγω των επιβαρύνσεων από αυξήσεις τιμών πρώτων υλών, του ενεργειακού κόστους καθώς και συναλλαγματικών διαφορών από την ανατίμητη του δολαρίου. Εμφάνισε την μεγαλύτερη επίπτωση στην μείωση της λειτουργικής κερδοφορίας από τις διακυμάνσεις αυτές που είχαν οι εταιρείες διύλισης (185 εκατ. €), η ακτοπλοία και η 3E CocaCola (Σοφοκλέουςin, 2012).

Για το 2012 αποτελέσματα από ανάλυσης της IcarGroup έδειξαν ότι 4.462 εταιρείες είναι ζημιογόνα σε όλους τους τομείς εκτός του εμπορίου (news247, 2013).

Από την έρευνα που προκύπτει από τα αποτελέσματα χρήσεως όλων των επιχειρήσεων του δείγματος είναι η επιδείνωση στην κερδοφορία. Καθώς το συνολικό καθαρό αποτέλεσμα έμεινε ζημιογόνο με τις ζημίες να παραμένουν σε υψηλά επίπεδα με ελάχιστη μείωση του 2012 (news247, 2013).

Στα αρχεία της IcarDatabank είναι κατοχυρωμένες 4.462 επιχειρήσεις με δημοσιευμένους ισολογισμούς χρήσης 2012 έως Ιούνιο του 2013, από τις οποίες οι :

- 918 είναι βιομηχανικές,
- 1264 εμπορικές,
- 328 εταιρείες του τεχνικού-κατασκευαστικού τομέα,
- 1640 λοιπές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών (πλην τραπεζών/ασφαλειών),
- 312 επιχειρήσεις τουριστικού τομέα (news247, 2013).

Το δείγμα από το σύνολο των επιχειρήσεων έδειξε ότι :

- Οι 2.157 επιχειρήσεις με ποσοστό 48,3% ήταν κερδοφόρες το 2012.
- Συνολικά κέρδη προ φόρου 3,83 δις ευρώ.
- Συνολικές ζημίες 4,77 δις ευρώ των ζημιογόνων επιχειρήσεων (news247, 2013).

Τέλος, για το 2014 παρατηρείται νέα μείωση επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου το α' εξάμηνο το 2014 οι επιχειρήσεις που συστάθηκαν είναι κατά περίπου 21% λιγότερες από το 2013 και 22% λιγότερες από το 2012. Αντιθέτως, σε όλη τη χώρα έχουν διαγραφεί το 2014 κατά 10% σε σχέση με πέρυσι και 11% σε σύγκριση με το 2012, κατέχοντας μάλιστα οι ατομικές επιχειρήσεις το μεγαλύτερο ποσοστό συστάσεων και διαγραφών για το παραπάνω διάστημα. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι τα τελευταία τρία χρόνια (2012, 2013, 2014) οι συστάσεις σε όλη τη χώρα είναι περισσότερες από τις διαγραφές (seleo.gr, 2014).

Συνολικά για το έτος 2013 :

- Περίπου το 70,77% των διαγραφών είναι ατομικές επιχειρήσεις.
- Το 5,97% είναι Ε.Ε..
- Το 2,1 % είναι Ε.Π.Ε..
- Το 1% είναι Α.Ε..
- Περίπου 1% αφορά μορφές όπως Ι.Κ.Ε., Κοινωνία, Αστική εταιρεία 784 Α.Κ. (seleo.gr, 2014).

Επίσης από το Γενικό Εμπορικό Μητρώο υπάρχουν στοιχεία όπου :

- Το 2013 :

- Περίπου 75,25% των επιχειρήσεων είναι ατομικές.
  - Το 8,5% είναι Ο.Ε..
  - Το 6,7 είναι Ι.Κ.Ε..
  - Το 3,5% είναι Ε.Ε..
  - Το 3% είναι Ε.Π.Ε..
  - Το 2% είναι Α.Ε..
  - Το υπόλοιπο είναι Κοινωνία, κοινοπραξία, Αστική Εταιρεία 784 Α.Κ. ή φυσικό πρόσωπο (seleo.gr, 2014).
-
- Το 2012 οι διαγραφές είναι κατά 21% λιγότερες από τις συστάσεις, ενώ το 2013 οι διαγραφές είναι 23% λιγότερες από τις συστάσεις.
  - Οι συστάσεις το 2013 είναι κατά 2,3% λιγότερες από αυτές του 2012.
  - Οι διαγραφές το 2013 είναι κατά 4,8% λιγότερες από το 2012 (seleo.gr, 2014).

Ωστόσο οι αιτίες που έφεραν σε ζημιωγόνα κατάσταση τις επιχειρήσεις εκείνη την χρονική περίοδο αλλά και την τωρινή είναι ίδιες. Υφίστανται μία επανάληψη των λαθών με την ευθύνη να βαραίνει όχι μόνο τις διοικήσεις των επιχειρήσεων αλλά και το τραπεζικό σύστημα και το κράτος.

Α. Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα της προβληματικότητας. Ενώ κατά την 20ετία 1950-1970 η διοίκηση ήταν αναγκαίο να είναι προσωποπαγής, με την έννοια της διοίκησης ενός ατόμου, διότι οι επιχειρήσεις μόλις είχαν δημιουργηθεί και το στοιχείο της ατομικής πρωτοβουλίας ήταν απαραίτητο να είναι έντονο, μετά το 1970 όμως καθώς το μέγεθος των επιχειρήσεων μεγάλωνε και περισσότεροι άνθρωποι εξαρτιόταν από αυτές, η διοίκηση έπρεπε να πάρει και την ανάλογη διάρθρωση. Να πλαισιωθεί, δηλαδή, από άτομα έμπειρα σε όλες τις λειτουργίες και δραστηριότητες της (Κάτσος, 1988).

Η ανεπάρκεια της διοίκησης ίσως ήταν πιο έντονη για τις προβληματικές επιχειρήσεις συγκριτικά με τις μη προβληματικές. Αυτό φαίνεται κατά τη διάρκεια της ύφεσης, μετά το 1973, οι μη προβληματικές επιχειρήσεις που πριν είχαν απλωθεί στη διεθνή αγορά, μετά στράφηκαν στην εγχώρια αγορά, ενώ οι προβληματικές επιχειρήσεις με την έλευση της ύφεσης αυξάνουν το ποσοστό των δανειακών τους κεφαλαίων ενώ οι μη προβληματικές επιχειρήσεις το κρατούν στο ίδιο περίπου επίπεδο (Κάτσος, 1988).

Όμοια κατάσταση παρατηρείται όταν ξέσπασε η παγκόσμια κρίση το 2008, παρόλο που δεν είχε αγγίξει την ελληνική οικονομία ακόμη, ώθησε στο να στραφούν οι Έλληνες προς την αυτοαπασχόληση. Δημιούργησαν επιχειρήσεις από ανάγκη και όχι ως ευκαιρία, παράγοντας μη καινοτομικά προϊόντα, στελεχώνοντας επιχειρήσεις από μη έμπειρο διοικητικό προσωπικό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα περισσότερο του 50% των επιχειρήσεων να οδηγείται σε θνησιμότητα τα πρώτα 3 με 5 χρόνια της ζωής τους (Μπακόλας, 2008).

Β. Επίσης, το τραπεζικό σύστημα τότε αλλά και τώρα συνέβαλε στη δημιουργία των ζημιωγόνων επιχειρήσεων, καθώς παρείχε δανειακά κεφάλαια στις επιχειρήσεις χωρίς προηγούμενη έρευνα ως προς τη μακροχρόνια κερδοφορία των επιχειρήσεων και άρα την ικανότητα αποπληρωμής των χρεών. Πρέπει να

σημειωθεί, ακόμη, ότι η εξάρτηση του τραπεζικού συστήματος από την εκάστοτε κυβερνητική εξουσία αλλοίωσε τα κριτήρια για υγιή χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ζημιογόνων επιχειρήσεων (Κάτσος, 1988).

Γ. Ομοίως και για τις δύο αυτές χρονικές περιόδους, το κράτος συνέβαλε στη δημιουργία των ζημιογόνων επιχειρήσεων, με την κρατικοποίηση των εμπορικών τραπεζών ενώ θα έπρεπε να φανεί ικανότερο από τον ιδιώτη τραπεζίτη όσον αφορά την παραγωγική τοποθέτηση των αποταμιεύσεων, φάνηκε μάλλον αδιάφορο. Ούτε ενδιαφέρθηκε επίσης για την δημιουργία κεφαλαιαγοράς ανεξάρτητης από το τραπεζικό σύστημα, ώστε να μπορεί ο ιδιώτης επιχειρηματίας να προσφεύγει σε εναλλακτικές πηγές άντλησης κεφαλαίων, όταν το τραπεζικό σύστημα ώθησε τα επιτόκια σε μεγάλα ύψη (Κάτσος, 1988).

Δ. Ανέκαθεν η εμφάνιση στο βιομηχανικό στίβο νέων χωρών με χαμηλό κόστος ήταν μία επιπρόσθετη αιτία που έφερε σε δύσκολη θέση τις ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες συνάντησαν συνθήκες αυξανόμενου κόστους (Κάτσος, 1988).

Παρόλο τα έτη που πέρασαν, από το 1980 μέχρι και σήμερα, καθώς και την ανάπτυξη που γνώρισαν οι επιχειρήσεις, δεν κατόρθωσαν να μην επαναλάβουν τα λάθη του παρελθόντος επιστρέφοντας μάλιστα σε εκείνη την δύσκολη περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Τα κύρια προβλήματα που αποτυπώνονται στις ελληνικές επιχειρήσεις και ποία από αυτά επηρέασαν περισσότερο την ταχύτητα εξόδου από τις αγορές.

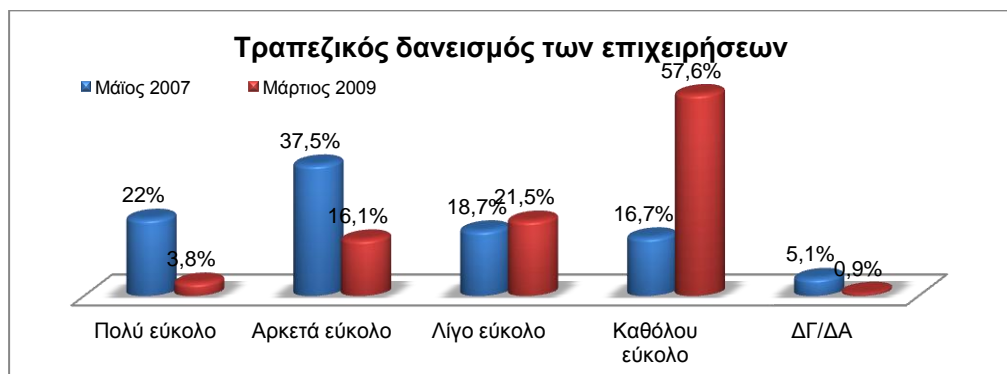
Σύμφωνα με την Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία και κατά συνέπεια οι ελληνικές επιχειρήσεις σήμερα είναι τα εξής :

- Έλλειψη χρηματοδότησης- ρευστότητα.
- Ασταθές φορολογικό σύστημα, υψηλή φορολογία, φοροδιαφυγή.
- Γραφειοκρατία.
- Χαμηλή ανταποδοτικότητα κρατικών υπηρεσιών (Εσπα-Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων).
- Παρεμπόριο.
- Εμπορικές μισθώσεις. (ΕΣΕΕ,2013)

Παρακάτω αποτυπώνονται σε διαγράμματα (βλ. διάγραμμα 6.2, και 6.3) τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας καθώς επίσης και τα κυριότερα προβλήματα στη λειτουργία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, από έρευνα της ΕΣΕΕ το 2013.

Η ρευστότητα και η έλλειψη χρηματοδότησης αποτελούν έντονο προβληματισμό για τις σημερινές επιχειρήσεις, καθώς όπως διατυπώνεται και μέσα από τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου για την κατάσταση όπου βρίσκονται οι επιχειρήσεις λόγω της ρευστότητας, από μέλη το Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών (ΕΒΕΑ). Συγκεκριμένα μόλις το 51% των επιχειρήσεων αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και το 58% των επιχειρήσεων δυσκολεύονται στην πρόσβαση τους για τραπεζική χρηματοδότηση (Ε.Β.Ε.Α., 2010). Αναλυτικότερα, από έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το ΕΒΕΑ, καταγράφεται στο διάγραμμα 6.1 το πόσο δυσκολεύονται οι επιχειρήσεις στον τραπεζικό δανεισμό το 2009 σε σχέση με το 2007.

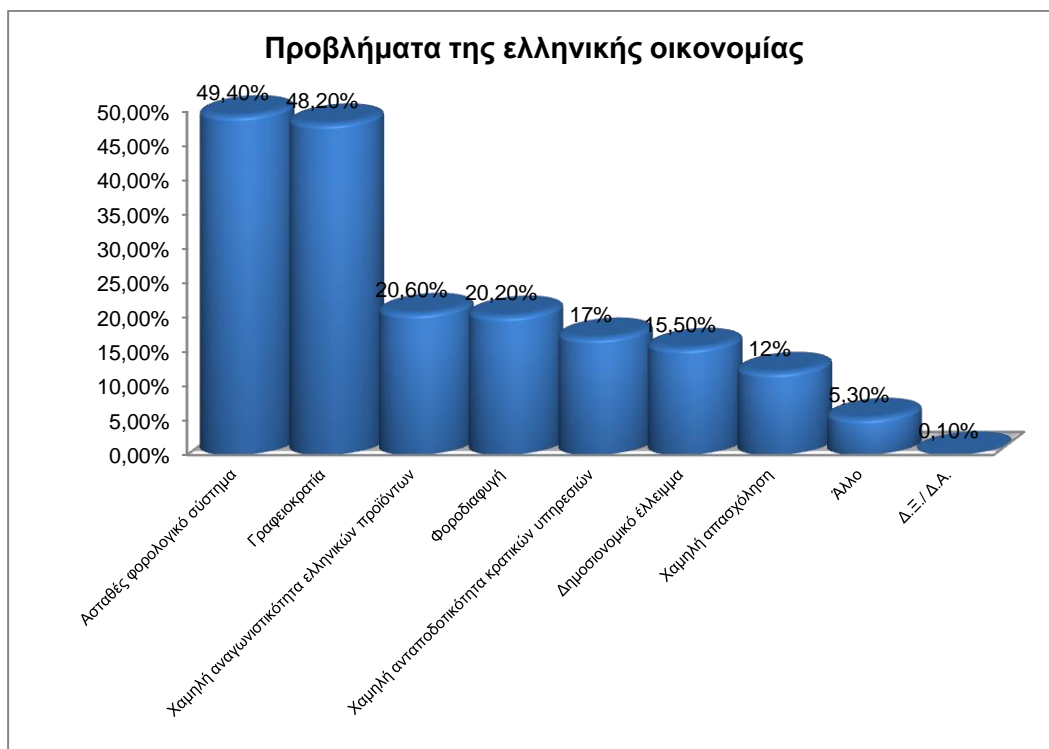
Διάγραμμα 6.1

Πηγή : Έρευνα της ΕΒΕΑ, 2009.

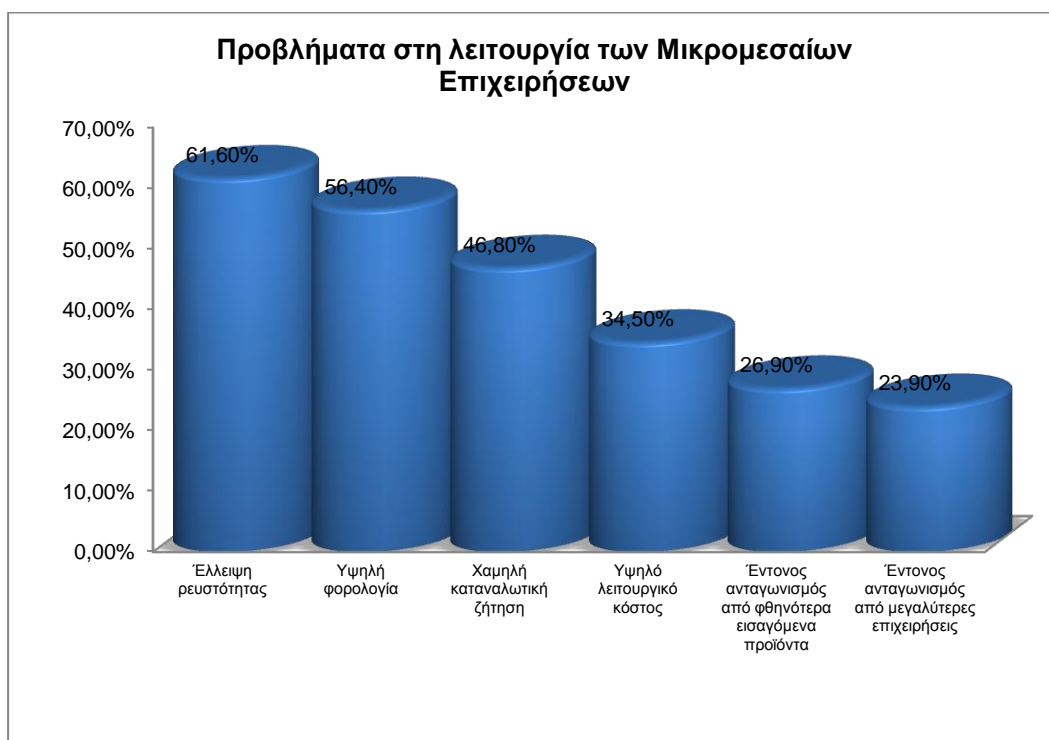

Διάγραμμα 6.2

Πηγή : Έρευνα της ΕΣΕΕ, 2013.

Διάγραμμα 6.3

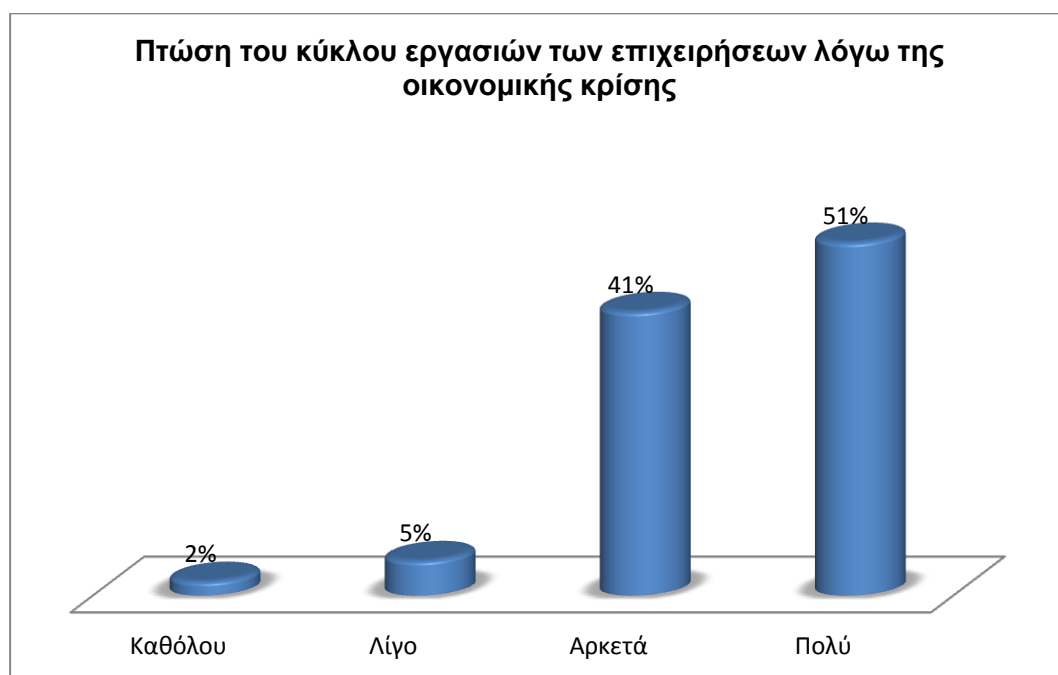
Πηγή : Έρευνα της ΕΣΕΕ, 2013.

Σύμφωνα με την έρευνα της ΕΣΕΕ, η οικονομική κρίση έπληξε τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις δυσκολεύοντας μάλιστα την επιβίωση τους αλλά και την λειτουργία τους, τονίζοντας δε πως τα συνεχή οικονομικά βάρη τόσο στα νοικοκυριά όσο και στις επιχειρήσεις και γενικότερα η αβεβαιότητα είναι κάποιιοι από τους λόγους που εξασθένησαν τις επιχειρήσεις παράλληλα με την πολυετή οικονομική κρίση (ΕΣΕΕ, 2013). Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί και από την έρευνα από μέλη του ΕΒΕΑ, όπου έχουν καταγράψει πτώση του κύκλου εργασιών στην επιχείρησή τους με ποσοστό να φτάνει στο 51% (βλ. διάγραμμα 6.4).

Διάγραμμα 6.4

Πηγή : Έρευνα της ΕΒΕΑ- «Η Ρευστότητα των επιχειρήσεων», 2010.

Παρατηρώντας, μάλιστα, τον παρακάτω πίνακα 6.1, από έκθεση που διενεργήθηκε από την Ecorys και της Cambridge Econometrics για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα πριν και μετά την οικονομική κρίση, φαίνεται το πόσο αρνητικά επηρεάστηκαν οι επιχειρήσεις από αυτήν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

Πίνακας 6.1

Μικρομεσαίες επιχειρήσεις πριν και μετά την κρίση				
Μέγεθος	2007	2011	2012	2013

Σύνολο ΜμΕ (χιλιάδες)	829,3	765,8	758,7	762,3
Αριθμός εργαζομένων επιχειρήσεων (εκ. άτομα)	2,26	2,1	2,07	2,08
Κύκλος εργασιών των ΜμΕ (εκ. Ευρώ)	237,2	93,82	2,8	97,8

Πηγή : Έκθεση της Ecorysκαι της CambridgeEconometries, 2012.

Επίσης, έρευνα της ΕΣΕΕ καταγράφει μεγάλη υστέρηση των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε σχέση με αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, από τότε που ξέσπασε η οικονομική κρίση (2008) μέχρι και σήμερα οι κύριοι λόγοι που εξασθένησαν τις ελληνικές ΜμΕ, με βάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είναι η λιτότητα, η χρηματοδοτική ένδεια, η διεθνοποίηση καθώς και η ελλειπής υποστήριξη από εθνικά σχέδια. Επίσης, εκτός από το γεγονός της εξόδου των ζημιωγόνων ΜμΕ από την αγορά, ήρθε και το άνοιγμα των πολυεθνικών αλλά και η αύξηση των τιμών (ΕΣΕΕ, 2013).

Ωστόσο, τα δύο «αγκάθια» που βασανίζουν τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι, η υπερφορολόγηση, όπου αποτελεί αιτία ώστε μεγάλο μέρος των επιχειρήσεων να φοροδιαφεύγουν, καθώς επίσης και η γραφειοκρατία που υφίστανται στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την υπερφορολόγηση των ελληνικών επιχειρήσεων σε σχέση με αυτή των υπόλοιπων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ΕΣΕΕ διατυπώνει πως η υπερφορολόγηση στην Ελλάδα έχει ως αποτέλεσμα να μην εξασφαλίζεται πρωτογενές πλεόνασμα καθώς και η προώθηση μεταρρυθμίσεων είναι αδύνατη (ΕΣΕΕ, 2014).

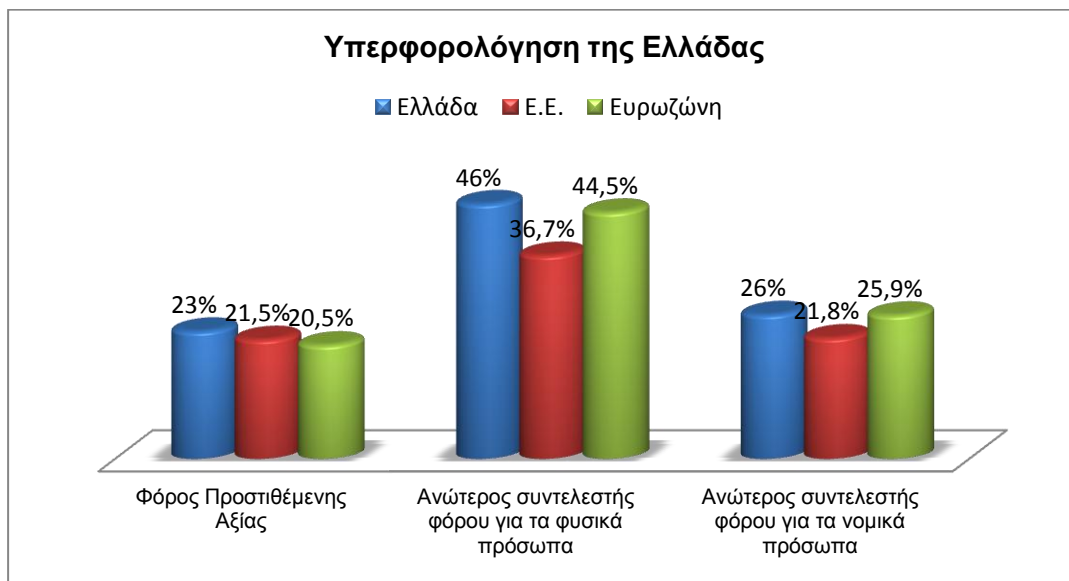
Μάλιστα, η έρευνα αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι φορολογικοί συντελεστές στην Ελλάδα τόσο για τα νοικοκυριά όσο και για τις επιχειρήσεις ξεπερνούν το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. καθώς και της Ευρωζώνης (ΕΣΕΕ, 2014).

Αναλυτικότερα, ο Φ.Π.Α. στην Ελλάδα αποτυπώνεται στο 23%, ενώ αντίστοιχα για την Ε.Ε. στο 21,5% και για την Ευρωζώνη στο 20,5%. Επίσης, ο ανώτερος συντελεστής φόρου εισοδήματος για τα φυσικά πρόσωπα στην Ελλάδα διαμορφώνεται στο 46% σε σχέση με αυτή της Ε.Ε και της Ευρωζώνης, όπου είναι αντίστοιχα στα 36,7% και στα 44,5%. Καθώς, βέβαια, και ο ανώτερος συντελεστής φόρου για τα νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα ξεπερνάει αυτών της Ε.Ε. και της Ευρωζώνης με το να διαμορφώνεται στα 26% για την Ελλάδα, έναντι στα 21,8% και 25,9 % αντίστοιχα για την Ε.Ε και την Ευρωζώνη (βλ.διάγραμμα

6.5).

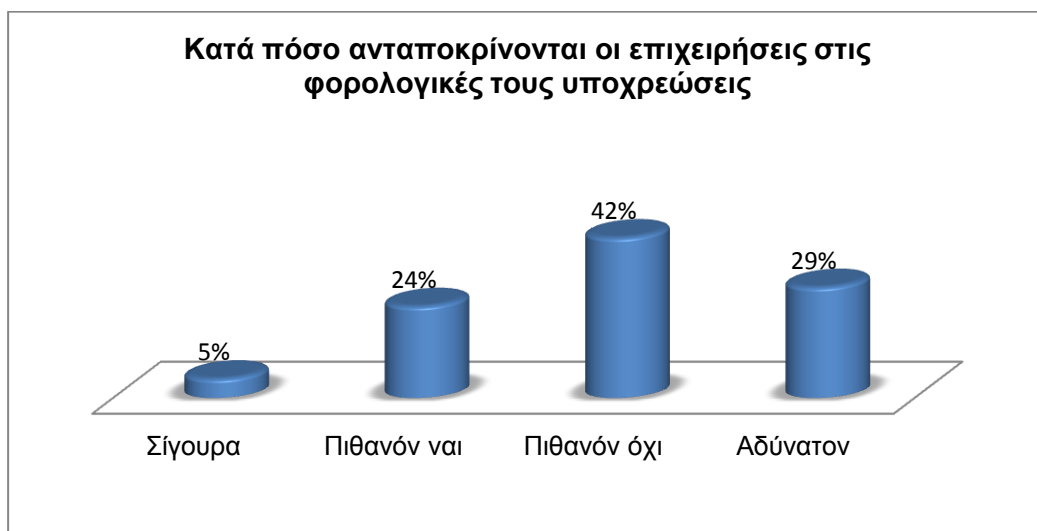
Διάγραμμα 6.5

Πηγή : ΕΣΕΕ, 2014.

Συμπεριλαμβανομένου δε της έκτατης εισφοράς αλληλεγγύης να αυξάνει τους ανώτατους φορολογικούς συντελεστές με επιπλέον φόρο από 1% έως 4% (ΕΣΕΕ, 2014). Η δυσκολία να ανταποκριθούν οι επιχειρήσεις στις φορολογικές τους υποχρεώσεις είναι εμφανή στο παρακάτω διάγραμμα 6.6, όπου δεν τους το επιτρέπουν πλέον η οικονομική τους κατάσταση (Ε.Β.Ε.Α., 2012).

Διάγραμμα 6.6

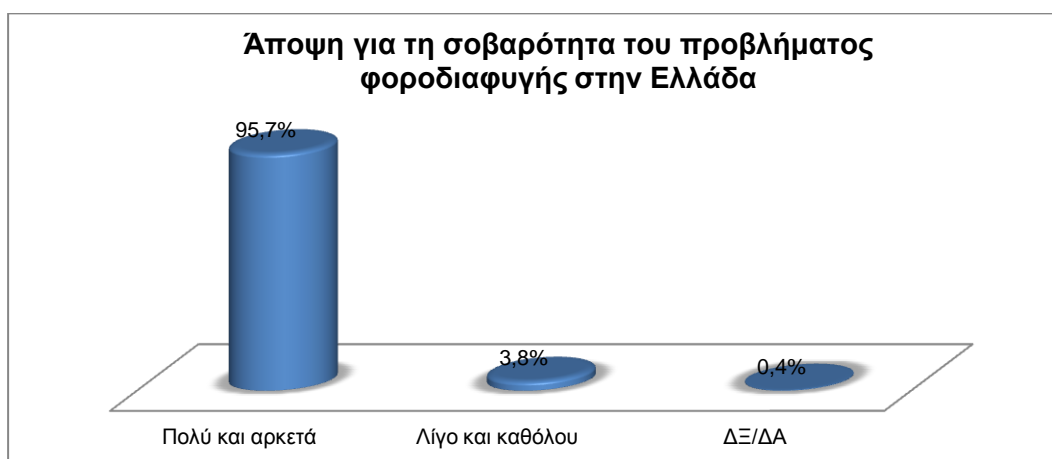

Πηγή : Έρευνα ΕΒΕΑ για την «Αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτάσεων της κυβέρνησης και των επιλογών βελτίωσης της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων», 2012.

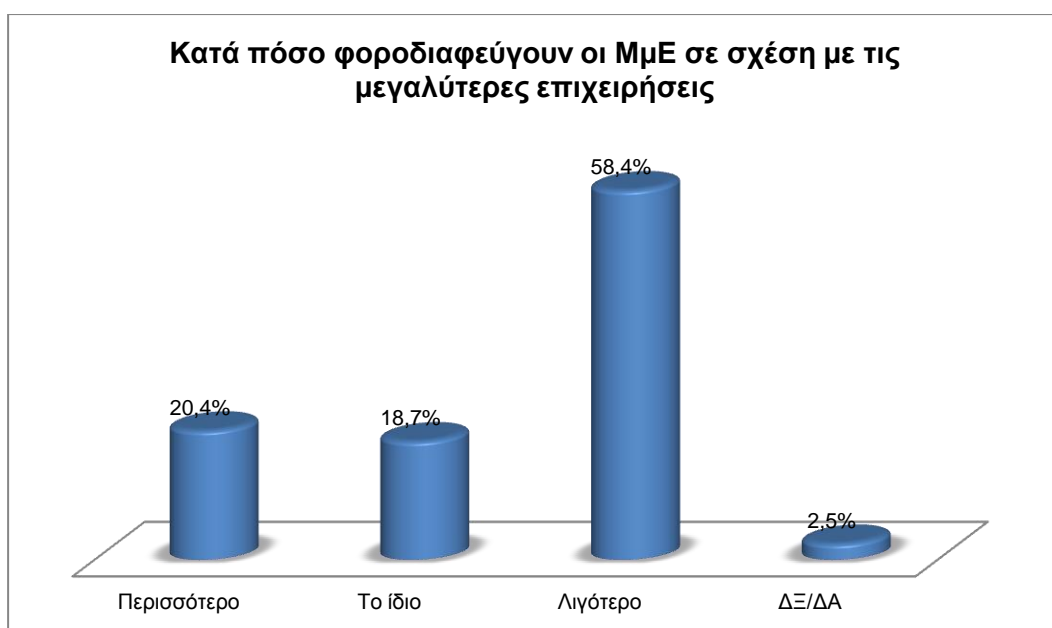
Τέλος, αυτή η υπερφορολόγηση έχει ως αποτέλεσμα να φοροδιαφεύγουν αρκετές επιχειρήσεις μεγενθύνοντας έτσι το πρόβλημα των ελληνικών επιχειρήσεων καθώς εκτός των άλλων επιβαρύνει και την οικονομία της Ελλάδος (ΕΣΕΕ, 2014). Συγκεκριμένα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την ΕΣΕΕ, για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα το 2013, καταγράφεται το έντονο πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα με ποσοστό να αγγίζει το 95,7% (βλ. διάγραμμα 6.7), καθώς επίσης το γεγονός ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις φοροδιαφεύγουν λιγότερο κατά 58,4% (βλ. διάγραμμα 6.8) σε σχέση με τις μεγάλες (ΕΣΕΕ, 2013).

Διάγραμμα 6.7

Πηγή : Έρευνα ΕΣΕΕ για τις « Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα», 2013.

Διάγραμμα 6.8

Πηγή : Έρευνα ΕΣΕΕ για τις « Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα», 2013.

Ωστόσο, τοποθετώντας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 5, με πολύ το 5, διακρίνεται κατά πόσο ευθύνονται τα αίτια για τη μη αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα 6.9, αυτά θα έχουν ως εξής:

Διάγραμμα 6.9

Πηγή : Έρευνα ΕΣΕΕ για τις « Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα», 2013.

Καθώς επίσης, η μείωση της φορολόγησης των επιχειρήσεων θα είχε ως αντίκτυπο να περιορίσει την φοροδιαφυγή αρκετά κατά 76,7% (βλ. διάγραμμα 6.10) (ΕΣΕΕ, 2013).

Διάγραμμα 6.10

Πηγή : Έρευνα ΕΣΕΕ για τις « Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα», 2013.

Για την ακρίβεια, μάλιστα, οι επιχειρηματίες προτιμούν την ενίσχυση της αγοράς μέσω φοροαπαλλαγών-μειώσεων φορολογικών συντελεστών και ενίσχυση επιδοτήσεων, παρά την ενίσχυση αυτής μέσω τραπεζών. Αναλυτικότερα βλέπε παρακάτω διάγραμμα (έρευνα ΕΒΕΑ, 2012).

Διάγραμμα 6.11

Πηγή : Έρευνα Ε.Β.Ε.Α. για την «αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτάσεων της κυβέρνησης και των επιλογών βελτίωσης της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων», 2012.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, διαπιστώνεται το πόσο σκληρή είναι η φορολογία στην Ελλάδα, την ίδια περίοδο μάλιστα που η οικονομική κρίση μαστίζει, η φορολογία να αυξάνεται και παράλληλα να μειώνονται οι μισθοί, οι συντάξεις και να αυξάνεται η ανεργία. Με βάση, λοιπόν, την αυξημένη φορολογία διαπιστώνεται το πόσο μπορεί αυτή να επηρεάσει την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές, από τη στιγμή μάλιστα που δεν μπορεί να ανταποκριθεί σε αυτές τις υποχρεώσεις ο κάθε επιχειρηματίας (ΕΣΕΕ, 2014).

Από την άλλη έρχεται η γραφειοκρατία να ταλαιπωρεί τις επιχειρήσεις με την πολυπλοκότητα της, καθιστώντας μάλιστα σε αδιέξοδο τους επιχειρηματίες δεσμεύοντας σημαντικό μέρος του χρόνου τους, καθώς επίσης τους επιβαρύνει στα συνολικά τους έξοδα οδηγώντας τους σε μία απογοήτευση.

Συγκεκριμένα από έρευνα του ΕΒΕΑ για την γραφειοκρατία του δημοσίου για τις συναλλαγές των επιχειρήσεων που πραγματοποιήθηκε το 2012 σε δείγμα 867

ατόμων αποτυπώνει ότι οι συναλλαγές τους :

1) Με την εφορία :

- Έχει απλοποιηθεί λίγο κατά 51% και
- Καθόλου κατά 37%.

2) Με κρατικούς οργανισμούς (εκτός εφορίας) :

- Έχει απλοποιηθεί λίγο κατά 51%, ενώ
- Καθόλου κατά 47%.

Ωστόσο δηλώνουν πως η γραφειοκρατία του δημοσίου επηρεάζει το συνολικό κόστος της επιχείρησής τους αρκετά μόλις το 35% και πολύ μόλις το 49% (βλ. διάγραμμα 6.12). Η γραφειοκρατία έχει ως αποτέλεσμα , να δυσκολεύει τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σημείο που να τις καθιστά εμπόδιο στην ανάπτυξη τους (Ε.Β.Ε.Α., 2011).

Διάγραμμα 6.12

Πηγή : Έρευνα του Ε.Β.Ε.Α για την « Γραφειοκρατία του Δημοσίου στην συναλλαγές των επιχειρήσεων», 2011.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Έρευνα για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Παρακάτω ακολουθούν διάφορες μελέτες για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις που κυριαρχούν στην Ελλάδα και πως η κρίση επηρέασε αυτές καθώς και την εικόνα που εμφανίζουν εκείνη την περίοδο (2008 και μετά). Δηλαδή αποτυπώνεται το οικονομικό κλίμα με βάση την ανάλυση οικονομικών στοιχείων από διάφορες επιχειρήσεις πανελλαδικά.

Αρχικά η έρευνα που ακολουθεί είναι μια μελέτη της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος (ΕΤΕ), όπου αφορά δείγμα επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως 10 εκατ. ευρώ.

Σε αυτήν την έρευνα παρουσιάζεται η μελέτη 960 εταιρείες, όπου κατανέμονται ομοίμορφα βάσει δύο βασικών παραγόντων : την τάξη του κύκλου εργασιών (6 τάξεις μεγέθους, βλ. παρακάτω πίνακα) και τον κλάδο δραστηριοποίησης (βιομηχανία, εμπόριο, υπηρεσίες, κατασκευές).

ΜμΕ βάσει κύκλου εργασιών					
Κύκλος εργασιών (€ εκατ.)	Βιομηχανία	Εμπόριο	Υπηρεσίες	Κατασκευές	Σύνολο
(0 - 0,1]	1%	3%	5%	1%	10%
(0,1 - 0,5]	3%	14%	6%	2%	10,00 %25,0 0%
(0,5 - 1]	2%	9%	3%	1%	15,00 %
(1 - 2,5]	3%	11%	4%	2%	20,00 %
(2,5 - 5]	3%	8%	3%	1%	15,00 %%
(5 - 10]	3%	8%	3%	1%	15,00 %

Σύνολο	15,00 %	53,0 0%	24,00 %	8,00%	110,0 0%
---------------	------------	------------	------------	-------	-------------

Πηγή : Μελέτη ΕΤΕ, 2012.

Στη συνέχεια καταγράφονται τα συμπεράσματα τα οποία είναι, ανά μέγεθος, ανά κλάδο και συνολικά για τον εταιρικό τομέα ΜμΕ. Βάση τη μεθοδολογία, οι διακρίσεις που γίνονται κατά την ανάλυση που ακολουθεί αναφέρονται σε μερίδια βάση κύκλου εργασιών και όχι βάση αριθμού εταιρειών.

Επίσης, από έρευνα του ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (GEM) παρουσιάζονται σε πίνακες η επιχειρηματικότητα σε περίοδο κρίση. Συγκεκριμένα, τι επιπτώσεις έφερε η κρίση στην ίδρυση και ανάπτυξη επιχειρήσεων αλλά και την επίδραση της στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών καθώς και τις συνθήκες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας.

7.1 Επιχειρήσεις που κυριαρχούν στον ελληνικό τομέα επιχειρήσεων.

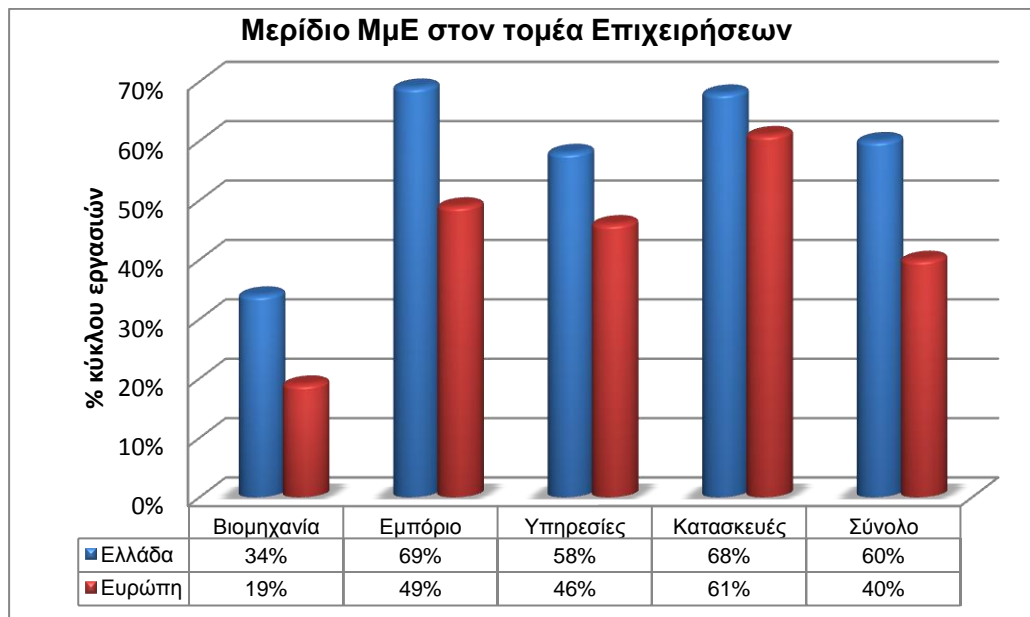
Σημαντικό κομμάτι στον τομέα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (60% του κύκλου εργασιών, έναντι 40% κατά μέσο όρο στην Ευρώπη). Η διαφορά αυτή προκύπτει από το υψηλότερο μερίδιο που καλύπτουν οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μέχρι 2 εκατ. ευρώ στην Ελλάδα (40% έναντι 19% στην Ευρώπη). Πιο έντονη παρουσία των ΜμΕ παρακολουθείτε στους κλάδους εμπορίου και κατασκευών, ενώ μικρότερη είναι η συνεισφορά τους στη βιομηχανία (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Επίσης οι ελληνικές ΜμΕ έχουν μικρότερο μέγεθος από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές (ο μέσος κύκλος εργασιών να ανέρχεται στα €200.000, έναντι €400.000 στην Ευρώπη). Αυτή η μεγάλη διαφορά εντοπίζεται στον κλάδο βιομηχανίας, όπου οι ευρωπαϊκές ΜμΕ είναι τριπλάσιες από τις ελληνικές (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διακρίνεται, δηλαδή η κυριαρχία των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Ωστόσο, διαχρονικά συρρικνώνεται το κομμάτι του εταιρικού τομέα των μικρών επιχειρήσεων, καλύπτοντας το ¼ του εταιρικού τομέα το 2007, από το 1/3 το 2002 (Μελέτη ΕΤΕ,2012).

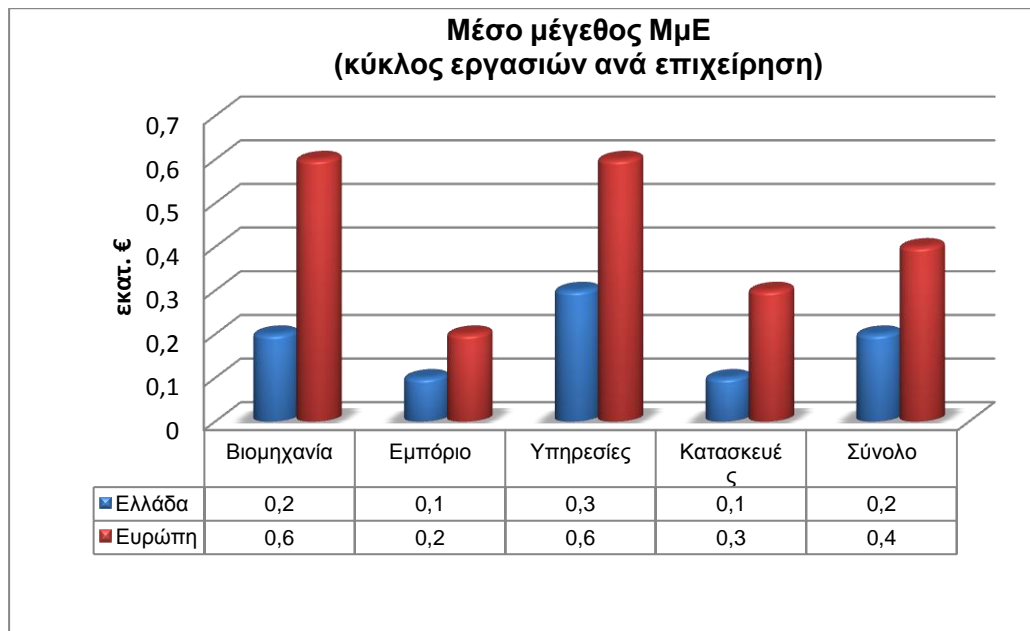

Διάγραμμα 7.1

Πηγή : Eurostat

Διάγραμμα 7.2

Πηγή : Eurostat

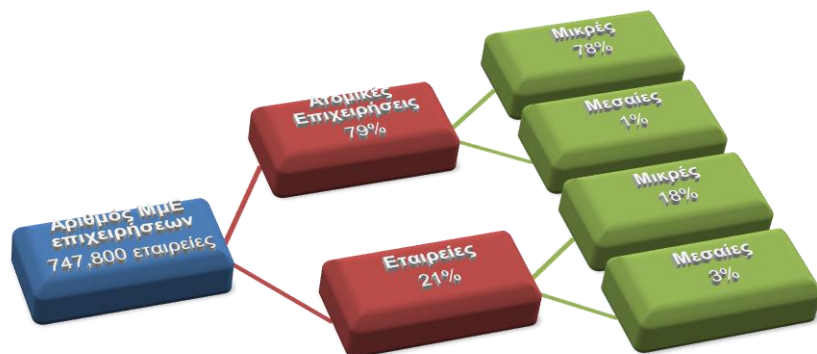
7.2 Ο κύκλος εργασιών των ΜμΕ

Ο κύκλος εργασιών των ΜμΕ προκύπτει κατά 1/2 από τις μικρές και κατά 1/2 από τις μεσαίες επιχειρήσεις, όπου για τις μικρές επιχειρήσεις ορίζεται κύκλος εργασιών μικρότερο του 1 εκατ. € και για τις μεσαίες επιχειρήσεις μεταξύ του €1 και €10 εκατ.. Στην Ελλάδα σχεδόν 750.000 ΜμΕ συνεισφέρουν ετησίως κύκλο εργασιών της τάξης των 150 δις€ (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Ακόμη, τα 4/5 των ΜμΕ αντιστοιχούν σε ατομικές επιχειρήσεις, οι οποίες καλύπτουν αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο του εγχώριου εταιρικού τομέα (έναντι μόλις 1/2 του εταιρικού τομέα στην Ευρώπη) (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

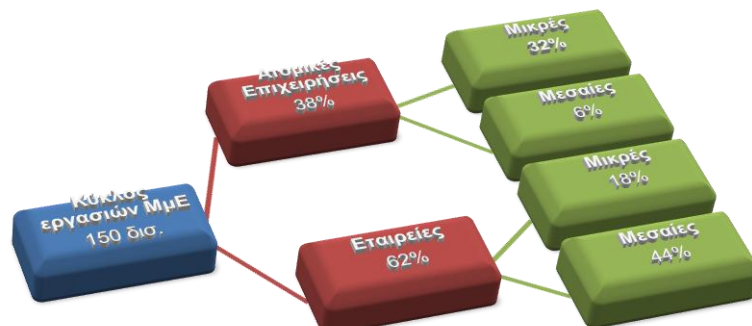
Παρόλο το μεγάλο αριθμό των ατομικών επιχειρήσεων, μεγαλύτερο μερίδιο του κύκλου εργασιών (άνω του 60%) παράγεται από εταιρείες διαφόρων νομικών μορφών (ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ κτλ.) (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.3

Πηγή : Μελέτη ΕΤΕ, 2012.

Διάγραμμα 7.4

Πηγή : Μελέτη ΕΤΕ, 2012.

7.3 Οι πιο αδύναμες χρηματοοικονομικά επιχειρήσεις σε σχέση με τις ευρωπαϊκές.

Από τους βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες παρατηρείται πως οι ΜμΕ επιχειρήσεις βρίσκονται σε δυσκολότερη θέση σε σχέση με το υπόλοιπο τομέα, με βασικά χρηματοοικονομικά προβλήματα να παρουσιάζονται στις μικρότερες εταιρείες (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Βλέποντας τον παρακάτω πίνακα τον χαμηλό λόγο ξένων προς ίδια κεφάλαια, φαίνεται πως οι μικρές εταιρείες είναι σχετικά υποδανεισμένες. Η χαμηλή κερδοφορία και ταχύτητα κυκλοφορίας ενεργητικού έχει ως αποτέλεσμα οι μικρές εταιρείες να μην αντέχουν μεγαλύτερο δανεισμό καθώς ήδη τα δάνεια υπερβαίνουν τις πωλήσεις (150% έναντι περίπου 60% για τις μεσαίες) (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα οι ελληνικές ΜμΕ έχουν προβλήματα κερδοφορίας κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ οι ευρωπαϊκές διατηρούν το περιθώριο καθαρού κέρδους περίπου 5%. Στις ελληνικές επιχειρήσεις παρουσιάζεται μεγαλύτερη δανειακή επιβάρυνση σε σχέση με τις πωλήσεις τους (τα δάνεια προς πωλήσεις να αγγίζουν στην Ελλάδα 70% έναντι 46% στην Ευρώπη). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να καλύψει τα χρηματοοικονομικά της έξοδα σε σχέση με την Ευρώπη που έχει δείκτη κάλυψης 2,7 των χρηματοοικονομικών εξόδων (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Πίνακας 7.1

<u>Χρημ/κοί δείκτες 2010 ανά τάξη μεγέθους</u>			
	<u>Μικρές</u>	<u>Μεσαίες</u>	<u>Μεγάλες</u>
ROE	-5,9%	-2,5%	-3,4%
ROA	-2,8%	-1,1%	-1,1%
Περ.Καθ.Κέρδους	-13,6%	-2,0%	-1,7%
Περ.Λειτ.Κέρδους	7,5%	6,2%	5,1%
Ξένα/Ιδια Κεφάλαια	1,11	1,27	2,11
Δάνεια/Πωλήσεις	150%	59%	68%
Κάλυψη Τόκων	-0,9	0,6	-0,1
Ταχύτ.Κυκλοφ.Ενεργ.	0,21	0,57	0,70

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοί παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

Γενική Ρευστότητα	1,23	1,32	1,17
Απαιτήσεις/Πωλήσεις	98%	53%	41%
Εμπορ.Κύκλος(μήνες)	9,1	4,6	3,9

Πηγή : ICAP

Πίνακας 7.2

	<u>Χρημ/κοί δείκτες ΜμΕ 2010</u>	
	<u>Ελλάδα</u>	<u>Ευρώπη</u>
ROE	-3,4%	8,3%
ROA	-1,5%	3,6%
Περ.Καθ.Κέρδους	-3,2%	4,8%
Περ.Λειτ.Κέρδους	6,3%	4,4%
Ξένα/Ίδια Κεφάλαια	1,23%	1,25%
Δάνεια/Πωλήσεις	69%	46%
Κάλυψη Τόκων	0,3	2,7
Ταχύτ.Κυκλοφ.Ενεργ.	0,47	0,61
Γενική Ρευστότητα	1,29	1,57
Απαιτήσεις/Πωλήσεις	58%	40%
Εμπορ.Κύκλος(μήνες)	5,2	5,1

Πηγή : ICAP, BACH

7.4 Κύρια ευρήματα για το σύνολο των ΜμΕ.

Λόγω της κρίσης οι αντιδράσεις των ΜμΕ αποκτούν σταδιακά διαρθρωτικό χαρακτήρα.

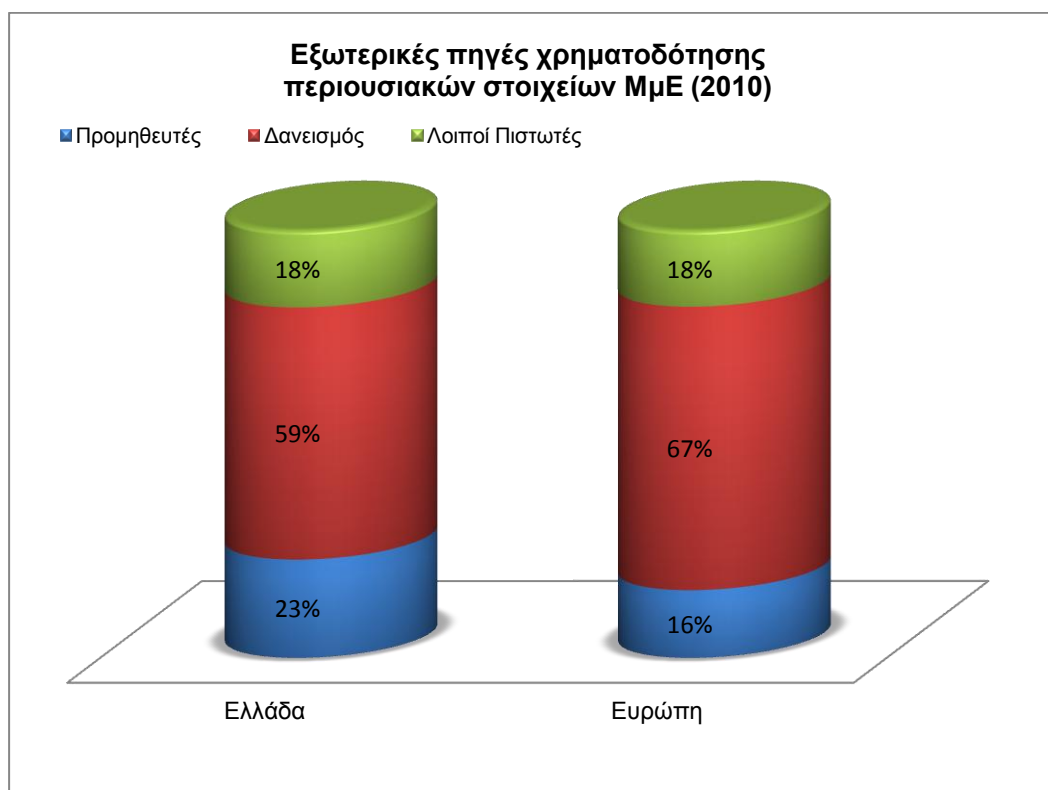
Η κρίση έχει οδηγήσει το 1/2 περίπου του εταιρικού τομέα των ΜμΕ να έχει ως πρωταρχικό του στόχο την επιβίωση, ενώ λιγότερο του 1/4 να προσαναλίζεται σε πορεία ανάπτυξης.

Τα κυριότερα προβλήματα που πιέζουν τις επιχειρήσεις είναι :

- i. Η περιορισμένη ζήτηση, ιδίως στις μικρές εταιρείες που αγωνίζονται για επιβίωση και
- ii. η δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, όπου προβληματίζει κυρίως τις μεσαίες εταιρείες με αναπτυξιακό στόχο.

Τα παραπάνω δύο προβλήματα ταυτοχρόνως δυσκολεύουν στο 60% των ΜμΕ. Ενδεχόμενως σημασίας προβλήματα είναι ο ανταγωνισμός (9%) και η έλλειψη ρευστότητας (7%). Άνω του 90% των ΜμΕ έχει λάβει κάποια μορφής μέτρα για την αντιμετώπιση της τρέχουσας συγκυρίας (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.5

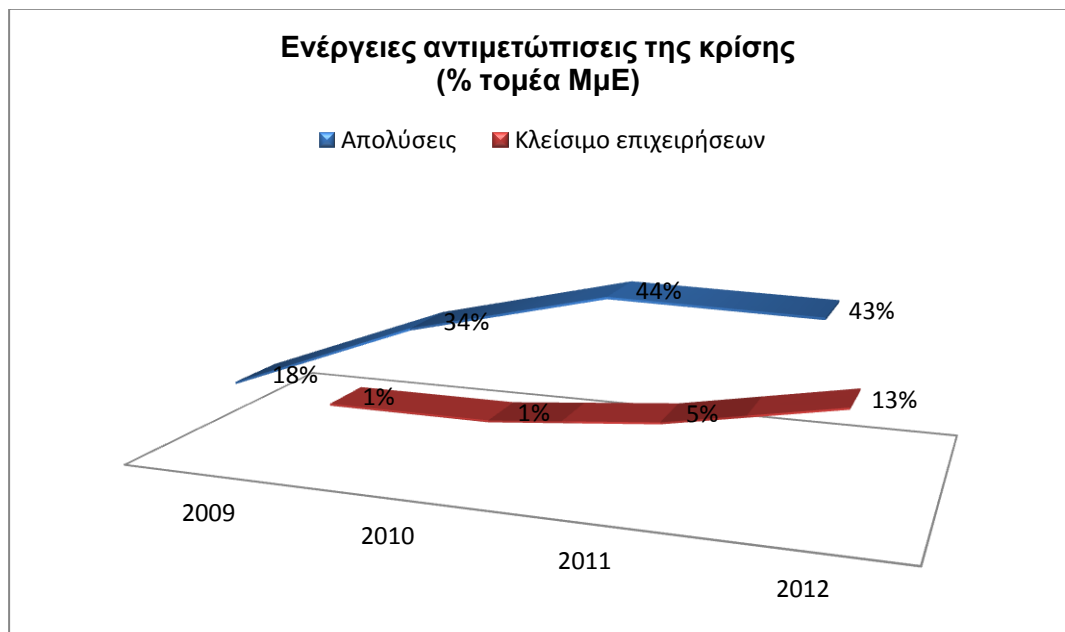

Πηγή : ICAP, BACH

Προσωρινού χαρακτήρα παραμένουν οι βασικές αντιδράσεις των επιχειρήσεων, όπως η μείωση των παραγγελιών σε ποσοστό 61% και η καθυστέρηση πληρωμών σε δάνεια ή προμηθευτές σε ποσοστό 46%. Παρόλο αυτά, οι επιχειρήσεις στρέφονται σταδιακά σε διαρθρωτικά μέτρα, με τις απολύσεις να αγγίζουν το 43% των ΜμΕ (από 18% το 2009) και το κλείσιμο των καταστημάτων στο 13% των ΜμΕ (από 1% το 2009) (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.6

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ για μικρές επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών του €1 εκατ.)

7.4.1 Προβλήματα στην χρηματοδότηση των ΜμΕ.

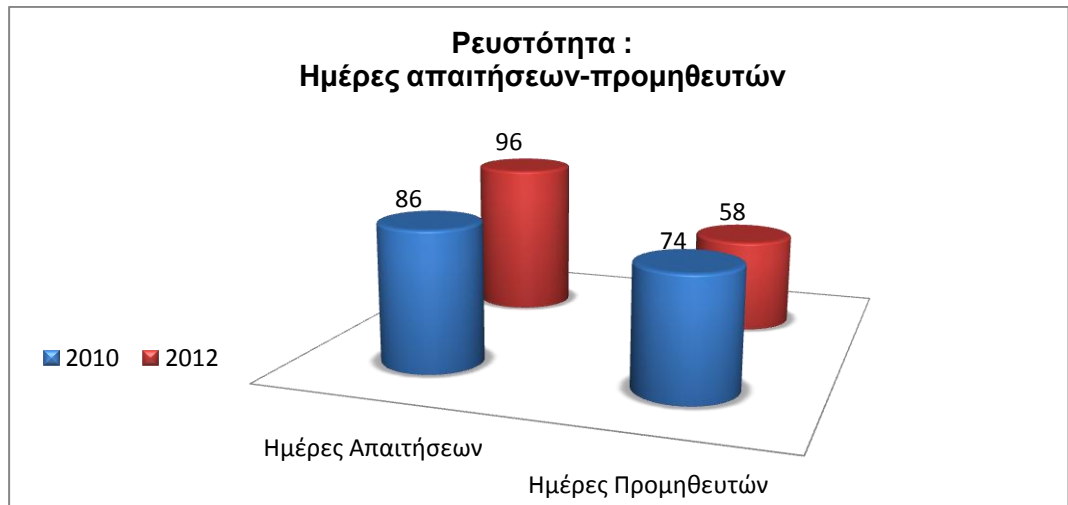
Κύριο πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη ρευστότητας για το 40% του εταιρικού τομέα των ΜμΕ, καθώς υπάρχουν οι καθυστερήσεις εισπράξεων από πελάτες που έχουν, ενώ οι πληρωμές προς προμηθευτές να γίνονται συντομότερο.

Άλλο πρόβλημα είναι η μόχλευση, όπου περίπου τα $\frac{3}{4}$ του τομέα ΜμΕ να έχουν κάποιο δάνειο και το $\frac{1}{4}$ από αυτό το κομμάτι νιώθει ότι έχει πρόβλημα υπερδανεισμού.

Πιθανόν αναγκαστική επιλογή να αποτελεί ο χαμηλός δανεισμός παρά στρατηγική απόφαση, εφόσον η πλειοψηφία των επιχειρήσεων θεωρεί πως η πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό συνεχώς επιδεινώνεται (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

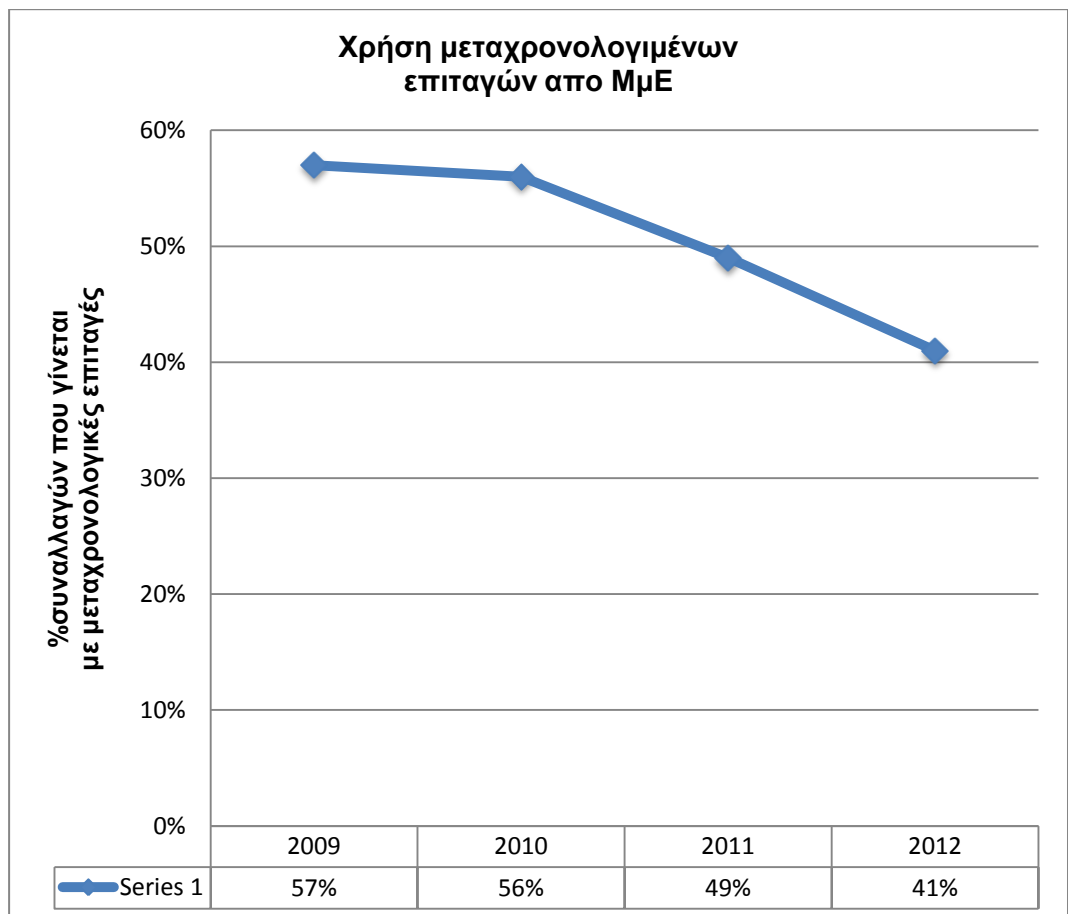

Διάγραμμα 7.7

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ για μικρές επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών μικρότερο του €1 εκατ.).

Διάγραμμα 7.8

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ για μικρές επιχειρήσεις (με κύκλο εργασιών μικρότερο του €1 εκατ.).

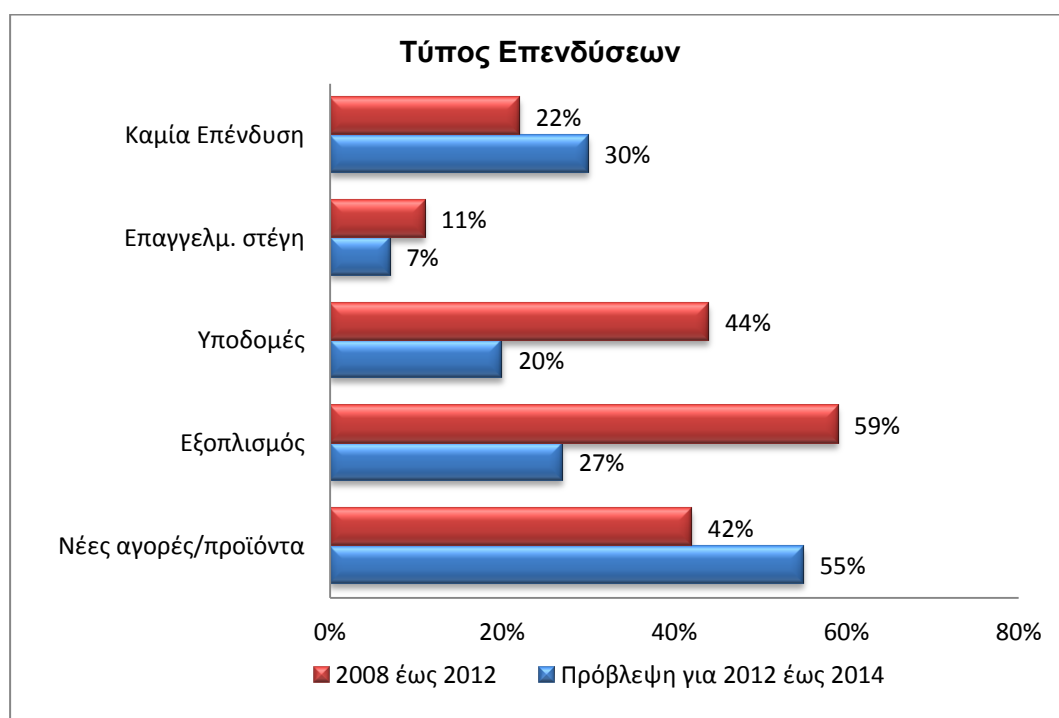
7.4.2 Χρηματοδότηση επενδύσεων και χαμηλή κερδοφορία.

Την πενταετία 2008-2012 πραγματοποίησαν επενδύσεις τα $\frac{3}{4}$ εταιρικού τομέα των ΜμΕ. Λόγω των τρέχων συγκυριών έχει μειωθεί η απόδοση των επενδύσεων δημιουργώντας πιέσεις στις χρηματοροές των εταιρειών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα για το 2012, οι βραχυπρόθεσμες στρατηγικές επιλογές των ΜμΕ να έχουν ως εξής :

- i. μείωση των επενδύσεων, προσωπικού και τιμών (ιδίως στις κατασκευές) και
- ii. αύξηση καινοτομικής δραστηριότητας και εξαγωγών (ιδίως στη βιομηχανία). Το 40% των ΜμΕ ήδη εξάγει κάποιο μέρος της παραγωγής του. Παρόλα αυτά, είναι χαμηλό το μέσο ποσοστό εξαγωγών για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις, περίπου στο 25%. Με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πολιτική στήριξη των εξαγωγών, όπου θα μπορούσαν να αποφέρουν και κέρδη (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Βλέποντας και το παρακάτω διάγραμμα 7.9, υπάρχουν θετικές προβλέψεις για το 2012 και μετά για επενδύσεις, όπου αφορούν περισσότερο νέες αγορές και καινοτομικά προϊόντα παρά για αγορά εξοπλισμού (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.9

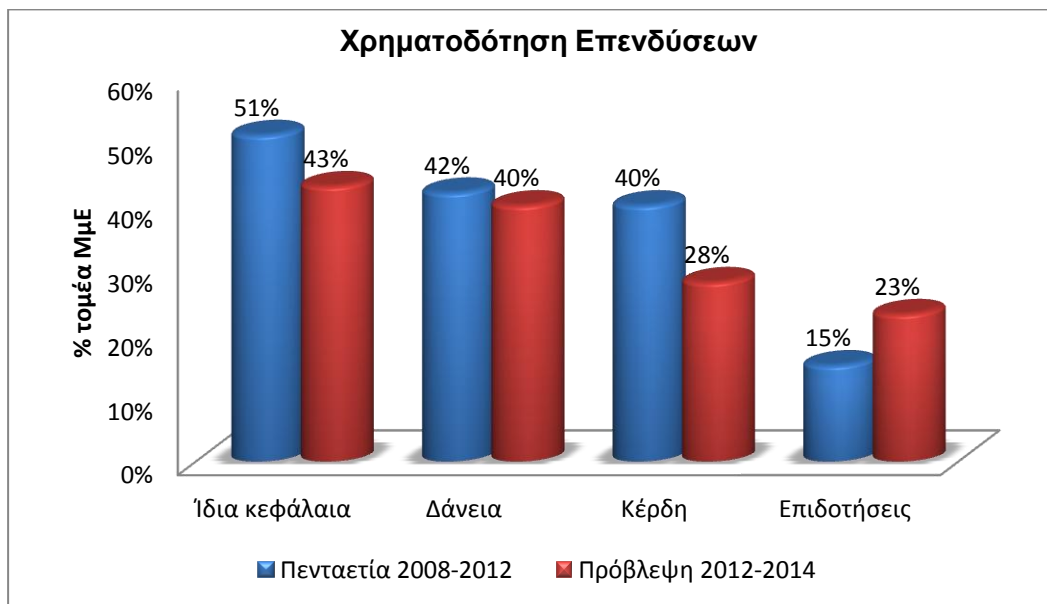
Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

Τέλος, όπως φαίνεται και στο επόμενο διάγραμμα 7.10, η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων έχει μειωθεί με αποτέλεσμα ο περιορισμός στην κερδοφορία και στα ίδια κεφάλαια να οδηγεί σε μεγαλύτερη εξάρτηση των εταιρειών από δάνεια

και επιδοτήσεις (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.10

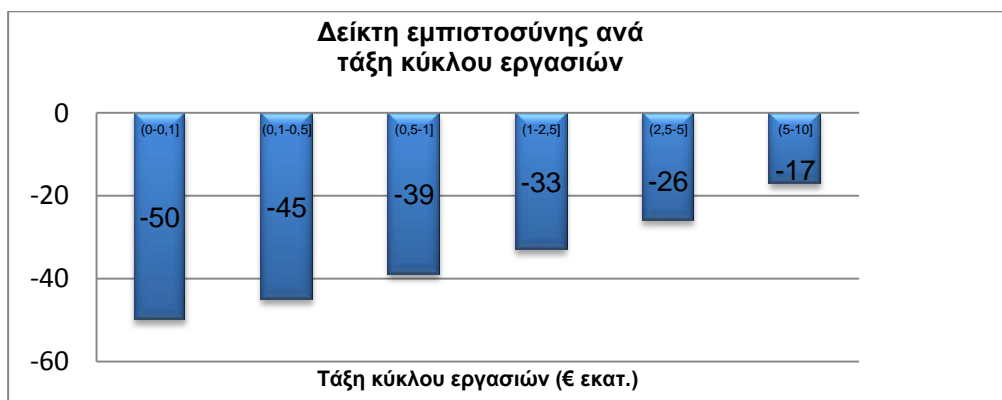

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

7.5 Κύρια συμπεράσματα ανά μέγεθος.

Από την άλλη, το μέγεθος της επιχείρησης παρουσιάζει θετική σχέση με το επίπεδο εμπιστοσύνης, εφόσον οι μεσαίες επιχειρήσεις έχουν λιγότερο αρνητικές προσδοκίες συγκριτικά με τις μικρές, όπου μάλιστα εκεί διαπιστώνεται πόσο πιο ευάλωτες είναι οι μικρές οι επιχειρήσεις.

Διάγραμμα 7.11

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

Υφίστανται οι εξής διαφορές ανά μέγεθος :

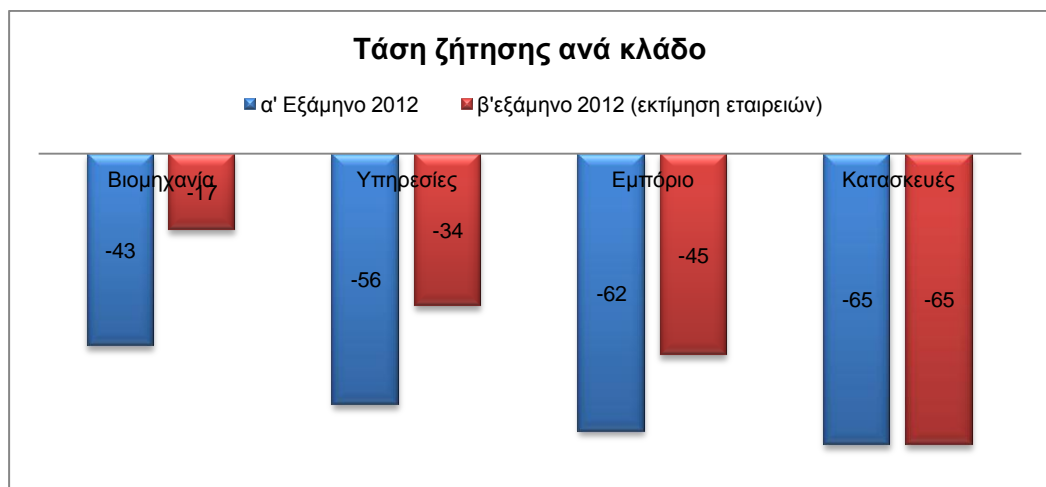
- 1) Από την τρέχουσα συγκυρία υψηλότερη πίεση σε σχέση με τις μεσαίες δέχονται οι μικρές επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, το 65% των μικρών επιχειρήσεων δηλώνουν πως έχουν επηρεαστεί αρκετά από την κρίση, αντίθετα 30% οι μεσαίες επιχειρήσεις, ενώ οι μήνες αντοχής έχουν περιοριστεί στους 12,5 για μικρές έναντι 15,5 για τις μεσαίες. Επίσης, ως στόχο των μικρότερων εταιρειών είναι η επιβίωση τους, θέτοντας την μάλιστα ως στρατηγική προτεραιότητα 54% των μικρών εταιρειών, έναντι του 35 % των μεσαίων (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).
- 2) Την τρέχουσα περίοδο οι μεσαίες επιχειρήσεις εντοπίζουν ως βασικό τους πρόβλημα την πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Τα προηγούμενα χρόνια οι μεσαίες επιχειρήσεις επένδυσαν περισσότερο σε εξοπλισμό και σε νέα προϊόντα (αναφορικά ήταν 85% των μεσαίων έναντι 65% των μικρών). Αυτό αλλάζει από το 2012 και μετά, καθώς οι επενδύσεις μειώθηκαν (επενδύουν τα 3/4 των μεσαίων εταιρειών), υψηλότερα βέβαια από τις μικρές επιχειρήσεις. Με την πάροδο του χρόνου αναμένεται και άλλη μείωση των ΜμΕ (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

7.6 Κύρια συμπεράσματα ανά κλάδο

Τα ευρήματα διαφέρουν σχετικά με τον κλάδο διαφοροποίησης. Συγκεκριμένα :

- Η βιομηχανία, όπου βρίσκεται και σε καλύτερη θέση, το 20% του κλάδου να σημειώνει αύξηση ζήτησης το προηγούμενο εξάμηνο και τάση βελτίωσης το επόμενο εξάμηνο.
- Οι υπηρεσίες που εκτιμούν τη μεγαλύτερη βελτίωση με αύξηση ζήτησης για το 17 % του τομέα, έναντι 11% το προηγούμενο εξάμηνο.
- Οι κατασκευές έχουν τα έντονα προβλήματα ζήτησης σημειώνοντας πτώση για το 70% των επιχειρήσεων του κλάδου με αντίστοιχη εικόνα να αναμένεται το επόμενο εξάμηνο.
- Τέλος, το εμπόριο ομοίως πλήττεται έντονα καταγράφοντας πτώση 70% το πρώτο εξάμηνο του 2012, παρόλα αυτά αναμένεται καλύτερη η κατάσταση το δεύτερο εξάμηνο του 2012 (με 57% του κλάδου να εκτιμά περαιτέρω πτώση της ζήτησης) (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.12

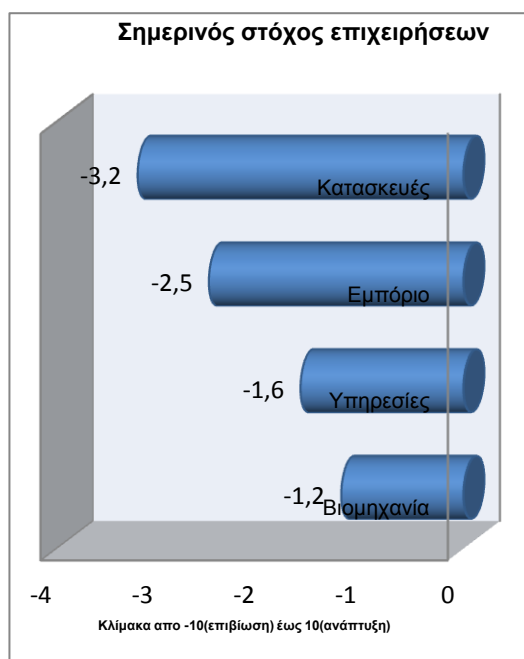
Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

7.7 Διαφορές ανά κλάδο

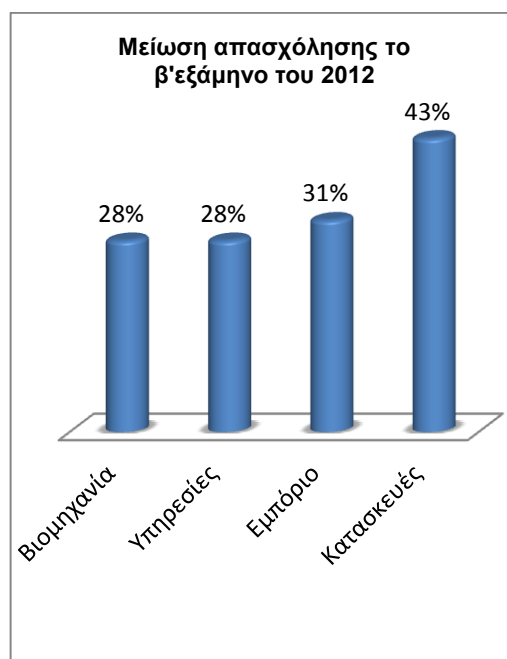
Στα παρακάτω διαγράμματα παρατηρείται πως ο κλάδος της βιομηχανίας έχει λιγότερες επιπτώσεις, ενώ περισσότερα προβλήματα παρουσιάζουν οι κατασκευαστικές επιχειρήσεις.

Διάγραμμα 7.13

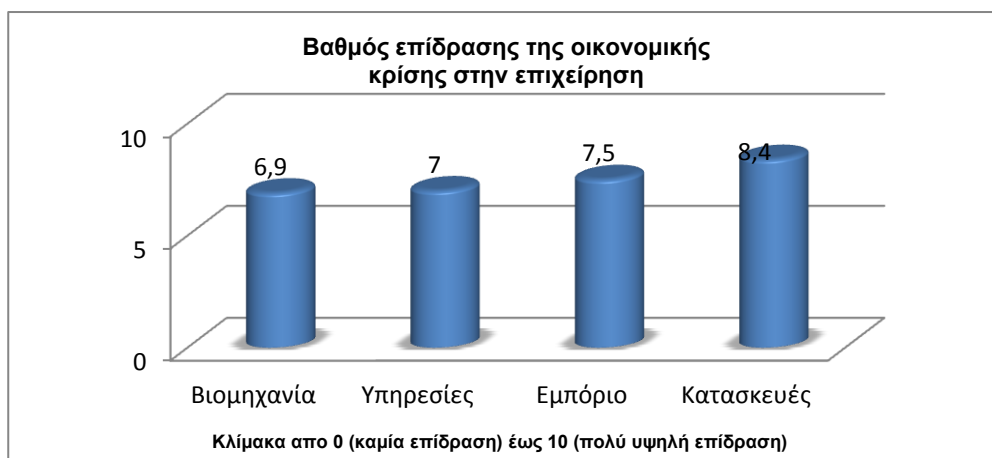
Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

Διάγραμμα 7.14

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

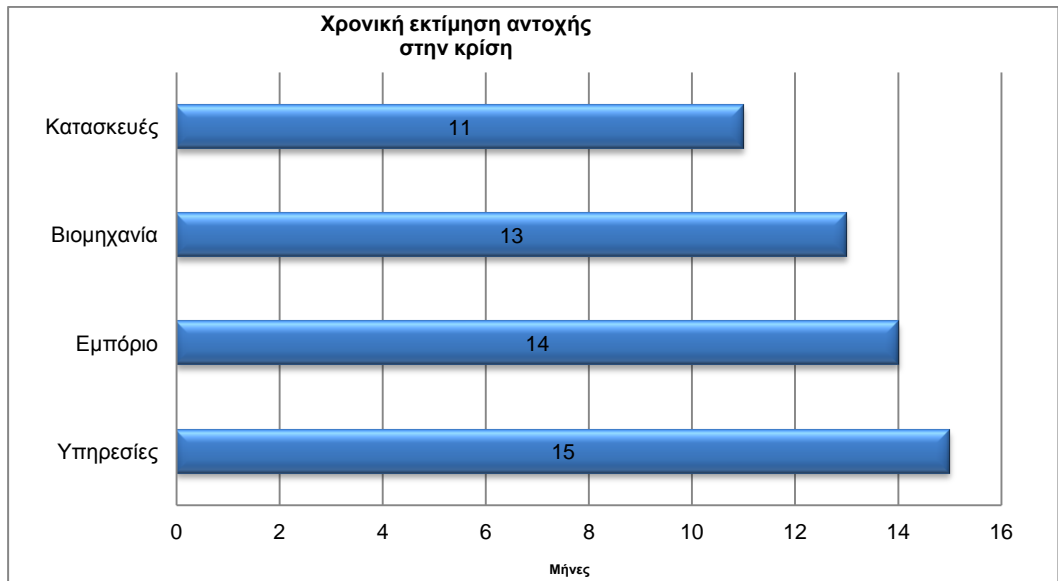
Διάγραμμα 7.15

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

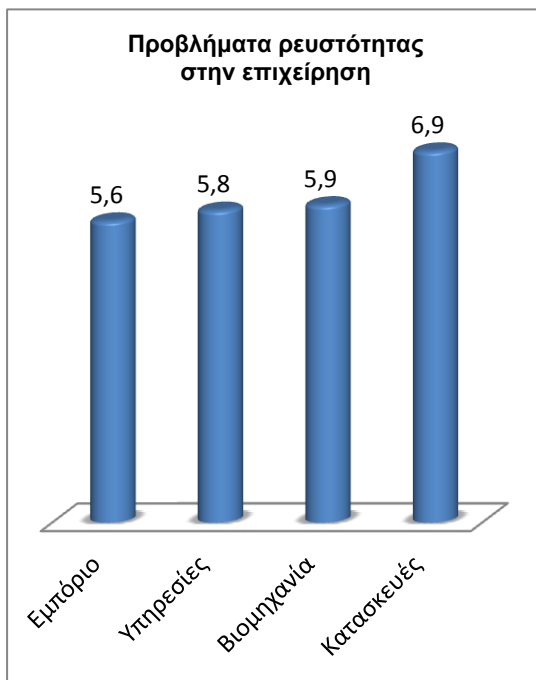
Διάγραμμα 7.16

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

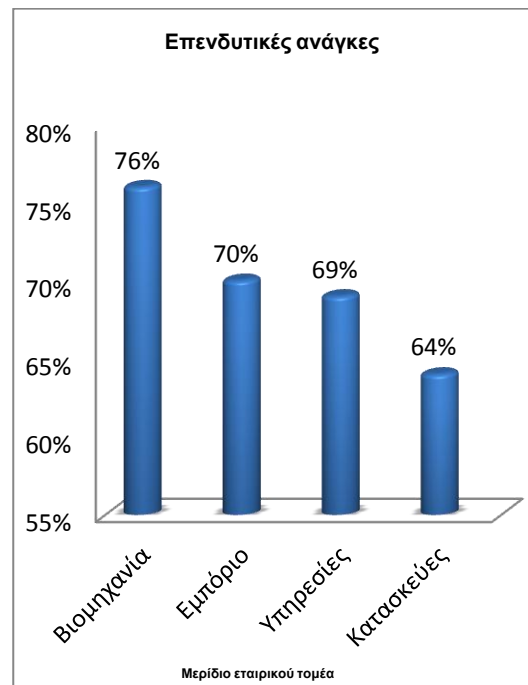
Κύρια προβλήματα ρευστότητας αντιμετωπίζει ο κλάδος των κατασκευών, ενώ η βιομηχανία έχει τις υψηλότερες επενδυτικές ανάγκες.

Διάγραμμα 7.17

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

Διάγραμμα 7.18

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

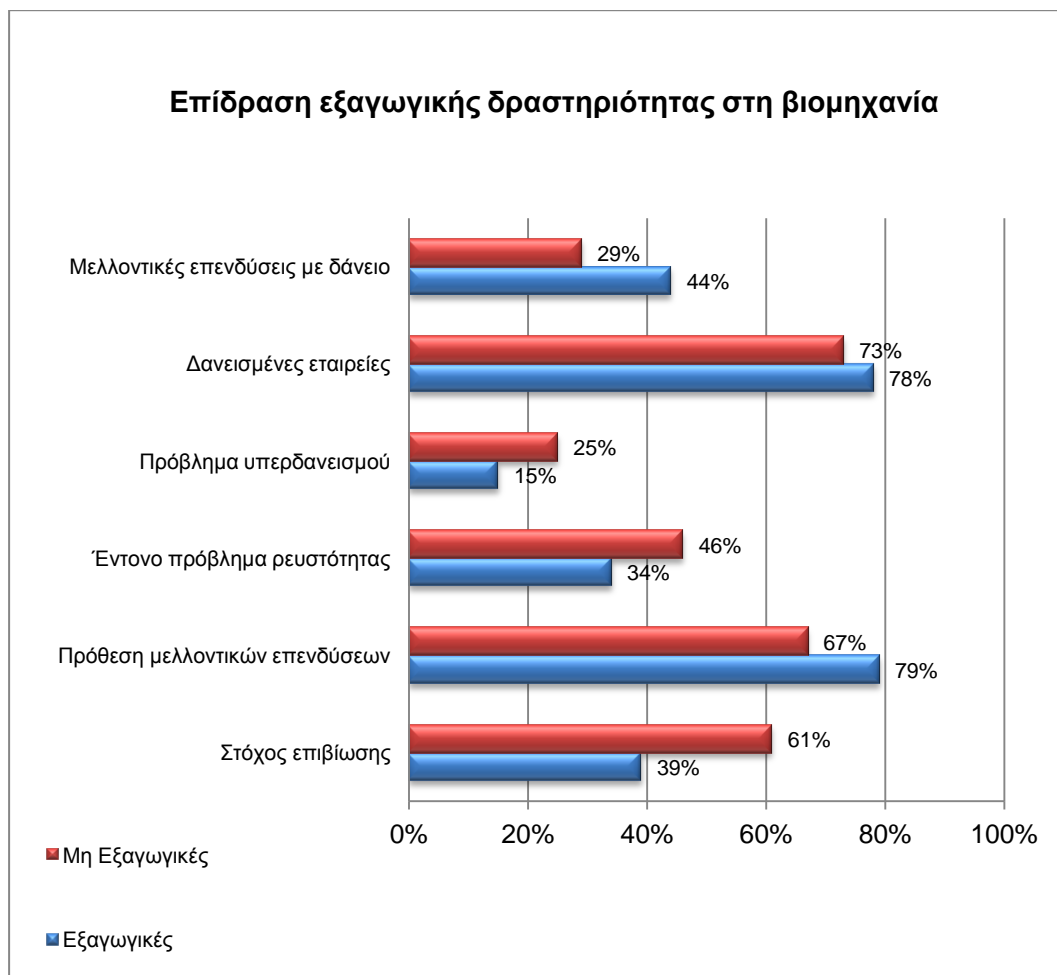
7.7.1 Βιομηχανία

Ο κλάδος της βιομηχανίας έχει ταυτόχρονα τη χαμηλότερη επίδραση από την κρίση αλλά και τον πιο αναπτυξιακό στόχο. Συγκεκριμένα, το 31% του κλάδου στοχεύει στην ανάπτυξη έναντι του 22% για τον υπόλοιπο εταιρικό τομέα ΜμΕ.

Αυτός ο κλάδος όμως έχει και την υψηλότερη επίδραση από τα δάνεια, αφού μόλις το 80% των βιομηχανιών χρησιμοποιούν δανειακά κεφάλαια σε σχέση με τους λοιπούς κλάδους που χρησιμοποιούν κατά μέσω όρο το 70%. Όλα αυτά τα αυξημένα δανειακά κεφάλαια επενδύονται σε εξοπλισμό και σε νέα προϊόντα, όπου βέβαια έχουν μειωθεί σε σχέση με το παρελθόν (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις της βιομηχανίας παρουσιάζουν θετική εικόνα σε σχέση με αυτές που δραστηριοποιούνται αποκλειστικά στην Ελλάδα όπου είναι τα αδύναμα κομμάτια του εταιρικού τομέα επηρεασμένα από την κρίση με σημαντικά προβλήματα ρευστότητας και υπερδανεισμού (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.19

Πηγή: Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

7.7.2 Εμπόριο

Στον κλάδο του εμπορίου υπάρχουν οι εξής μορφές :

α) *Χονδρεμπόριο*, όπου βρίσκονται και σε ευνοϊκότερη θέση, διότι ενισχύονται από τις εξαγωγές και εμφανίζουν μεγαλύτερο δείκτη εμπιστοσύνης, καλύτερη αντοχή στην κρίση και λιγότερα προβλήματα χρηματοοικονομικά.

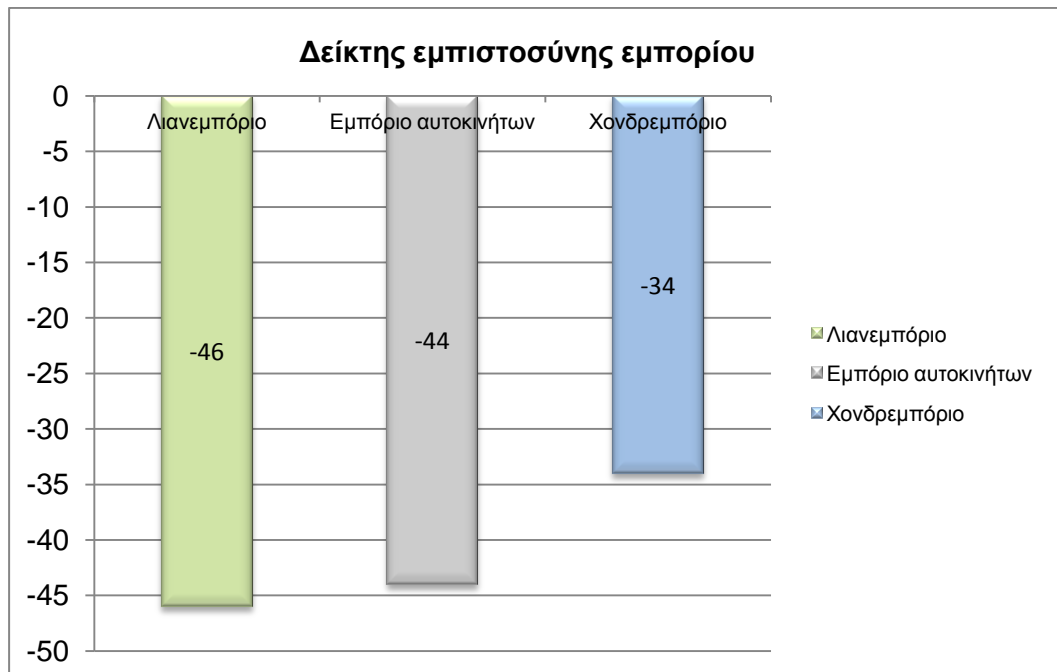
β) *Λιανεμπόριο*, το οποίο πλήττεται ιδίως στους τομείς ρευστότητας και ζήτησης.

γ) Συγκριτικά με το σύνολο του εταιρικού τομέα το *εμπόριο αυτοκινήτων* βρίσκεται σε δυσκολότερη θέση αντιμετωπίζοντας το 2012 προβλήματα υπερδανεισμού και τη χαμηλή είσοδο σε χρηματοδότηση (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Η ευνοϊκότερη θέση που βρίσκεται το εμπόριο έχει να κάνει ως ένα βαθμό με διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του κλάδου. Παρατηρείται ότι οι Έλληνες χονδρέμποροι με μικρότερο των € 10 εκατ. Κύκλο εργασιών :

- Να έχουν μέσο μέγεθος μεγαλύτερο από μικρομεσαίους λιανέμπορους (€ 0,6 εκατ. έναντι 0,2 εκατ.), με αποτέλεσμα να διέπονται από υψηλή διαπραγματευτική ισχύ.
- Καλύπτουν σημαντικό μέρος του συνολικού χονδρεμπορίου, 50% του κλάδου στην Ελλάδα σε σχέση με το 30% στην Ευρώπη.
- Επιτυγχάνουν υψηλότερα περιθώρια λειτουργικού κέρδους σε σχέση με την Ευρώπη (Μελέτη ΕΤΕ, 2012).

Διάγραμμα 7.20

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

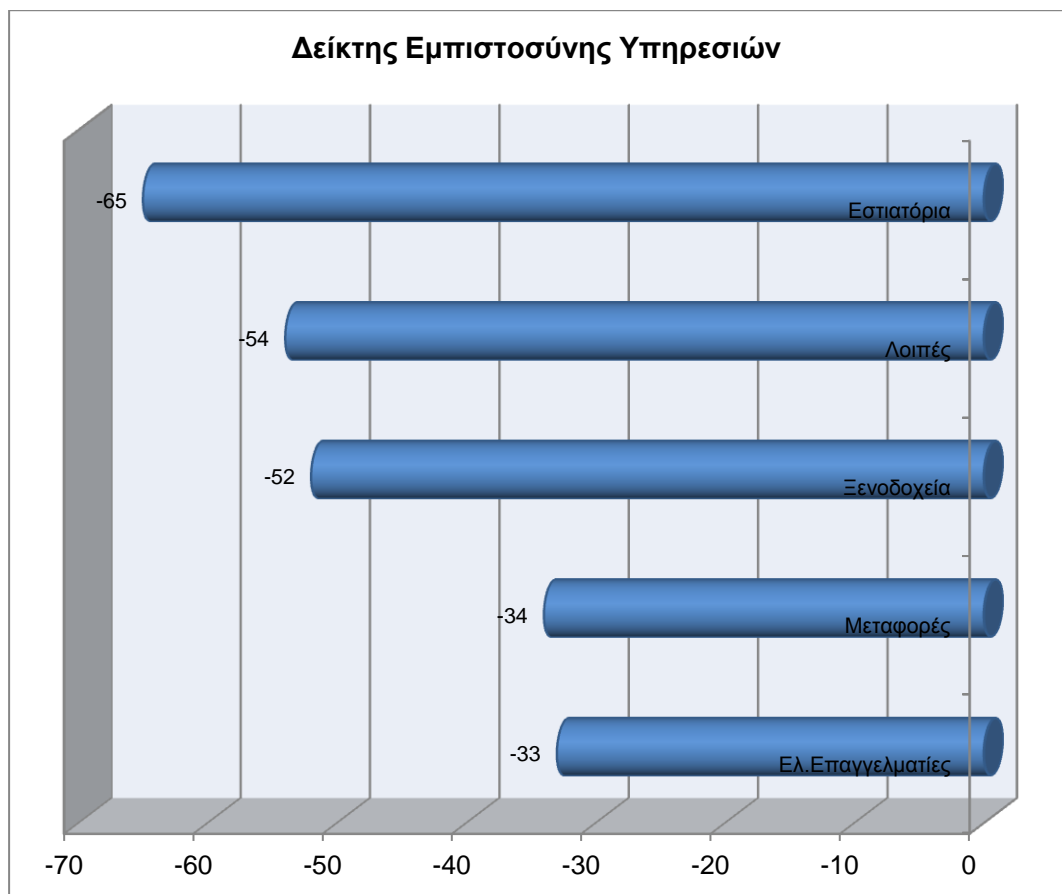

7.7.3 Υπηρεσίες

Όσον αφορά τον τομέα των υπηρεσιών έχει ανταπεξέλθει περισσότερο στην κρίση και δεν έχει τόσο μεγάλη δανειακή επιβάρυνση. Παρατηρούνται μεταξύ των διάφορων τομέων υπηρεσιών οι εξής σημαντικές διαφορές :

- Οι ελεύθεροι επαγγελματίες παρουσίαζαν θετική εικόνα, αφού ήταν οι μόνοι που διατήρησαν στόχο ανάπτυξης αρχές του 2012 στρεφόμενοι σε καινοτομική δραστηριότητα.
- Επίσης, οι μεταφορές έδειξαν ανθεκτικότητα απέναντι στην κρίση δείχνοντας μεγάλη αντοχή.
- Το ίδιο χρονικό διάστημα φαίνεται καλή και η κατάσταση στα ξενοδοχεία, καθώς οι περισσότερες επενδύσεις πραγματοποιούνται σε υποδομές και εξοπλισμό με κύρια πηγή χρηματοδότησης τα ίδια κεφάλαια.
- Από την άλλη, σε έντονο βαθμό αντιμετωπίζει προβλήματα υπερδανεισμού ο κλάδος των εστιατορίων πλήττοντας το 46% του τομέα έναντι μόλις το 12% του συνόλου των υπηρεσιών. Επίσης, αντιμετωπίζει και προβλήματα ρευστότητας τα οποία πλήττουν το 60% του τομέα, έναντι 37% για το σύνολο των υπηρεσιών.

Διάγραμμα 7.21

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

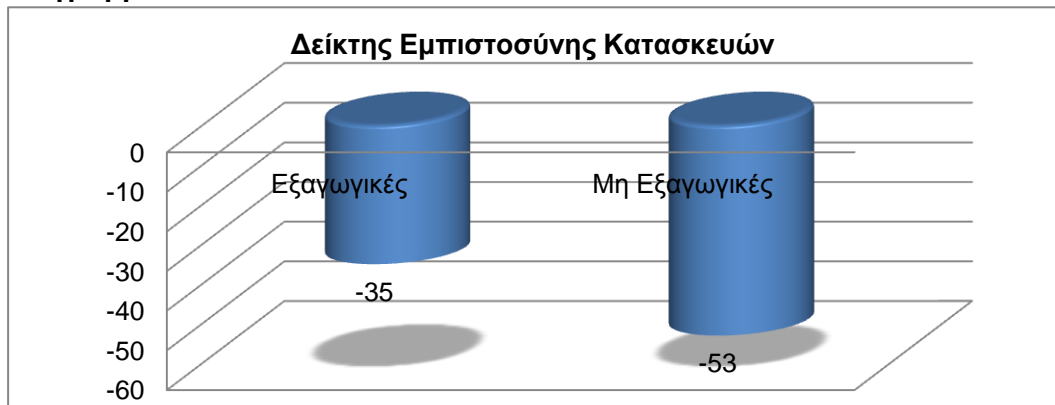

7.7.4 Κατασκευές

Σε δυσκολότερη θέση βρίσκεται ο κλάδος των κατασκευών παρουσιάζοντας τον χαμηλότερο δείκτη εμπιστοσύνης στις αρχές του 2012 και την λιγότερο διάρκεια αντοχής στην κρίση αντέχοντας 11 μήνες συγκριτικά με τις υπόλοιπες ΜμΕ που άντεξαν 14 μήνες. Λόγω της πτώσης της ζήτησης και το πρόβλημα της ρευστότητας, τα επενδυτικά σχέδια των κατασκευαστικών επιχειρήσεων περιορίζονται με την πάροδο του χρόνου.

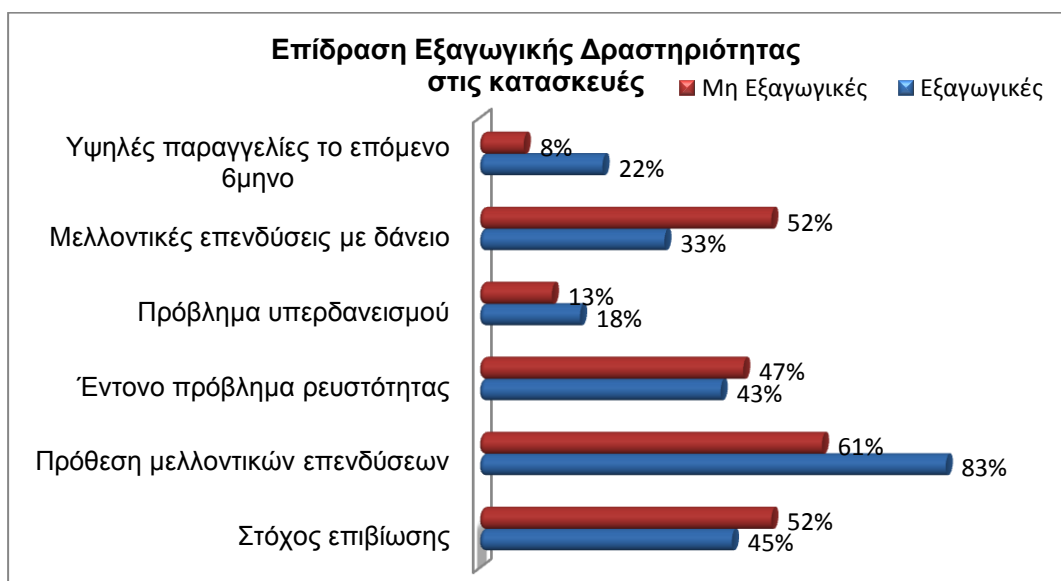
Άλλος λόγος που ο κλάδος των κατασκευών βρίσκεται σε δύσκολη θέση είναι η παρατεταμένη χρονική πίεση που έχει δεχθεί από την κρίση. Συγκεκριμένα, για εταιρείες με κύκλο εργασιών μικρότερο του € 1 εκατ. δηλώνει ότι το 1/2 του κλάδου έχει υποστεί ισχυρό πλήγμα από την κρίση από τις αρχές του 2010 σε αντίθεση με τον λοιπό εταιρικό τομέα όπου δηλώνει αντίστοιχη πίεση δύο χρόνια αργότερα.

Διάγραμμα 7.22

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

Διάγραμμα 7.23

Πηγή : Έρευνα ΕΤΕ, 2012.

7.8 Κρίση και επιχειρηματικότητα.

Στους πίνακες που ακολουθούν διαπιστώνεται το πόσο έπληξε η κρίση την ελληνική επιχειρηματικότητα. Αν και φαινόμενο αποτελεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση ότι η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων στην Ελλάδα εκτινάχθηκε το 2008, μια δύσκολη χρονιά, στο 9,9 %. Επίσης κατά το 2008 η παγκόσμια κρίση δεν είχε αγγίξει τόσο την ελληνική οικονομία όσο τη Δυτική Ευρώπη και κυρίως τις ΗΠΑ. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι Έλληνες να αντιδράσουν από φόβο για την επερχόμενη κρίση και να στραφούν προς την αυτοαπασχόληση, παρόλο που τέτοιου είδους αντίδραση δεν παρατηρείται σε αναπτυσσόμενες χώρες όπου εντάσεται και η Ελλάδα. Από την άλλη δεν υπάρχει η καινοτομία στις επιχειρήσεις, πράγμα που δηλώνει ότι η κρίση στην Ελλάδα έπληξε κυρίως τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της νέας επιχειρηματικότητας. Με βάση τα παραπάνω μπορεί εύκολα κανείς να συνειδητοποιήσει την ύπαρξη ζημιωγόνων επιχειρήσεων στην Ελλάδα καθώς και την έξοδο αυτών από την αγορά (IOBE, 2010).

Το 2009 από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Gem) εμφανίζονται αποτελέσματα για τις αντιδράσεις των επιχειρηματιών σε κάθε χώρα. Στον παρακάτω πίνακα, τρεις στους τέσσερις Έλληνες επιχειρηματίες πιστεύουν πως η ίδρυση μιας νέας επιχείρησης για το 2009 ήταν πιο δύσκολη σε σχέση με το 2008 (IOBE, 2010).

Πίνακας 7.3

Δυσκολία ίδρυσης μίας επιχείρησης το 2009 συγκριτικά με το 2008

(% θετικών απαντήσεων)

	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων
Πιο δύσκολη	65,9	53,1
Σχετικά πιο δύσκολη	9,1	15,9
Αμετάβλητος βαθμός δυσκολίας	14,5	20,7
Σχετικά λιγότερο δύσκολη	6	5,8
Λιγότερο δύσκολη	4,5	4,5
Σύνολο	100	100

Πηγή : IOBE, Επεξεργασία στοιχείων Gem

Οι υφιστάμενες επιχειρήσεις αποτελούν τον κύριο εργοδότη της οικονομίας. Βλέποντας όμως τον πίνακα 7.4 οι καθιερωμένοι Έλληνες επιχειρηματίες, όσον αφορά για τις προοπτικές ανάπτυξης της επιχείρησής τους, είναι πιο απαισιόδοξοι σε σχέση με αυτούς τους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων (IOBE, 2010).

Πίνακας 7.4

Δυσκολία ανάπτυξης μιας επιχείρησης το 2009 σε σχέση με το 2008

(% θετικών απαντήσεων)

	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων
Πιο δύσκολη	44,9	35,8
Σχετικά πιο δύσκολη	17,3	11,9
Αμετάβλητος βαθμός δυσκολίας	23,5	34,8
Σχετικά λιγότερο δύσκολη	9,4	10,5
Λιγότερο δύσκολη	4,9	6,9
Σύνολο	100	100

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων Gem

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η επίδραση της κρίσης στην αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών στην Ελλάδα που για άλλη μία φορά φαίνεται πόσο απαισιόδοξοι συγκριτικά με τους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων είναι οι καθιερωμένοι επιχειρηματίες (IOBE, 2010).

Πίνακας 7.5

Αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών το 2009 σε σχέση με το 2008

(% θετικών απαντήσεων)

	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Επιχειρηματίες αρχικών σταδίων
Περισσότερες επιχειρηματικές	3,9	3,0
Σχετικά περισσότερες	6,7	6,9
Περίπου ίσες επιχειρηματικές	19,3	33,9
Σχετικά λιγότερες επιχειρηματικές	21,3	16,5
Λιγότερες επιχειρηματικές	48,9	39,8
Σύνολο	100	100

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων Gem.

Στην συνέχεια, στον πίνακα 7.6, καταγράφονται οι επιπτώσεις που έφερε η κρίση. Αυτές που έχουν πληγεί περισσότερο είναι οι επιχειρήσεις του πρωτογενούς τομέα, καθώς σύμφωνα με στοιχεία του Gem, αντιμετωπίζει δυσκολίες και συρρικνώνεται όλο και περισσότερο κάθε χρόνο (IOBE, 2010).

Πίνακας 7.6

Επιπτώσεις της κρίσης στις επιχειρηματικές ευκαιρίες το 2009

(% θετικών απαντήσεων).

	Πρωτογενής δραστηριότητα	Μεταποίηση	Παροχή υπηρεσιών σε επιχειρήσεις	Προϊόντα/υπηρεσίες προς τον τελικό καταναλωτή
--	--------------------------	------------	----------------------------------	---

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

Περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	-	1,5	-	0,7
Σχετικά περισσότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	-	5,1	-	6,5
Περίπου ίσες επιχειρηματικές ευκαιρίες	-	31,7	41,3	30,7
Σχετικά λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	59,1	9,9	24,7	21,3
Λιγότερες επιχειρηματικές ευκαιρίες	40,9	51,8	34,0	40,8
Σύνολο	100	100	100	100

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων Gem

Τέλος, υπάρχουν συνθήκες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας που επηρεάζει άμεσα τις επιχειρήσεις εμποδίζοντας τις από ενδεχόμενη έξοδο από την αγορά. Αυτές οι συνθήκες ανάπτυξης επιχειρηματικότητας είναι οι εξής :

- Χρηματοοικονομική στήριξη.
- Κυβερνητικές πολιτικές.
- Κυβερνητικά προγράμματα.
- Εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Έρευνα και Ανάπτυξη.
- Εμπορική και Επαγγελματική υποδομή.
- Ανταγωνιστικότητα εγχώριας αγοράς- Διευκόλυνση εισόδου.
- Πρόσβαση σε υλικές υποδομές.
- Κουλτούρα και Νοοτροπία (IOBE, 2010).

Ωστόσο το « τρίγωνο της γνώσης» (Παιδεία-Έρευνα-Καινοτομία) καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική επίδοση μίας χώρας. Η επίδοση του «τριγώνου» αυτού στην Ελλάδα είναι αρκετά φτωχή με αποτέλεσμα να δημιουργεί προβλήματα στην επιχειρηματικότητα της Ελλάδος και ταυτόχρονα με την κρίση να μεγιστοποιείται το πρόβλημα καθιστώντας πολλές επιχειρήσεις ζημιωγόνες (IOBE, 2010).

Πίνακας 7.7

Συνθήκες Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας που αξιολογούνται αρνητικά (-) ή θετικά (+) ανά χώρα το 2009.

	1	2A	2B	3	4 ^A	4B	5	6	7A	7B	8	9
Βέλγιο			-		-	-		+	-	+	+	
Δανία	-			+			-	+	-		+	
Φιλανδία		+			-		-	+		-	+	
Γερμανία			-	+	-	-		+			+	
Ελλάδα			-		-		-	+	+		+	
Χονγκ Κονγκ		-	+		-		-	+			+	
Ισλανδία	-	-			-						+	+
Ισραήλ		-	-		-						+	+
Ιταλία	-		-		-	+			+		+	
Ολλανδία		-			-	+	-	+			+	
Νορβηγία		-		+	-			+		+	+	
Σλοβενία			-		-			+	+		+	-
Κορέα	-	+			+			-	+		+	
Ισπανία	-		-	+	-			+			+	
Ελβετία		-			-		+	+	-		+	

Ην. Αρ. Εμιράτα				-	-		-		+	+	+	
Ην. Βασίλειο			-		-	-		+		+	+	
ΗΠΑ			-		-		-	+			+	+

Πηγή: Έρευνα Gem

Όπου οι παραπάνω αριθμοί του πίνακα αντιστοιχούν :

1: Οικονομικές συνθήκες/Χρηματοδότηση

2A: Εθνική πολιτική-Γενικές πολιτικές

2B: Εθνική πολιτική-Νομοθετικές ρυθμίσεις

3: Κυβερνητικά προγράμματα

4A: Εκπαίδευση-Πρωτο-&Δευτεροβάθμια

4B: Εκπαίδευση-Μεταδευτεροβάθμια

5: Έρευνα και Ανάπτυξη

6: Εμπορικές υποδομές

7A: Εγχώρια αγορά- Δυναμική

7B: Εγχώρια αγορά-Διευκόλυνση εισόδου

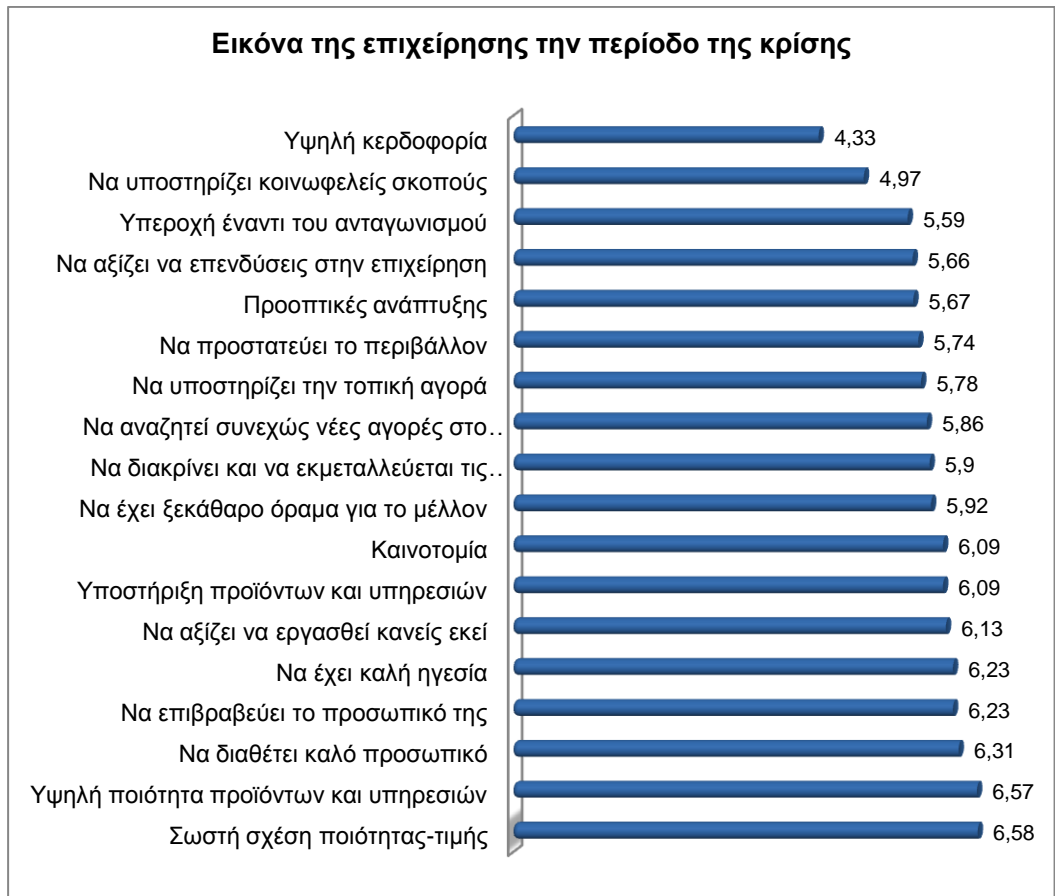
8: Υλικές υποδομές

9: Κουλτούρα και Νοοτροπία.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το χρονικό διάστημα όπου έκανε την εμφάνιση της η κρίση (2008 και μετά), παρατηρείται το πόσο κατέβαλε τις ΜμΕ και την ελληνική επιχειρηματικότητα, όπως παρουσιάζεται και από τις έρευνες που διεξήχθησαν από διάφορους επιχειρηματίες. Καθώς επίσης και πόσο σημαντικός παράγοντας για την έξοδο των ζημιωγόνων επιχειρήσεων διαδραμάτισε η κρίση. Με αποτέλεσμα στην εποχή της κρίσης η εικόνα που θα πρέπει να έχει μια επιχείρηση να είναι σημαντική. Μέσα από έρευνα της ΚΑΠΑ Research σχετικά με την επιχειρηματικότητα και την οικονομική κρίση, καταγράφει σε μία κλίμακα από το 1 έως το 7, με 7 να εννοεί «πολύ σημαντικό», τα στοιχεία που επηρεάζεται η εικόνα μιας επιχείρησης την περίοδο της κρίσης (βλ.διάγραμμα 7.24) (ΚΑΠΑ Research, 2013).

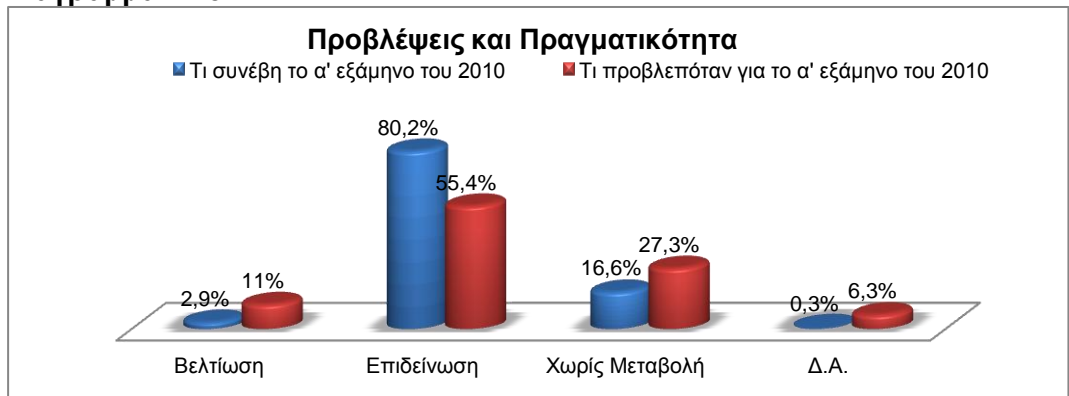
Διάγραμμα 7.24

Πηγή : (ΚΑΠΑ Research, 2013).

Επίσης, από έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την MARC A.E. σε 960 επιχειρήσεις πανελλαδικά το 2010, καταγράφει πως με το 2010 επιδεινώθηκε οι προβλέψεις που πραγματοποιήθηκαν για την κατάσταση των επιχειρήσεων το 2010 και δεν ταυτίστηκαν με τα πραγματικά γεγονότα, όσον αφορά την βελτίωση αλλά και την επιδείνωση αυτών των επιχειρήσεων (βλ. διάγραμμα 7.25) (MARCA.E., 2010).

Διάγραμμα 7.25

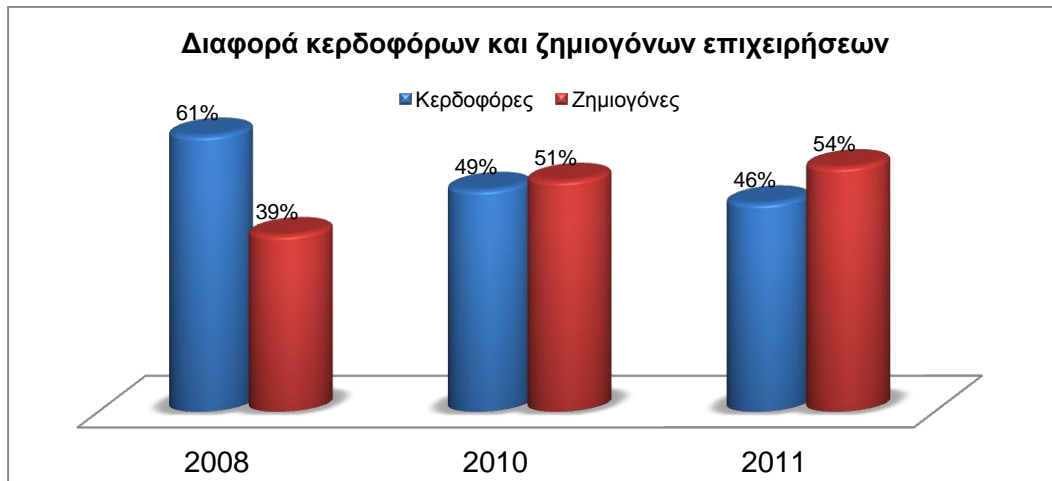
Πηγή : MARCA.E., 2010.

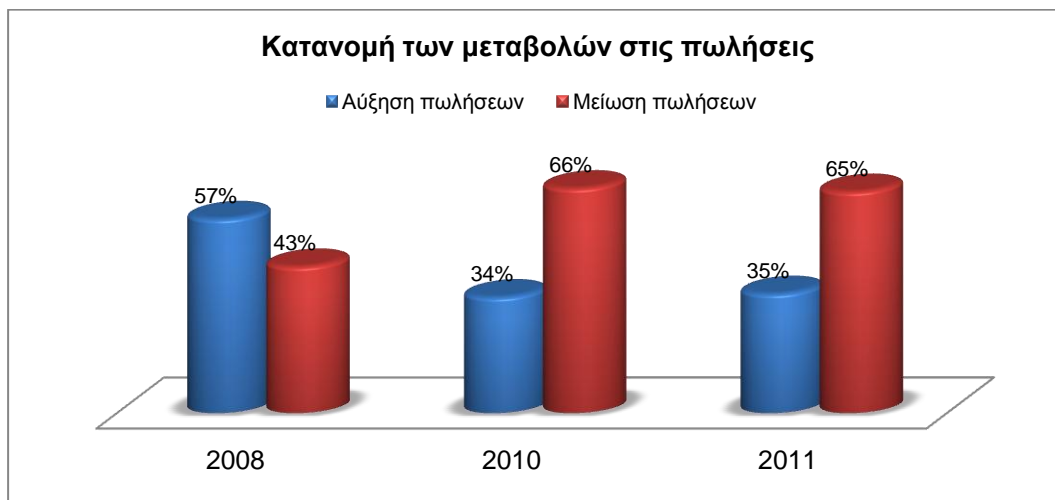
Το συμπέρασμα που προκύπτει της μελέτης με βάση την ανάλυση των οικονομικών στοιχείων 52.000 επιχειρήσεων της Hellastat για την κατανομή μεταξύ κερδοφόρων και ζημιωγόνων, καθώς και των μεταβολών στις πωλήσεις, το χρονικό διάστημα 2008 έως το 2011 έχει ως εξής :

Διάγραμμα 7.26

Πηγή : Hellastat, 2012.

Διάγραμμα 7.27

Πηγή : Hellastat, 2012.

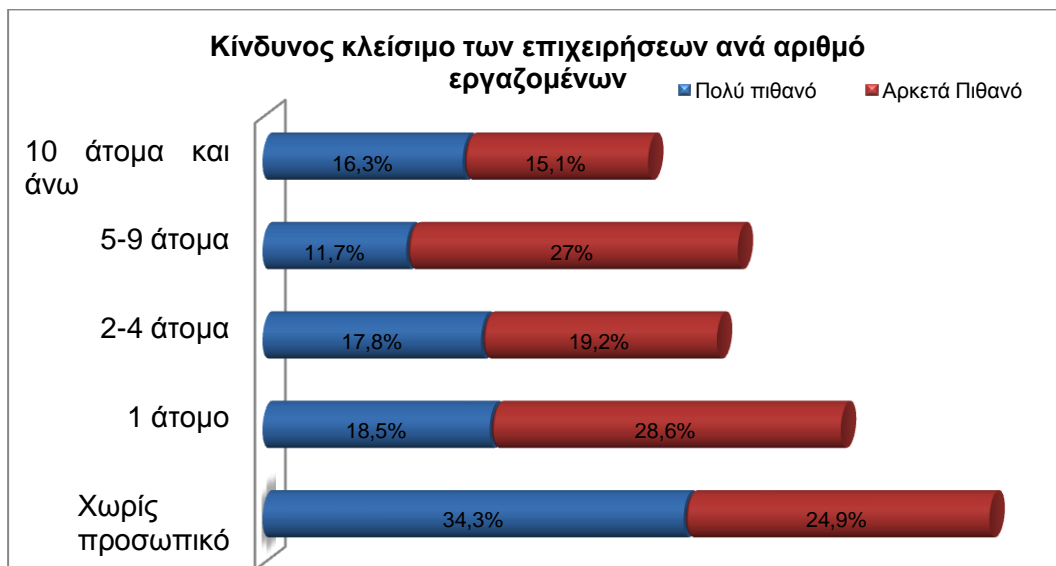
Με βάση τα παραπάνω φαίνεται πόσο επηρεάστηκαν οι επιχειρήσεις και οι πωλήσεις το διάστημα που εμφανίστηκε η οικονομική κρίση. Έτσι από το 2008 μέχρι το 2011 οι κερδοφόρες επιχειρήσεις μειώθηκαν κατά 15% ενώ αντίστοιχα αυξήθηκαν οι ζημιωγόνες. Καθώς επίσης, μειώθηκαν κατά 22% οι πωλήσεις (Hellastat, 2012).

Από την άλλη πρέπει να σημειωθεί ότι υφίστανται μεγαλύτερος κίνδυνος εξόδου από την αγορά σε επιχειρήσεις που απασχολούν μικρό αριθμό εργαζομένων και παρουσιάζουν μικρότερο τζίρο, διότι είναι πιο αδύναμες και δύσκολο για αυτές να ανταπεξέλθουν σύμφωνα με τις υπάρχουσες συνθήκες (βλ. διαγράμματα 7.28 και

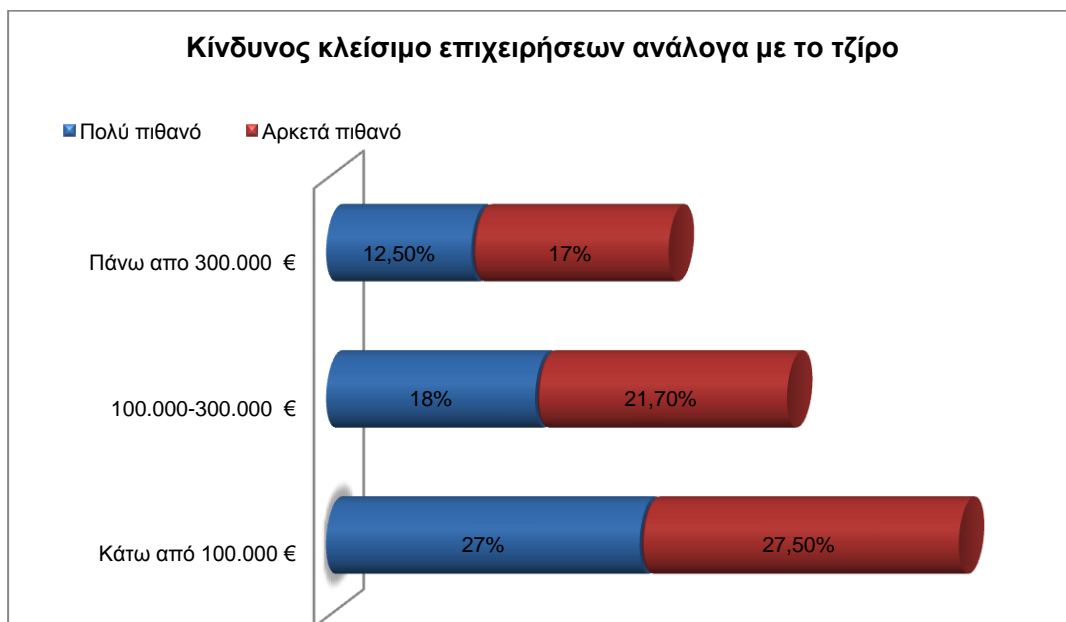
7.29) (MARCA.E., 2010).

Διάγραμμα 7.28

Πηγή : MARCA.E., 2010.

Διάγραμμα 7.29

Πηγή : MARCA.E., 2010.

Κριτική εξέταση παραγόντων που επηρεάζουν στην έξοδο ζημιολογικών επιχειρήσεων από την αγορά. Ποιοί παράγοντες επηρεάζουν την ταχύτητα εξόδου των επιχειρήσεων από τις αγορές.

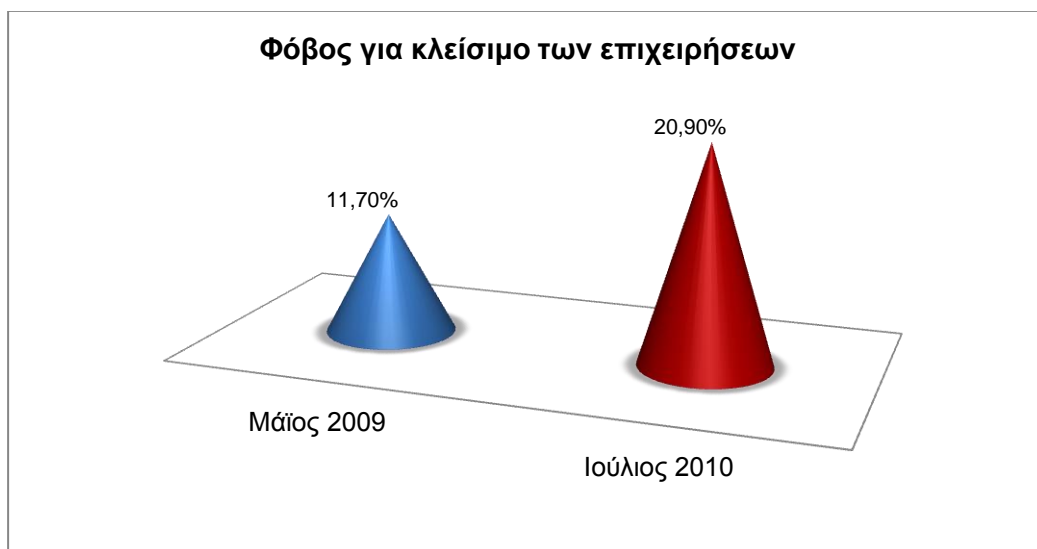
Επηρεαζόμενοι δε από τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων το 2010 που παρουσίασε μείωση μόλις 77,8% (βλ. διάγραμμα 7.30), εμφάνισαν φόβο για ενδεχόμενο κλείσιμο της επιχείρησής τους σε σχέση με το 2009, όπου σχεδόν το 2010 διπλασιάζεται (βλ. διάγραμμα 7.31) (MARCA.E., 2010).

Διάγραμμα 7.30

Πηγή : MARCA.E., 2010.

Διάγραμμα 7.31

Πηγή : MARCA.E., 2010.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συμπεράσματα-Μέτρα αντιμετώπισης

Τα συμπεράσματα αυτής της εργασίας για τους παράγοντες που οδηγούν σε έξοδο τις ζημιωγόνες επιχειρήσεις από τις αγορές είναι πως στην ελληνική οικονομία κυρίαρχο ρόλο κατέχουν οι Μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη έχοντας μάλιστα σαν αποτέλεσμα αύξηση στον αριθμό θνησιμότητας των επιχειρήσεων, εφόσον δεν υφίστανται σε αυτές η κατάλληλη πείρα για να τις δομήσει. Ως εκ τούτου με την παράλληλη επερχόμενη κρίση να καταδικάζονται σε ζημιωγόνα κατάσταση πάνω από τις μισές επιχειρήσεις οδεύοντας μάλιστα κάποιες από αυτές σε έξοδο από τις αγορές. Από την άλλη εάν δεν υπάρξει ενημέρωση και στήριξη των επιχειρήσεων τότε τα λάθη θα επαναληφθούν όπως έχει ξανασυμβεί στο παρελθόν.

Παρόλα αυτά στο παρελθόν έχουν εφαρμοστεί ορισμένες εθνικές πολιτικές για να στηριχθούν οι ΜμΕ όπως :

- Φορολογική μεταρρύθμιση
- Επενδυτικός νόμος
- Σύμπραξη δημοσίου – ιδιωτικού τομέα
- Εφαρμογή νέας εξαγωγικής πολιτικής
- Αποκρατικοποιήσεις
- Ενίσχυση ΜμΕ
- Αποτελεσματική αξιοποίηση Γ' ΚΠΣ
- Εφαρμογή ψηφιακής στρατηγικής (Μπακόλας, 2008).

Ωστόσο, σημαντικό για τις ΜμΕ είναι ότι πρέπει να διέπεται από κάποια στοιχεία όπου θα την βοηθούν να αντιμετωπίζει τις δυσκολίες και έτσι να αποφεύγει την έξοδο της από την αγορά. Αυτά τα στοιχεία είναι τα εξής :

- Να προσανατολίζεται στη διεθνοποίηση – εξωστρέφεια.
- Να μπορούν να αφομοιώνουν οι ΜμΕ την κοινωνική πληροφόρηση αλλά και τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας.
- Να υφίστανται επένδυση στην έρευνα και στην τεχνολογική ανάπτυξη – καινοτομία.
- Να διαμορφώνονται με την σύγχρονη επιχειρηματική κουλτούρα, αλλά και να υιοθετούν νέα μοντέλα βιώσιμης ανάπτυξης.
- Να υπάρχει μία υπεύθυνη επιχειρηματικότητα (π.χ. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη – Προστασία του περιβάλλοντος) (Μπακόλας, 2008) .

Εξαιρετικά δύσκολο είναι να αναζωογονηθούν οι μικρές ζημιωγόνες επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Ωστόσο, όταν απευθύνονται στο τραπεζικό σύστημα για δανεισμό θα ήταν καλύτερο να υφίστανται από αυτούς ένα σχέδιο μακροχρόνιας βιωσιμότητας της επιχείρησης, από τη στιγμή μάλιστα που οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις μειονεκτούν σημαντικά από εμπειρία και βασικές γνώσεις. Υπερδανεισμένες επιχειρήσεις που οδεύουν σε ζημίες πρέπει να λαμβάνουν κάποια μέτρα πρόληψης, όπως :

- Μείωση του ποσοστού των δανειακών κεφαλαίων
- Αναδιοργάνωση παραγωγικών τμημάτων
- Συγχώνευση με μία υγιή επιχείρηση
- Αλλαγή προϊόντος
- Αλλαγή διευθυντικών στελεχών.

Για να καταφέρουν οι επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν την κρίση που επηρεάζει αρκετές από αυτές, οδηγώντας τους σε ζημιογόνα κατάσταση και έπειτα στην έξοδο αυτών από την αγορά θα πρέπει αρχικώς αυτές να στρέψουν την προσοχή τους στην υψηλή ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών, στην πραγματοποίηση εξαγωγών, στην μείωση των τιμών, στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στη μείωση του κόστους (ΚΑΠΑ Research, 2013).

Από την άλλη, οι ζημιογόνες επιχειρήσεις για να αποφύγουν την έξοδο τους από την αγορά, θα πρέπει να ληφθούν κάποια μέτρα αντιμετώπισης που να εστιάζουν στη μείωση του λειτουργικού κόστους, στην ενίσχυση της ρευστότητας των ΜμΕ, καθώς και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και των πωλήσεων κυρίως μέσω προώθησης της εξωστρέφειας. Συγκεκριμένα, για να επιτευχθούν τα παραπάνω θα χρειαστούν :

- ❖ Για τη μείωση του λειτουργικού κόστους, με :
  - Clusters, δηλαδή με οργάνωση των ΜμΕ σε ευρύτερα δίκτυα επιχειρήσεων όπου ανήκουν στον ίδιο κλάδο ή αλυσίδα συγκεκριμένου προϊόντος. Με αυτήν την στρατηγική επιτυγχάνεται ο επιμερισμός κόστους σε θέματα προώθησης, έρευνας και βασικών υποδομών (Μπακόλας, 2008).
  - Κίνητρα για τη δημιουργία συγχωνεύσεων, έτσι ώστε να επιτευχθεί το ελάχιστο μέγεθος για να λειτουργεί μία επιχείρηση αποδοτικά (Μπακόλας, 2008).
- ❖ Για την ενίσχυση της ρευστότητας :
  - Τον συμψηφισμό των οφειλών των επιχειρήσεων προς το κράτος με τις οφειλές του δημοσίου (ΣΒΒΕ, 2012).
  - Την άμεση πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις ΣΒΒΕ, 2012).
  - Την άμεση επιστροφή του Φ.Π.Α των εξαγωγικών (ΣΒΒΕ, 2012).
  - Την άμεση κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού (ΣΒΒΕ, 2012).
  - Αξιοποιώντας τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς στήριξης που είναι διαθέσιμες μέσω ΕΣΠΑ, ΕΤΕΠ για στοχευμένη παροχή ρευστότητας όπως σε επιχειρήσεις που εξαγουν ή που προωθούν την καινοτομία (Μπακόλας 2008).
  - Δημιουργώντας ισοδύναμα εργαλεία πιστώσεων όπως εγγυητικές επιστολές προς οίκους του εξωτερικού για να διατηρηθεί η δυνατότητα εισαγωγής πρώτων υλών χωρίς την υποχρέωση καταβολής μετρητών (Μπακόλας 2008).
- ❖ Για την ενίσχυση των πωλήσεων :
  - Την ύπαρξη του εξαγωγικού προσανατολισμού των ΜμΕ σε εκπαίδευση, τεχνογνωσία, διαχείριση κινδύνων και χρηματοδότησης (Μπακόλας 2008) .
  - Σε αυτήν την προσπάθεια μπορεί να ενισχύσει και ο σχεδιασμός μιας εθνικής στρατηγικής εξαγωγών μέσω της ανάδειξης ενός αξιόπιστου εθνικού brand (Μπακόλας 2008).
- ❖ Για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας :

- Επιδοτούμενη εργασία.
- Την επιδότηση κατά 100% των εργοδοτιών εισφορών σε μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις.
- Σταθερότητα στο φορολογικό πλαίσιο.
- Την λύση των εμποδίων στην επιχειρηματικότητα (ΣΒΒΕ, 2012).

Τέλος, άλλα μέτρα που μπορούν να στηρίξουν τις ΜμΕ είναι ενισχύοντας τις για την αντιμετώπιση της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής κρίσης, βελτιώνοντας το θεσμικό περιβάλλον, διαμορφώνοντας το ως ευνοϊκά επιχειρηματικό περιβάλλον, ενισχύοντας την επιχειρηματικότητα προωθώντας μάλιστα τη καινοτομία και την Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη (ΕΤΑ). Εφαρμόζοντας τα παραπάνω μέτρα υπάρχει μέγιστη πιθανότητα να μειωθεί η έξοδος των ζημιωγόνων επιχειρήσεων από την αγορά ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την εμφάνιση υγιών επιχειρήσεων στην οικονομία (Μπακόλας, 2008).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βασιλειάδης, Μ., Κόρρα, Ε. Τσάνικας, Α., Δεληγιάννη, Ι. & Σαπουνά, Π.Α., 2012. *Επιλύοντας προβλήματα καινοτομίας επιχειρήσεων*. Μελέτη : IOBE (Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών).
2. Ιωαννίδης, Σ., Τσάνικας, Α. & Χατζηχρήστου, Σ., 2010. *Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2009-2010 : Αναζητώντας διέξοδο από την κρίση*. IOBE (Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών).
3. Κάτσος, Γ.Χ. , 1988. *Προβληματικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα*. Αθήνα : Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
4. ΚετάΚεμάκ, 2006. *Οι φόβοι και το μέλλον των οικογενειακών επιχειρήσεων στην Ελλάδα*.
5. Μπακόλας, Δ., 2008. *Η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜμΕ στην Ελλάδα*. ΕΟΜΜΕΧ : Εθνικό Παρατηρητήριο.
6. Μουρδουκούτας, Π., 2001. *Η Δημιουργική καταστροφή της επιχείρησης*. Αθήνα : Εκδόσεις Ι. Σιδερής.
7. Μυλωνάς, Π. & Αθανασόπουλος, Α., 2012. *Μικρομεσαίες επιχειρήσεις : Έρευνα συγκυρίας*. Εθνική Τράπεζα : Διεύθυνση Στρατηγικής και Οικονομικής Ανάλυσης.
8. ICAP, 2006. *Φθίνει ο ρυθμός Ίδρυσης Νέων Εταιρειών στην Ελληνική Αγορά*. Ναυτεμπορική.
9. Σαμαθρακής, Β., 2003. *Επιχειρήσεις και Ανταγωνιστικές Αγορές*. Eclass.farm.teith.gr, [Διαδίκτυο]. 2003, Διαθέσιμο στο : https://www.google.gr/search?q=11o+%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82+%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%82%282%29&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:el:official&client=firefox-a&channel=sb&gfe_rd=cr&ei=GPhFVNmkDeXc8gee54DICA [πρόσβαση 19 Μαρτίου 2013].
10. ΒΕΤΑ Α.Χ.Ε.Π.Ε.Υ., 2012. *Η κρίση γονάτισε και τους ισχυρούς*. Euro2day, [Διαδίκτυο]. 31 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο : <http://m.euro2day.gr/iarticle.aspx?id=722507> [Πρόσβαση 26 Σεπτεμβρίου 2012].
11. Kontranews, 2014. *Παραδοσιακές μεγάλες επιχειρήσεις κλείνουν και δυστυχώς νέες δεν ανοίγουν*. Kontranews.gr, [Διαδίκτυο]. 24 Ιουνίου, Διαθέσιμο στο: <http://www.kontranews.gr/companent/k2/item/9887-paradosiakes-epixeirhseis> [Πρόσβαση 13 Οκτώμβρη 2014].
12. Χ., Μ., 2014. *Μειώθηκαν οι νέες επιχειρήσεις το 2014*. Seleo.gr, [Διαδίκτυο]. 19 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο : <http://www.seleo.gr/koinwnia/143730-meiothikan-oi-nees-epixeiriseis-to-2014> [Πρόσβαση 20 Αυγούστου 2014].
13. Σοφοκλέους in, 2012. *Ζημιογόνες 7 στις 10 εισηγμένες εταιρείες*. Sofokleousin.gr, [Διαδίκτυο]. 31 Αυγούστου, στο: <http://www.sofokleousin.gr/archives/1078> [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2012].
14. Newsbeast, 2012. *Ζημιογόνες οι μισές μεταποιητικές επιχειρήσεις*. Newsbeast.gr, [Διαδίκτυο]. 29 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο : <http://www.newsbeast.gr/financial/arthro/405143> [Πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου 2012].
15. News 247. *Ζημιογόνες μία στις δύο ελληνικές επιχειρήσεις το 2012*. News247, [Διαδίκτυο]. 01 Ιουλίου, Διαθέσιμο στο : http://www.news247.gr/eidisis/oikonomia/epixeiriseis/zhmioqonos_mia

- stis.dyo.ellhnikes.epixeirhseis.to.2012.2315282.html [Πρόσβαση 03 Σεπτεμβρίου 2013].
16. ΕΣΕΕ, 2013. *Επτά μεγάλα προβλήματα των ΜμΕ*. Naftemporiki.gr, [Διαδίκτυο]. 27 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο : <http://www.naftemporiki.gr/story/735281/mikromesaies-epixeiriseis-epita-megala-problimata-entopizei-i-esee> [Πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2014].
  17. ΕΣΕΕ, 2014. *Η υπερφορολόγηση οδηγεί σε «αποπληθωρισμό» των ΜμΕ*. Naftemporiki.gr, [Διαδίκτυο]. 30 Ιανουαρίου, Διαθέσιμο στο : <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/759693/esee-i-uperforologisei-se-apoplithorismo-ton-mikromesaion> [Πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2014].
  18. ΕΒΕΑ, 2010. *Έρευνα με θέμα την ρευστότητα στις επιχειρήσεις*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 18 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  19. Το Βήμα, 2013. *Έρευνα της ΚΑΠΑ Research σχετικά με την επιχειρηματικότητα και την οικονομική κρίση*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 26 Οκτωβρίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  20. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012. *Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα πριν και μετά την κρίση*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 10 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  21. ΕΒΕΑ, 2012. *Αξιολόγηση των αναπτυξιακών προτάσεων της κυβέρνησης και των επιλογών βελτίωσης της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 06 Δεκεμβρίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  22. ΕΒΕΑ, 2011. *Έρευνα του ΕΒΕΑ για την γραφειοκρατία του Δημοσίου στις συναλλαγές των επιχειρήσεων*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 06 Ιουνίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  23. MARCA.E., 2010. *Αποτύπωση οικονομικού κλίματος στις μικρές επιχειρήσεις*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 25 Αυγούστου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  24. Ναυτεμπορική, 2012. *Hellastat: Συμπεράσματα μελέτης με βάση την ανάλυση των οικονομικών στοιχείων 52.000 επιχειρήσεων*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 19 Σεπτεμβρίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  25. Καθημερινή, 2009. *Έρευνα για την τραπεζική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 01 Απριλίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  26. ΕΣΕΕ-GPO, 2013. *Έρευνα για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα*. 3Comma14.gr, [Διαδίκτυο]. 23 Φεβρουαρίου, Διαθέσιμο στο : www.3comma14.gr/pi/?survey=8297 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2014].
  27. Capital.gr, 2010. *Στο 15,4% του ΑΕΠ το έλλειμμα το 2009*. Capital.gr, [Διαδίκτυο]. 15 Νοεμβρίου, Διαθέσιμο στο : www.capital.gr/news.asp?id=1086433 [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2014].